ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಹಂಪಿ

೨೦೧೧-೧೨ನೇ ಸಾಲಿನ ಎಂ.ಫಿಲ್ ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ
ಸಾದರಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಶೋಧನಾ ನಿಬಂಧ

ಕನ್ನಡ ನವೋದಯಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಚಿತ್ರಣ

ನಿಬಂಧಕಾರರು

ಚಂದ್ರಿಕಾ .ಜಿ

ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಫಿಲ್. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿ (ಹಂಪಿ, ಕ.ವಿ.ವಿ)
ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್
ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರಂ, ಮೈಸೂರು

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಎಚ್.ಪಿ. ಗೀತಾ

ಕನ್ನಡ ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು
ಕುವೆಂಪುನಗರ, ಮೈಸೂರು

ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್
ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರಂ, ಮೈಸೂರು

೨೦೧೧-೧೨

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಹಂಪಿ

೨೦೧೧-೧೨ನೇ ಸಾಲಿನ ಎಂ.ಫಿಲ್ ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ
ಸಾದರಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಶೋಧನಾ ನಿಬಂಧ

ಕನ್ನಡ ನವೋದಯಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಚಿತ್ರಣ

ನಿಬಂಧಕಾರರು

ಚಂದ್ರಿಕಾ .ಜಿ
ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಫಿಲ್. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿ (ಹಂಪಿ, ಕ.ವಿ.ವಿ)
ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್
ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರಂ, ಮೈಸೂರು

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಹೆಚ್.ಪಿ.ಗೀತಾ
ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು
ಕುವೆಂಪುನಗರ, ಮೈಸೂರು

ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್
ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರಂ, ಮೈಸೂರು

೨೦೧೧-೧೨

964

ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯ ಘೋಷಣಾ ಪತ್ರ

"ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಚಿತ್ರಣ" ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಈ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿಯ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ **KVTMKS-00532**ರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ನಾನು ೨೦೧೧-೧೨ನೇ ಸಾಲಿನ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಡಾ. ಹೆಚ್.ಪಿ.ಗೀತಾ ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಕುವೆಂಪುನಗರ, ಮೈಸೂರು ಅವರ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆ ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಪದವಿ, ಡಿಪ್ಲೊಮೊ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರು-ವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

Chandrika G

ಮೈಸೂರು
ದಿನಾಂಕ: ೩೦-೦೫-೨೦೧೨

(ಚಂದ್ರಿಕಾ .ಜಿ)
೨೦೧೧-೧೨ನೇ ಸಾಲಿನ ಎಂ.ಫಿಲ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್
ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರಂ, ಮೈಸೂರು

ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರ

೨೦೧೧-೧೨ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ **KVTMKS-00532**ರ ಹಂಪಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾದ **ಚಂದ್ರಿಕಾ .ಜಿ** ಅವರು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ **"ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಚಿತ್ರಣ"** ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂಶೋಧನಾ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಸಂಶೋಧನಾ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಶ್ರೀಯುತರು ಈ ಮೊದಲು ಭಾಗಶಃವಾಗಲಿ, ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಬೇರಾವುದೇ ಪದವಿ ಅಥವಾ ಡಿಪ್ಲೊಮೋಗಳಿಗಾಗಲಿ ಒಪ್ಪಿಸಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮೈಸೂರು
೩೦-೦೫-೨೦೧೨

(ಡಾ. ಹೆಚ್.ಪಿ. ಗೀತಾ)
ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು
ಕುವೆಂಪುನಗರ, ಮೈಸೂರು

ಡಾ. ಎಚ್.ಪಿ. ಗೀತಾ
ಕನ್ನಡ ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು
ಕುವೆಂಪುನಗರ, ಮೈಸೂರು-23.

ಕನ್ನಡ ನವೋದಯಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಚಿತ್ರಣ

ಪರಿವಿಡಿ

*****

ಅಧ್ಯಾಯ – ೧

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಕವಿಯ ನೋಟ, ಕಾಣ್ಕೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯಪರಂಪರೆಯ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳು ಹೊಸಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದಂತೆ, ಆ ಮಾರ್ಗ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಭಾವಗೀತಗಳ ಯುಗವೇ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿತು. ಬಹುಪಾಲು ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಭಾವಗೀತೆಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನೇ ಆಯ್ದುಕೊಂಡರು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನಿಜಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೇಮಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿದ ಪ್ರಣಯಾನುಭವವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಚಿತ್ರಣ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರಿಗೆ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಪ್ರೇಮ, ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಔನ್ನತ್ಯಗೊಳಿಸುತ್ತ ಆ ಮೂಲಕ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದರು. ಅದು ಸಫಲವೂ ಆಯಿತು.

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯಗೀತೆಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿ ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರರಸನಿರೂಪಣೆಗೆ ಬರವೇನು ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೃತ್ರಿಮತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯವು ಹೇಗೆ ವಿಕಾಸವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ರೀತಿಯನ್ನು ಕವನಗಳ ಮೂಲಕ ತೋರಿಸಿರುವ ಕೀರ್ತಿ ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರೇಮಕವನಗಳ ಮೂಲಕವೇ ತೋರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅನ್ನಿಸುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕವಿತೆಗಳು ಬರತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ನವೋದಯದ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ ಗಟ್ಟಿ ತಳಹದಿಯಾಗಲಿ ಅನುಭವ ಸಾರವನ್ನು, ಪ್ರೇಮಾನುಭವವನ್ನು ಕವಿತೆಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲು ಬೇಕಾದ ಪೂರ್ವ ಮಾನಸಿಕ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಗಲಿ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದೆ ಕವಿತೆಗಳು ಅಲ್ಪಾಯಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಶ್ರೀ ಅ.ನ.ಕೃ ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕವಿಗಳ 'ಪ್ರಣಯಗೀತಗಳ' ಎಂಬ ಸಂಕಲನವೊಂದನ್ನು

ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಆನಂತರ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರ 'ಒಲುಮೆ' ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಅನಂತರ ಶ್ರೀ ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು, ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಶ್ರೀ ವಿ.ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಶ್ರೀ ಚನ್ನವೀರಕಣವಿ ಮುಂತಾದವರು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಕವಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಮತ್ತು ದಿನದಿನವೂ ಆತನ ಅನುಭವಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಆತನ ಭಾವನೆ, ದೃಷ್ಟಿ, ಸೃಷ್ಟಿಗಳು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ಭಾವನೆಗಳುದಿಸಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಪೂರ್ವವಾದ ಕೃತಿಗಳು ಲಭಿಸಿವೆ. ಈ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಇದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ. ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಲು ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಕಷ್ಟು ಗ್ರಾಸ ಒದಗಿಸುತ್ತವೆಯೆಂಬುದೂ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದೇ ಪ್ರಕೃತ ಉದ್ದೇಶ. ಪ್ರೇಮ ಅಮರವಾದದ್ದು. ಕಾಮ ಕೇವಲ ಕ್ಷಣಿಕವಾದದ್ದು. ಪ್ರೇಮ ಭಕ್ತಿಯೂ ಹೌದು, ವಾತ್ಸಲ್ಯವೂ ಹೌದು. ಭೋಗ ಎನ್ನುವುದು ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಪಡೆಯುವ ತೃಪ್ತಿಯಲ್ಲ. ಹೃದಯತುಂಬಿ ವಂಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಅನುಭವಿಸುವ ಮನಸ್ಥಿತಿಯೇ ಭೋಗ. ಪ್ರೇಮಾಮೃತ ಎನ್ನುವ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಒಂದುಗೂಡಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಸುಖವೇ ನಿಜವಾದ ಭೋಗ ಅರ್ಥಾತ್ ಪೂರ್ಣತ್ಯಾಗ. ಪತಿಯಲ್ಲಿ ಸತಿ. ಸತಿಯಲ್ಲಿ ಪತಿ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಒಂದಾಗುವುದೇ ಪೂರ್ಣತ್ಯಾಗ. ರಸಪ್ರಣಯ. ದಾಂಪತ್ಯ-ವೆನ್ನುವುದು ಹೀಗಿರಬೇಕು. ಶರಣಸತಿ ಲಿಂಗಪತಿಯಂತೆ. ಆ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆದಾಗ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಶಿವಶಕ್ತಿಗಳು ಒಂದುಗೂಡುವುದೇ ಪೂರ್ಣ. ಇದೇ ತ್ಯಾಗ, ಇದೇ ಭೋಗ. ಇದೇ ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷಾರ್ಥ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತಿಯೊಬ್ಬ 'ಪ್ರೇಮವು ವಿವಾಹದೊಂದಿಗೆ ಸಾವನ್ನಪ್ಪುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿದ್ದರೂ, ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಬದಲಾವಣೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅದು ಇಡೀ ಸಮಾಜವನ್ನೇ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಮಟ್ಟಿಗಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ದುರ್ದಿನ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು

ಏರ್ಪಡುವುದು ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮದ ನಾನಾ ಮುಖಗಳು ವಿವಾಹಾನಂತರವೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಾತಾವರಣ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈಗಲೂ ಇದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ದಂಪತಿಗಳು ಪ್ರೇಮಿಗಳೂ ಆಗಿ, ಪ್ರೀತಿಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. ವಿವಾಹದ ನಂತರ ಪ್ರೇಮ ಅರಳಬೇಕಾದ ಘಟ್ಟಗಳು ಹಲವು. ಆ ಹಲವು ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯ ಗೀತೆಗಳನ್ನು, ದಾಂಪತ್ಯಗೀತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರವರ ಮಹೋನ್ನತ ಭಾವನೆಗಳು, ಅವರನ್ನು ಉಳಿದ ಕವಿಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರಣಯದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ತೋರುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಅವರು ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಕವನಗಳನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ.

"ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳು ಶೃಂಗಾರರಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೂ ತೋರಿಸುವರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಬಗೆಯ ಗೀತಗಳು ಕೊಂಚ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದಿವೆ" ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ಯವರೇ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯ 'ಅರಿಕೆ'ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಕಾವ್ಯ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠತೆಯಿಂದ ಭಾವನಿಷ್ಠವಾಗುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಸರದೊಳಗೆ, ವಾಸ್ತವ ಮತ್ತು ಆದರ್ಶಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮನ್ವಯತೆ ಸಾಧಿಸಿದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಇಂದಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅರ್ಥಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಇಂದಿನ ಆಧುನಿಕ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಯಾಂತ್ರಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ನಾಗಾಲೋಟದಲ್ಲಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮೌಲ್ಯದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಗರಿಸಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಎಂಬ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದವನ್ನು ಹಳೆಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಧುನಿಕ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪದದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಮದುವೆಯಾಗದೇ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಾಳುವ (living together) ಈ ಪರಿಯ ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಕುಟುಂಬ ಎನ್ನಲಾಗದು. ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಂತೆ ಮದುವೆಯಾಗದೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು ಏಕಮಾತೃತ್ವ ಅಥವಾ ಪಿತೃತ್ವದ ಕಲ್ಪನೆ ಸಾಕಾರಗೊಂಡಿರುವ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಅರ್ಥ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ನಮ್ಮ

ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸಖ್ಯದ ಉಪಾಸನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹರಿದುಬಂದ ಶುದ್ಧದಾಂಪತ್ಯ ಗೀತೆಗಳ ಮೊತ್ತ ಎಂಬ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಾಂಪತ್ಯದ ಆದರ್ಶ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ತಂತ್ರರೂಪವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದುಬಿಡುವ ಅಪಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದು ವಿಚ್ಛೇದನ ಎನ್ನುವುದು ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಂಥ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು ಅದರಿಂದಲೇ ಸಮಾಜ ಗಟ್ಟಿಗೊಂಡಿರುವುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೇವಲ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೋ ಒಪ್ಪಂದವೋ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿನವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕುಟುಂಬ ಎನ್ನುವುದೇ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಮೌಲ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣುಗಳ ಆ ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಚೌಕಟ್ಟಿದೆ. ವಿಧಿ ನಿಷೇಧಗಳ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿವೆ. ನೀತಿನಿಯಮಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗಿನ ಕುಟುಂಬದ ಮಾದರಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಿವೆ. ಇಂತಹ ಒಂದು ಒಪ್ಪಿತ ನೀತಿ, ನಿಯಮ, ಚಿಂತನೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉನ್ನತಗೊಳಿಸಿ, ಆದರ್ಶಗೊಳಿಸಿ ಆ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಒಲವಿನ ಕವಿತೆಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದವು. ಅವು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದವು. ನವಿರು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿರಿಸಿ ಸಹೃದಯರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾದವು. ಈ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳು. ಪ್ರೇಮದಂತಹ ವಸ್ತುವಿನೊಂದಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯೂ ಅವಿನಾಭಾವವಾಗಿ ಮಿಳಿತಗೊಂಡು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಒಲುಮೆಯ ಕವನಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡವು. ಜೊತೆಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳನ್ನೇ ರೂಪಿಸಿದವು ಈ ಕವಿತೆಗಳು.

ನವೋದಯದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡವಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ದಾಂಪತ್ಯ ಗೀತೆಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ನವೋದಯ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಲೇಖಕರೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾಸ್ತಿ, ಕಾರಂತ, ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ, ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಪು.ತಿ.ನ.....ರವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬೇಂದ್ರೆ, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಕಾಲದ ಸಮಯದ ಮಿತಿಯಿಂದ ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಕವಿಗಳ 'ದಾಂಪತ್ಯಗೀತೆ'ಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಚಿತ್ರಣ ಹೇಗೆ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದರ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತಿಗಳು ಕವಿಗಳು ಎಂದಿಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿ ಶೋಧದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರಲ್ಲ. ಸಮಷ್ಠಿ ಶೋಧ ಅವರ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ. ಅದೊಂದು ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆ ಕಾಣುವ ಕೇಳುವ, ನೋಡುವ, ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಸಂವೇದನಾ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದು, ಸೀಮಾತೀತವಾದ ನಿರಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡು ನಂತರ ಕಾರಂತರನ್ನೋ, ಕುವೆಂಪುರನ್ನೋ ಓದಲು ಕುಳಿತರೆ ಆಗುವ ಅನುಭೂತಿಯೇ ಬೇರೆ. ಹಾಗೆ ಓದುವಾಗ ನಮ್ಮೊಳಗೆ ನಮ್ಮದೇ ಚಿಂತನೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಂತರದ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಗೆ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದರ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ, ಒಲವೇ ನಮ್ಮ ಬದುಕು ಎಂಬುದು ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ಕಾವ್ಯಸೂತ್ರ, ಜೀವನಸೂತ್ರ, ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರೇಮಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಾಹ್ಯಜೀವನ, ಕಾವ್ಯಜೀವನ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಜೀವನ ಅನುಭವಗಳೂ, ಅನುಭಾವಗಳೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಹೆಣೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ಸಖೀಗೀತ, ಕಾಮಕಸ್ತೂರಿ, ಕನ್ನಡ ಮೇಘದೂತ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನುಳಿದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಣಯ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗ ಗೀತೆಗಳು, ವಿರಹಗೀತೆಗಳು, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಭಾವಗೀತೆಗಳು, ಸಖೀಗೀತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಮೇಘದೂತದಿಂದ ಆಯ್ದ ಪದ್ಯಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅನುಭಾವಗೀತೆಗಳು. ಹೀಗೆ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನವೋದಯದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಹತ್ವದ ಕವಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಗೆ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದರ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರಣಯ ಕವಿತೆಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಪಡೆಯುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸ್ವಭಾವ ಆತ್ಮವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾದ್ದು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ವರ್ತನೆಯ ಶುಚಿಯನ್ನು ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಕಾದುಕೊಂಡೇ ಬರುವ ಶಿಸ್ತನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು. ಮಡಿ ಬಾಳ್ವೆಯ ರಸತಪಸ್ವಿ ಕುವೆಂಪು. ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಲಘುಪ್ರೇಮವನ್ನಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ಪ್ರೇಮದ

ಹಸಿಬಿಸಿ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವುದು ಅವರಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರ ನಿಲುವು ನಡವಳಿಕೆಗಳೇ ಬೇರೆ. ಸತಿಪತಿಯರ ದಿವ್ಯ ಸಂಬಂಧ, ಕಾಮವಾಸನೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದ ಪಾವನಪ್ರೇಮ, ಇದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಾತಿನ, ಕವನಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅವರ ಪ್ರೇಮಕವನಗಳು, ಸ್ವಾನುಭೂತಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಸತ್ಯದರ್ಶನ. ಇದು ಕವಿಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾದ ದಾಂಪತ್ಯ ದರ್ಶನವಲ್ಲ. ಈ ದರ್ಶನ ಸಮಷ್ಟಿ ದರ್ಶನವಾದಾಗ ಗೃಹಶಾಂತಿ, ಸಮಾಜಕಲ್ಯಾಣ ಲೋಕೋದ್ಧಾರ ಆಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರಣಯ ಗೀತೆಗಳು ಬಹುಪಾಲು ಬಾಹ್ಯಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಅವು ಬಹುಪಾಲು ಜನಪ್ರಿಯವೂ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೇಮ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರೇ ಬಹುಮಂದಿ, ಇಂಥ ಕವಿತೆಗಳನ್ನೂ ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಬರೆದಿರುವರಾದರೂ ಯಾವುದೋ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಸೌಂದರ್ಯ ತತ್ವವನ್ನು ಮೀರಿ ಔನ್ನತ್ಯದ ನೆಲೆಯತ್ತ ಸಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರೇಮವನ್ನು ದೈವೀಕರಿಸಿ, ಆತ್ಮದರ್ಶನಕ್ಕೆ, ಸತಿಪತಿಯರ ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ನೆರವಾಗುವ ದಾಂಪತ್ಯದರ್ಶನದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯ? ದಂಪತಿಗಳು ಸೊನ್ನೆಯಾಗಬೇಕು. ಪೂರ್ಣಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣ ಸೇರಿದೊಡನೆ ಪೂರ್ಣಮಪ್ಪುದು. ಪೂರ್ಣದಿಂದ ಪೂರ್ಣವನ್ನು ತೆಗೆದರೆ ಪೂರ್ಣವೇ ಉಳಿಯುವುದು ಎಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಸದೃಶವಾದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಈ ಕವಿಯ ಕಾಣ್ಕೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದೊರಕಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಹಿಂದಿನ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರ ಕವನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ನವೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ಇವರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾಗಿ ಒಲವಿನ ಕವಿಯಾಗಿ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಬದುಕನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕಂಡು ಅದನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದವರು. ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕವಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಗೀತೆಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಜನ ಸಮ್ಮತದಿಂದ ಸಮಾಜ ಒಪ್ಪಿತವಾದ

ಕೌಟುಂಬಿಕ ನೆಲೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರೇಮ ಅರಳಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಮತ್ತು ಹಾಗಿದ್ದಾಗ ಅದರ ಮೌಲ್ಯವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆ ಕವಿಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಶ್ಲೀಲತೆಯ ಸೋಂಕಿಲ್ಲದೆ, ಹದತಪ್ಪದ ಭಾಷೆಯಿಂದ, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ, ಸಮತೂಕದಿಂದ ಕವಿಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಜನದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕವಿಗೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಿಕೊಂಡ ಪುಣ್ಯ, ಓದುಗನಿಗೆ ತಾನು ಹೇಳಬೇಕು ಅಂತಿದ್ದುದನ್ನು ಈತ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದಾನೆ ಅಂತ ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳೋ ಸಂತಸ. ಒಳ್ಳೆಯ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಅದು ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಹೊಸದೊಂದನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತೇ. ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಅದು ಸಾಧ್ಯ ಆಗಬೇಕು. ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾವ್ಯ ಅದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೆ' ಎಂದು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳ ಹಾಡುಪಾಡಲ್ಲ. ಅದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ನಿತ್ಯಗಾಥೆಯೂ ಹೌದು. ಇದರ ಒಡನಾಟದಿಂದ ತಿಳುವಳಿಕೆ-ಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಯಾಮ ಇದೆ, ಅರಿಯುವಿಕೆ ಇದೆ. 'ನಿರಾಶೆ ಬದುಕಿನ ಅರ್ಥವಲ್ಲ' ಎನ್ನುವ ಕವಿ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಇಟ್ಟವರು; ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವರು. ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಆಧುನಿಕ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇಂಥ ಕಾವ್ಯದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿಹೇಳಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಆಯ್ಕೆಯ ಕವಿಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ವೈವಿಧ್ಯ, ತೌಲನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ ಏನು? ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

* * * * *

ಅಧ್ಯಾಯ – ೨

ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಚಿತ್ರಣ

ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನವೋದಯವೆಂದು ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟವರು ಕುವೆಂಪು ಎಂದು ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನವೋದಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಈ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಉತ್ಸಾಹ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಕುವೆಂಪು ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ "ನಾಡಿನ ಪುಣ್ಯದ ಪೂರ್ವದಿಗಂತದಿ ನವ ಅರುಣೋದಯ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದೆ! ಚಿರನೂತನ ಚೇತನದುತ್ಸಾಹದಿ ನವೀನ ಜೀವನ ಚಿಮ್ಮುತಿದೆ! (ನವೀನ–ಕುವೆಂಪು) ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದರ ಫಲ ಇಲ್ಲಿಯ ಬದುಕಿನ ಬದಲಾವಣೆ ಆಗಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಣಾಮ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಏನೇ ಆಗಿರಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾಗಿ ನಮಗೆ ತುಂಬ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಮೊದಲೆಂದೂ ಕಂಡರಿಯದ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಂವೇದನೆಗಳು, ಅನುಭವಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದವು. ತಾವು ಹೇಳುವ ಅನುಭವ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಎಟುಕಬೇಕೆಂಬ ಸದಿಚ್ಛೆ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದಿತಾದ್ದರಿಂದ ಇವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಆಡುಮಾತಿನ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಚಿಗುರೊಡೆಯಿತು. ಕವಿಗಳ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಅದುವರೆಗೂ ಮತಧರ್ಮದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದ ಸಮಷ್ಟಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಹೊರತಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧ, ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಎಲ್ಲ ಸ್ತರಗಳ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಒಲವು, ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನವರಂತೆ ಕ್ಲಿಷ್ಟಕರವಾದ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಜೀವನದ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಂದಲೇ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ವ್ಯಕ್ತಿನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಕೃಷಿ ನಡೆಸಿದರು. ಮುದ್ದಣನೊಂದಿಗೆ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಮೂಲವನ್ನು

ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಕವಿಯೂ ಆದ ಮುದ್ದಣನನ್ನು ನವೋದಯದ ಮುಂಗೋಳಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಇವನ ತರುವಾಯ ಬಂದ ಕವಿಗಳಾದ ಗೊವಿಂದಪೈ, ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶರಾಯರು, ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರು ನವೋದಯದ ಹರಿಕಾರರಾದರು. ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶರಾಯರು ಬರೆದಿರುವ ತೆಂಕಣ ಗಾಳಿಯಾಟದಲ್ಲಿ 'ಬಂತೈ ಬಂತೈ ಬೀಸುತ ಬಂತೈ' ಎನ್ನುವ ಸಾಲಿನಂತೆ ಈ ಹೊಸ ಗಾಳಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ಆ ಮೂಲಕ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದವರಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಜಿ.ನರಸಿಂಹಚಾರ್ಯ, ಪಂಜೆಮಂಗೇಶರಾಯರು, ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಮೊದಲಾದ ವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. 'ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯದ ನವೋದಯದ ಸೂರ್ಯ' ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ ಅವರು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಇವರು ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ನೆಲವನ್ನು ಉತ್ತು ಹಸನು ಮಾಡಿದ್ದರು. 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳು' ತಲೆದೋರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕನ್ನಡ ಕವಿತೆಯ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿತ್ತೆಂದು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ನಮಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಸುಮಾರು ೧೭೦೦ರ ವೇಳೆಗೆ ನಿಂತುಹೋಗಿತ್ತು. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯವೂ ನಂತರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಟಕವೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ರಚನೆಯಾದವು. ಶ್ರೀ ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಂಥ ಸರಸ ಕವಿಗಳು ಕೂಡ ನಾಟಕ ರಚನೆಯ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿದರು. ಮುದ್ದಣ 'ಪದ್ಯಂವಧ್ಯಂ ಗದ್ಯಂಹೃದ್ಯಂ' ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಹಳಗನ್ನಡ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಪದ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವವರು, ಓದಿ ಆನಂದಿಸುವವರು ಕಡಿಮೆಯಾದರು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಪಡೆದ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರು ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೀತಿನೀತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಹೊಸದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ಅದುವರೆಗೂ ಇದ್ದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೊರೆದು ಹೊಸಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವ ತುಡಿತ ಹೊಂದಿದರು. ನವೋದಯದ ಹೊಂಗಿರಣಗಳು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣವಾಗಿ ಹರಡಿದವು. ಆನಂತರ ಕನ್ನಡ ನವೋದಯದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯ ಪಾಲೇ ದೊಡ್ಡದಾಯಿತು.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹಿಂದಿನ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಹೊಸ ಆಶೋತ್ತರಗಳಿಗೆ ನುಡಿಕೊಡುವ ಒಂದು

ಹೊಸಬಗೆಯ ಮನೋಧರ್ಮವಾಗಿದ್ದು ನವೀನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಧಾನವಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಮನೋಧರ್ಮದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಭಾಷಾಂತರ, ಅನುವಾದ ಮತ್ತು ರೂಪಾಂತರಗಳ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದರು. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಮನೋಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಕವಿಗಳು ಡಾ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ, ಮತ್ತಿತರರು ಅವರಲ್ಲಿ ಈ ನವೋದಯದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಶ್ರೀಯವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ಸಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಶ್ರೀಯವರೇ ತಮ್ಮ 'ಅರಿಕೆ'ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪಥದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದ ಅಗ್ರಗಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ದಿವಂಗತ ಎಸ್.ಜಿ.ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರ ಹೆಸರನ್ನು ಮೊದಲು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. ಮೈಸೂರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರವಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಯಾನುವಾದ–ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಎಸ್.ಜಿ.ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರೇ ಮಾಡಿರಬೇಕೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿತೆಯ ರುಚಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ತೋರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರೂ ಒಬ್ಬರು. ಇವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ 'ಆಂಗ್ಲ ಕವಿತಾವಳಿ' (೧೯೧೯) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನ ಕನಸು, ಹಂಬಲ, ನಿರಾಸೆ, ಪ್ರೇಮ, ಸ್ನೇಹ, ದ್ವೇಷ, ಬೆರಗು, ಬೇಸರ ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತವೂ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವಾದದ್ದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡಾಗ ನವೋದಯಪೂರ್ವ ಕವಿಗಳೂ, ನವೋದಯ ಕವಿಗಳೂ ಅದರತ್ತ ಆಕರ್ಷಿತರಾದರು. ಎಸ್.ಜಿ.ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರ ಅನುವಾದ 'ಬಾರೋ ಬಸಂತದ ಕಂದ' ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 'ಬಾಳು ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹ' ಎಂಬುದು ಈ ಪಂಥದ ಕವಿಗಳ ಮೂಲ ಆಶಯ. ಆಶಾವಾದಿತನ, ಜೀವನೋತ್ಸಾಹ ಇವರ ಮುಖ್ಯ ಧೋರಣೆ. ಈ ಹೊಸ ಅಲೆಗೆ ಡಿ.ವಿ.ಜಿ., ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು, ಮಾಸ್ತಿ, ಪುತಿನ, ಗೋವಿಂದಪೈ, ಜಿ.ಪಿ ರಾಜರತ್ನಂ, ಅಡಿಗರು, ಗೋಕಾಕ್‌ರು ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಕಣವಿ ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯರಚಿಸಿದರು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರೇರಣೆ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದಾಗಿ ೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳು' ಸಂಕಲನವನ್ನು ಹೊರತಂದ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರವರ್ತಕರಾದರು, ಮಾರ್ಗಕಾರರಾದರು ನವೋದಯ ಶಿಲ್ಪಿಯಾದರು, ನೇತಾರರಾದರು. ಈ ಹಿಂದೆ

ಹೆಸರಿಸಿದ ನವೋದಯ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳು ಕಾಲಮಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆದ್ಯರಲ್ಲಿ ಆದ್ಯರು ಎಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂಶಯ. ಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ವರ್ಚಸ್ಸಿನಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಕಣ್ವರಾಗಿ ಅನ್ವರ್ಥರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಯವರು ತರುಣ ಪೀಳಿಗೆಯವರಿಗೆ ಬೆನ್ನುತಟ್ಟಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ರೀತಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ತರುಣ ಕವಿಗಳ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವರು 'ಶ್ರೀ' ಒಬ್ಬರೇ ಎಂಬ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತಿಲ್ಲ.

ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲಕ್ಷಣದ ಪ್ರಧಾನಧಾರೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರೀತಿ, ದಾಂಪತ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಒಬ್ಬರು ತೀರಾ ಭಿನ್ನವೆನ್ನುವಂತೆ ಚಿಂತಿಸಿ ಬರೆದಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಪ್ರೇಮದಂತಹ ವಸ್ತು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸಹೃದಯ ಪ್ರಿಯವಾದ ವಿಷಯವಾದ್ದರಿಂದ ನವೋದಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು.

'ಪ್ರೇಮ'ದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀ ಅವರ ಸ್ವತಂತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಸ್ವಂತ ಜೀವನದ ಪಡೆನೆಳಲನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳು ಪ್ರೇಮ, ಶೃಂಗಾರರಸ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಅಷ್ಟಾದಶವರ್ಣನೆಗೆ ಮೊರೆಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಕೃತಕಪ್ರೇಮ ಪ್ರಪಂಚ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೈಜಪ್ರೇಮ ಪ್ರಪಂಚದ ಚಿತ್ರಣ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿದ ಪ್ರಣಯಾನುಭವವನ್ನು, ಪ್ರೇಮಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದುದು ಶ್ರೀಯವರಿಗೆ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಹಾಗೂ ದಾಂಪತ್ಯಪೂರ್ವ ಪ್ರೇಮದ ಕವನಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಲು ಸಹಾಯಕವಾದವು. ಆದರೆ ಅನುವಾದವಾಗಿಯೂ ಅದು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪ್ರಭಾವ ಅಪಾರ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರೇಮಕವಿತೆಗಳ ಪ್ರಭಾವ ನಂತರದ ಕವಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಿದೆ. ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರ 'ಒಲುಮೆ' ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಇದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ (೧೯೩೨). ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅನುವಾದಿತ ಕವನಗಳಾದ 'ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಹುಡುಗಿ', 'ಪ್ರೇಮರಹಸ್ಯ', 'ಒಂದು ಮುತ್ತು', 'ಪ್ರೇಮದ ಸಂಕಟ', 'ಬಿಟ್ಟಹೆಣ್ಣು', 'ಪದುಮ' ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನವೋದಯ ಕವಿಗಳ ಕವಿತಾ

ರಚನೆಯ ಭಾಷೆ, ವಸ್ತು, ಲಯಗಳ ಮೇಲೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಡಿ.ವಿ.ಜಿ.ಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯೂ ಸಮೃದ್ಧವಾದದ್ದು. ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು. ಜನಜೀವನದ ಸಮಗ್ರ ನೋಟವನ್ನು ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ದಾಂಪತ್ಯ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳು 'ಶೃಂಗಾರ ಮಂಗಳ', 'ಅಂತಃಪುರಗೀತೆ', 'ಗೀತಶಾಕುಂತಲ', ಮುಂತಾದವು ಬೇಲೂರಿನ ಶಿಲಾಬಾಲಿಕೆಯರನ್ನು ಕುರಿತ ಅವರ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸ 'ಅಂತಃಪುರಗೀತೆ'ಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿದೆ. 'ಏನೇಶುಕಭಾಷಿಣಿ', 'ಆರನಗಿಸುವೆ', 'ಕುಟಿಲಕುಂತಲೆ' ಮುಂತಾದ ಗೀತೆಗಳು ಮನೋಹರವಾಗಿವೆ.

ಕೌಟುಂಬಿಕ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಮಾಗಿದ ಕವಿಯ ನೋವು ನಲಿವೆಲ್ಲವೂ ಹಾಡಾಗುತ್ತದೆ. ಗೋವಿಂದಪೈ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯ ಸಾವಿನಿಂದಾಗಿ ತೀವ್ರತರ ವ್ಯಥೆ, ವಿರಹದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ 'ನಂದಾದೀಪ' ಅನನ್ಯವಾಗಿದೆ. "ಇಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿರುವ ತಪ್ತಹೃದಯದ ಚಿತ್ರ ಚಿತ್ತವೇಧಕವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಿಯ ಪತ್ನಿ ಕೃಷ್ಣೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಭಗವಾನ್ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿಯ ಭಕ್ತಿಗಳ ಅದ್ವಯಸ್ವರೂಪದ 'ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣ'ವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ನಂದಾದೀಪ ಈ ನೆಲಸಿನಲ್ಲಿ ಇದು ರವೀಂದ್ರರ ಗೀತಾಂಜಲಿಯ ಕೆಲ ಕವನಗಳನ್ನು ನೆನೆಸುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ." (ಕನ್ನಡ ಪ್ರತಿಭೆ ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, ಪುಟ.೪೨, ಗೋವಿಂದಪೈ–ಎಂ.ಅಕಬರ ಆಲಿ) ಸಂಸಾರ ಜೀವನವನ್ನು ಯೋಗವೆಂದು ತಿಳಿದ ಇವರ ನಿರ್ಮಲ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಯ ದಾಂಪತ್ಯ ಯೋಗದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಈ ಕೃತಿಯಿಂದ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಮದುವೆಯಾಗಿ ದಾಂಪತ್ಯದ ಹೊಸಬಾಳಿನ ಹೊಸಿಲಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವಾಗ ವಿ.ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ "ಎಮ್ಮ ಮನೆಯಂಗಳದಿ ಬೆಳೆದೊಂದು ಹೂವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮಡಿಲೊಳಗಿಡಲು ತಂದಿರುವೆವು.......ಮನೆಯನು ತುಂಬಲೊಪ್ಪಿಸುವೆವೆ", ಎಂಬ ಕವನ ಇವತ್ತಿಗೂ ಹತ್ತಾರು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸುವ ಹಾಡಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಎಮ್ಮ ಮನೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮನೆ ಬೆಳಗಲು ಕಳುಹಿಸುವೆವು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವಿಶಾಲಾರ್ಥ ಇದೆ.

ಜಿ.ಪಿ.ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರ "ನಲ್ಲೀ ತಾವ್ ನಂ ಮಲ್ಲೀ" ಕವನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯ ಭಾಷೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಮಲ್ಲಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಮಿಕ್ಕೋರ್ ಯಾರಾರ್ 'ಮಲ್ಲಿಂ' ತಂದ್ರೆ!
ಅಲ್ ಉದುರಿಸ್ ಬುಟ್ಟಾಳು!
ನಾನ್ ಅನಬೈದು– ನಂಗ ಅವಳ್ ಯೆಂಡ್ರು!
ಸಲ್ಗೆ–ನಂಗೆ ಏನ್ ಯೇಳು!"

ಪ್ರೇಮ ಎನ್ನುವುದು ಬಹುಮುಖವುಳ್ಳ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಂವೇಗ. ಅದರ ಎಲ್ಲಾ ಮುಖಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ದಾಂಪತ್ಯದ ಪೂರ್ಣ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ.

"ನಿಂತ್ರೊಂಚಂದ! ಕುಂತ್ರೊಂ ಚೆಂದ!
ನಡಿತಾನಿದ್ರ್ ಒಂಚಂದ!
ಮಲ್ಲಿ ಚೌರ್ಗೆ ಬೆಳಗೋದ್ ಚಂದ!
ನೀರ್ ತುಂಬೋದೂ ಚಂದ!

'ಒಲವು' ಪ್ರೀತಿಜೀವನದ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಒಂದು ಸ್ಥಾಯೀಭಾವ. ಒಲವಿನ ಮುಖ ಹಲವು. ಒಲವಿದ್ದೆಡೆ ಎಲ್ಲವೂ ಚಂದವೇ. ಇವರದೇ 'ಸೆಳೆ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಯಂತೆಯೇ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಆಗುವ ಬಯಕೆಯ ಬೇಗೆಗಳನ್ನು, ಅದನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಸಹಜ ಪ್ರಕೃತಿಯಂತೆ ಅನುಭವಿಸಲು ಅನುವಾಗುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಒಳತೋಟಿ ಧೈರ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದು ವೈವಾಹಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಿಂದಾಚೆಗೆ, ನಲ್ಲನನ್ನು ಕಂಡು ಪ್ರೇಮಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬೇಡುವ ಕವನ.

"ಮಡದಿ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಗ ದಿನವೂ
ಇದ್ದೆ ಇರುವುದು ಕೂಡು ಬಾ
ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ತಂಗಳೂಟವನೊಂದು ಹಬ್ಬದಿ ಮರೆವ ಬಾ"

"ಮಾತು ಮತಿಗಳು ನಾಳೆಗಾಗಲಿ
ಜಾರುತಿರುವುದು ಕಾಲವು
ಇಂದಿನಮೃತವನುಂಡು ಸುಖಿಸುವ ಸೊಗದ ಕಾಣಿಕೆ ಸಲಿಸು ಬಾ"

ಎನ್ನುವಳು ನಲ್ಲೆ. ಬಿಟ್ಟ ಹೆಣ್ಣಿವಳೆಂದು ಹಳಿಯದೆ ಪ್ರೇಮ ಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡು ಎನ್ನುವಳು. ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯವೇ ಪ್ರಧಾನ ವಸ್ತು. ವೈವಾಹಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಿಂದಾಚೆಗೆ ಕಾಲಿಡಲು ನಲ್ಲನನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಅವಳ ಬಗೆ ವಿಚಾರಕ್ಕೆಡೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

"ನವೋದಯದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಹತ್ವದ ಕವಿ ಪು.ತಿ.ನ.ರವರು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಕವಿಯೆಂದೇ ಹೆಸರುಳ್ಳವರು. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಆಂತರ್ಯದ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡುವ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪು.ತಿ.ನ. ನಿಷ್ಣಾತರು. ಆದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ತೀವ್ರವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ." "ಪುರಾಣವಸ್ತುಗಳನ್ನಾಯ್ದು ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿ ಪು.ತಿ.ನ.ರವರ ಗೀತನಾಟಕಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. 'ಅಹಲ್ಯೆ'ಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾಮಗಳ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಧಿಕಾರದ, ಮಹಾತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಛಲ ಹೊತ್ತ ಗೌತಮ, ಪರಸತಿಯ ಬಯಕೆಯ ಇಂದ್ರ, ಗೌತಮನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಇಂದ್ರನ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿದ ನಂತರವೂ ಹೃದಯದಾವೇಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವ ಅಹಲ್ಯೆ– ಈ ಮೂವರೂ ಪ್ರಕೃತಿಯ, ಕಾಮನ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕಂಪದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ನಡುವಿನ ಒಲವು ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಮಾತ್ರ ಅರಳಬಲ್ಲುದೆಂಬುದನ್ನು ನಂಬುವ ಕವಿ ವಿವಾಹ ಬಾಹಿರ ಪ್ರಣಯವು ದುರಂತವೆಂದೇ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ." (ಪುರ್ಟ್, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ಸ್ವರೂಪ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ– ಡಾ.ಎನ್.ಗಾಯಿತ್ರಿ.)

ನವೋದಯದ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಯಾದ ಕುವೆಂಪು ಸಂಸಾರ ಜೀವನವನ್ನು ಒಂದು ಯೋಗವೆಂದು ತಿಳಿದರು. 'ಮದುವೆ' ಜೀವನದ ಮಹಾ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂಬುದು ಇವರ ಗಾಢ ನಂಬಿಕೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಿವಾಹವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒದಗಿ ಬರುವ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಂಧಿಕಾಲವೆಂದು ಕುವೆಂಪು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸಾರಿಯಾಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಕವಿ ಕುವೆಂಪುರವರು ಸಂಸಾರಿಯನು ಸಲಹು ನೀನು! ಆಶೀರ್ವದಿಸು ನಮ್ಮೀರ್ವರೆದೆಗಳೊಂದಾಗುವಂತೆ ಎಂದು ಗುರುದೇವನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ನಾ ನಿನಗೆ ನೀನೆನಗೆ ಜೇನಾಗುವಾ ರಸದೇವಗಂಗೆಯಲಿ ಮೀನಾಗುವಾ.... ಬಾ ಬಾರ ಸಖಿ ಎಂದು ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಮಡದಿ ಹೇಮಾವತಿಯವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಕುವೆಂಪುರವರಿಗೆ ದಾಂಪತ್ಯ ಎನ್ನುವುದು ಕೇವಲ ಗಂಡು, ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡಿ ನಡೆಸುವ ಜೀವನ ಮಾತ್ರ ಎಂದು ತೋರದೆ, ಅದೊಂದು ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದ ಮಹಾತತ್ವವೆಂದು ಕಂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಅವರು ಕೈಹಿಡಿದ ಮಡದಿ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ

ಕೇವಲ ಮಡದಿ ಮಾತ್ರವಾಗಿರದೆ "ಪ್ರೇಯಸಿ? ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ? ಹೆಂಡತಿ, ತಾಯಿ?" ಲೌಕಿಕ ಸಂಬಂಧಕೆ ಬಾಯಿ ತೊದಲಿತಂತೆ.

ಇನ್ನು 'ಒಲವೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು' ಎಂಬುದನ್ನೇ ಕಾವ್ಯಸೂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಾಹ್ಯ ಜೀವನ, ಕಾವ್ಯಜೀವನ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಜೀವನ ಅನುಭವಗಳೂ ಅನುಭಾವಗಳೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಹೆಣೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 'ನಾನು ಬಡವಿ ಆತ ಬಡವ ಒಲವೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು! ಪತಿಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿಯ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಬಡತನ ಬರದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು ಅದು ಅಕ್ಷಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಕಾಣಬಹುದು.

ನವೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರು ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಒಲವಿನ ಕವಿಯೆಂದೇ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಈ ಕವಿ ಬದುಕನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕಂಡು ಅದನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿದವರು.

ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಅವರು ಕಾವ್ಯ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ ಕಾಲ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸುಪ್ರಭಾತವೇ ಸರಿ. ಬರ್ನ್ ಕವಿಯ ಪ್ರೇಮ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಾ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ತಾವೂ ಒಂದೆರಡು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದರೂ ತದನಂತರ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ಯವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡಿ ಒಲವಿನ ಕವಿಯಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮನ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಪಡೆದರು. ಅವರ 'ಮೈಸೂರ ಮಲ್ಲಿಗೆ'ಯಲ್ಲಿರುವ ಕವನಗಳನ್ನು ಇಡೀಯಾಗಿ ಪ್ರೇಮಕವಿತೆಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಕವಿಯೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕವಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಗೀತೆಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಜದಿಂದ ಒಪ್ಪಿತವಾದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ನೆಲೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರೇಮ ಅರಳಬೇಕು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಅದರ ಮೌಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆ ಕವಿಗೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಶ್ಲೀಲತೆಯ ಸೋಂಕಿಲ್ಲದೆ, ಹದತಪ್ಪದ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ, ಸಮತೂಕದಿಂದ ಕವಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ.

"ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲೇಬೇಕಾದ ಲೇಖಕಿ ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ. ಇವರು ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊದಲ ಹಾಗೂ ಬಹುಮುಖಿ ಕವಯಿತ್ರಿ. ಜಾನಕಮ್ಮ ತಮ್ಮ

ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಲಯಗಳು, ಬಂಧ, ರೂಪಕಶಕ್ತಿ ನವೋದಯದ ಕಾಲದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವನಗಳಿಗೆ ಸರಿಸಾಟಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲವಾಗಿವೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕವಯಿತ್ರಿ ಸ.ಉಷಾ (ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭ, ಪುಟ. ೨೩೦, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಕಟಣೆ).

ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಕವಿತೆಗಳು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಆತ್ಮೀಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಜಾನಕಮ್ಮನ 'ಗಂಡ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಗಂಡ ನಿಜವಾಗಿ ಪತಿಯಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅಪಾಯಕಾರಿಯೂ ಹೌದೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೆಸರಿಗೆ ಗಂಡ ಬಹು ಚೆಂದ – ನಿನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವೇ ಅದುವೊಂದು
ನೋಡು ಹಸನಾದ ಪುರುಷನು ದೊರೆತರೆ ಆನಂದ
ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸದಾಸ್ವಾಮಿ ಗೋವಿಂದ

"ಒಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಊಳಿಗ ಮಾನ್ಯ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿನ ನಡುವೆ ಇರಬಹುದಾದ, ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದ ಸಂಬಂಧದ ನೈಜತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕವಯಿತ್ರಿ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಅಪೂರ್ವವಾದುದು. ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲದ ಗೃಹಚಾಕರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಪುರಸ್ಕಾರವನ್ನು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಚುಡಾಯಿಸುತ್ತಲೇ ಅಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಗಂಡ ಹೇಗೆ ಯಮರಾಯನೂ ಆಗಬಹುದು ಎಂಬ ಕಹಿಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀಯು ಪುರುಷನ ವಿಕ್ರಯದೊಸ್ತುವು ಎನ್ನುವ ಜಾನಕಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣಿನ ನೋವಿನ ಆಳ-ಅಗಲಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡೆಂಬೆರೆಡು
ಗೊಂಬೆಗಳು ಆಟದೊಳು
ಎನ್ನೊಡಲು ಕುದಿಯುತಿದೆ
ಹೆಣ್ಣಾಟವ ಕಂಡು

(ಪುಟ ೧೦೩ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಡಾ. ಎನ್. ಗಾಯತ್ರಿ).

ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಲೇಖಕಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಕುಟುಂಬದ ಪರ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆದವರು. ಕುಟುಂಬ ಕೇಂದ್ರಿತವಾದ ಈ ಕಾಲದ ಬರವಣಿಗೆಯು ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕುಟುಂಬದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟು ನೋಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು. ಬದುಕನ್ನೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಡುವುದು ಈ ಕಾಲದ

ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಶೇಷ. ನವೋದಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ದಿಟ್ಟಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಊರಿ ಈ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಸಮೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣರಾದರು.

ಡಾ॥ ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರು. ಕವಿಯಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿ ಇವರದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಹೆಸರು. ಇವರು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ನವೋದಯ ಮತ್ತು ನವ್ಯ ಇವೆರಡೂ ಧೋರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಸಾಮಗಾನ' 'ಚೆಲುವು ಒಲವು' ಮತ್ತು 'ದೇವಶಿಲ್ಪ' ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ನವೋದಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಧೋರಣೆಯು ಇದೆ. 'ದೇವಶಿಲ್ಪ' ಕವನ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಎಚ್ಚರಿಕೆ' ಎಂಬ ಕವನ. ದಾಂಪತ್ಯ ಗೀತೆಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಗೃಹಸ್ಥ ಸಂಸಾರದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಗೃಹಿಣಿಯ ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಸಾರ ನಡೆಸುವ ಚಿಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲದೆ ಆರಾಮವಾಗಿ ಕವಿತೆ ಬರೆಯುತ್ತ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಸಾರದ ತಾಪತ್ರಯಗಳಿಂದ ನೊಂದ ಗೃಹಿಣಿ ತನ್ನ ಗಂಡನನ್ನು ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವನ ವರ್ತನೆಗೆ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

"ಏನು ಕವಿತೆ ಬರೆಯುವಿರೋ
ಸಾಕಪ್ಪ ದೇವರೆ;
ಎಲ್ಲ ಮನೆಯ ಗಂಡಸರೂ
ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ಇರುವರೆ"

ಕವನದ ನಾಯಕಿಗೆ ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾದ ನೀವು ಏನು ಕವಿತೆ ಬರೆಯುವಿರೋ ಎಂದು ಹಂಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಸಾಕಪ್ಪ ದೇವರೆ ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಅವಳ ಸಿಟ್ಟು, ಬೇಸರ ನೋವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಗಂಡಸರು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ಸಂಸಾರ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರೆ ನೀವಾದರೂ ಕವನ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ನೆಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕರ್ತವ್ಯ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿದ್ದೀರಿ ಎಂದು ದೂರುತ್ತಾಳೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಬೇಜವಾಬ್ದರಿ ಇದ್ದರೂ ಹೊತ್ತುಹೊತ್ತಿಗೆ ಊಟಮಾತ್ರ ತಪ್ಪುವ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುವಳು.

"ನನ್ನಡಿಗೆಯ ರುಚಿ ಇರುವುದೇ
ನೀವು ಬರೆದ ಕವಿತೆಗೆ?

ಉಣ್ಣಬಹುದೇ ತಿನ್ನಬಹುದೆ?
ತಣಿವುಂಟೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ?"

ಪತಿ ಬರೆಯುವ ಕವನಗಳಿಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಷ್ಟಸುಖಕ್ಕೆ ಆಗದ ಕವನಗಳಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? 'ತಣಿವುಂಟೆಹೊಟ್ಟೆಗೆ' ಅದರಿಂದ ನೆಮ್ಮದಿ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವಳು.

"ಒಂದು ಗಂಡು ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು
ನಾನು ಹಡೆದ ಕವಿತೆಯು
ಒಂದು ರನ್ನ ಒಂದು ಚಿನ್ನ
ಸಂತೋಷದ ಬುಗ್ಗೆಯು!"

ಇಲ್ಲಿ ಪತಿಪತ್ನಿಯು ಪರಸ್ಪರ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಲಘುವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕವಿತೆ ಬರೆಯುವುದು ಏನು ಮಹಾ? ಎಂದು ಇವಳಿಗೆ ಅನ್ನಿಸಿದರೆ ಗೃಹಸ್ಥ ಪತ್ನಿಯ ಗೃಹಕೃತ್ಯ ಏನು ಮಹಾ ಎನ್ನುವನು. ಒಬ್ಬರ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.

"ನಗುವ ಅಳುವ ಕವಿತೆಗಿಂತ। ಬರೆದ ಕವಿತೆ ದೊಡ್ಡದೆ? ಆ ಕವಿತೆಗೆ ಭ್ರಾಂತರಾಗಿ ಈ ಕವಿತೆಯ ಮರೆವರೆ? ಎಂದು ಕೇಳುವಳು. ಅಂದರೆ ವಾಸ್ತವ ಜೀವನಕ್ಕಿಂತ ಕಲ್ಪನಾಲೋಕ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ ಎಂದು ಅವಳ ಭಾವನೆ. ಇಂದು ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಸಂಸಾರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಗಂಡಹೆಂಡತಿಯರ ಅಹಂ ನ ನೈಜ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕವಿ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಒಲೆಯ ಮುಂದೆ ಬಂದಾದರು ನನ್ನ ಪಾಡು ನೋಡಬಾರದೆ? ಅದು ಬಿಟ್ಟು ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿ ಒಳಗೆ ಕುಳಿತರೆ ನನ್ನ ಸಮಸ್ಯೆ ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ಅರ್ಥವಾದೀತು? ಎನ್ನುವಳು.

ಕೊನೆಗೆ ರೋಸಿ ಹೋಗಿ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕುವಳು ಕವಿತೆ ರಚಿಸುವ ಗೀಳು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಸಾರದ ನೊಗವನ್ನು ಹೊರದಿದ್ದರೆ ಮುಂದಾಗುವ ಅನಾಹುತಗಳಿಗೆ ತಾನು ಜವಾಬ್ದಾರಳಲ್ಲ ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುವಳು.

"ಒಲೆಯ ಬದಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಕುವರ
ನೀವು ಬರೆದ ಕಂತೆಯ
ತಂದಿರುವನು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ
ಮಾಡಬಹುದು ಬೂದಿಯ"

ಇದುವರೆಗೂ ಕವಿ ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳ ಭವಿಷ್ಯವೂ ಹಾಳಾಗುವುದು ಎಂದು ಗೃಹಿಣಿ ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡುವಳು. ಈ ಕವನ ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರ ದಾಂಪತ್ಯಗೀತೆ, ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಖೀಗೀತವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರಣಯವೆಂಬ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕರಣದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದರ ಮೂಲಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿಕೊಂಡ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಹೃದಯರು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೂ ಇದು ಆಸಕ್ತಿಯ ಕುತೂಹಲದ ವಿಚಾರವಾಗಿದ್ದು ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕವಿಗಳನ್ನು, ಹತ್ತಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಈ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ರೂಪಿಸಿತು. ಭಾವಗೀತೆಯನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಮಾದರಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡೇ ರಚಿಸಿದ ದಾಂಪತ್ಯ ಗೀತೆಗಳಂತೂ ಚಿರನೂತನವಾಗಿ ಗೇಯತೆ, ಗೀತಾತ್ಮಕ ಅಂಶದಿಂದ (ಹಾಡಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ) ಉಳಿದಿದೆ.

* * * * *

ಅಧ್ಯಾಯ – ೩

ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಚಿತ್ರಣ

ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕದ ಮಿನುಗುತಾರೆ. ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರವಾದುದು. ಸಾವಿರದ ಸಾವಿರದ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಸಾವಿರದ ಮನಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿದ ಬೇಂದ್ರೆ ಸಾವಿರದವರು. ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ ಎಂಬುದು ಅವರ ಕಾವ್ಯನಾಮ. 'ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಬರೆವುದೇನು ಸೋಜಿಗ ತಿಳಿಯಲಾರದೀ ಜಗ' ಎಂದು ಕವಿ 'ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಾಯಿ ಅಂಬಿಕೆ ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗೌರವ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತರವಾದುದು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಧಾರವಾಡದ ಸುತ್ತ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಉಪಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ತಂದು ಶಿಷ್ಟಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸತಿರುವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟದ್ದು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಈ ಉಪಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಕವಿತೆಗಳಿಂದಲೇ ಬೇಂದ್ರೆ ನಮ್ಮ ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಿರುವುದು.

ಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಹುಟ್ಟಿದುದು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ೧೮೯೬ ಜನವರಿ ೩೧ರಂದು. ತಂದೆಯಹೆಸರು ರಾಮಚಂದ್ರ ಪಂತ. ತಾಯಿ ಹೆಸರು ಅಂಬಿಕೆ. ಗುರುಪ್ರತಿಪದೆಯಂದು ಜನಿಸಿದ್ದು, ಅಂದು ಗುರುವಾರವಾಗಿದ್ದು ಮಗುವಿಗೆ 'ದತ್ತಾತ್ರೇಯ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣವಾಯಿತು.

ತಮ್ಮ ಜನನವನ್ನು ಕುರಿತು 'ಅಂಬಿಕಾತನಯ ದತ್ತ'ರೇ ಹೀಗೆ ಗೀತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಯಾವ ಯೋಗ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಏನ ಕನಸ ಕಂಡೆನೋ
ಯಾರ ಹಾಲನುಂಡೆನೋ

....

ನಿನ್ನ ತನುವಿನಿಂದ ಬಂದ ನಿನ್ನ ತನಯದತ್ತನು
ನೀನು ಇತ್ತುದಿತ್ತನು।

ನಿನ್ನ ಜನುಮದೊಂದು ಪಾಡುಹಾಡು ಆಗಿಮೂಡಿತು ನನ್ನ ಕೊರಳು ಹಾಡಿತು. ಈತ ಯೋಗ ಪುರುಷನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ. ಈತನ ಜನನದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡದ ಭಾಗ್ಯೋದಯವೂ ಆಯಿತೆಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಬಾಲ್ಯ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲೇ ಕಳೆಯಿತು. ತಾಯಿ ಅಂಬಿಕೆಯ ಆದರ್ಶ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಬಾಳ ದೀವಿಗೆಯಾದುವು. ಚಿಕ್ಕವರಿರುವಾಗಲೇ ಹಲವು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಗೀಚುವುದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಹವ್ಯಾಸವಾಗಿತ್ತು. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತರು; ಆದರೆ ಜೀವನವೆಂಬ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಕಲಿಸಿತು, ಬಡತನ ಇತ್ತು. ಅದು ಇದ್ದುದು ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ, ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನದಲ್ಲಲ್ಲ. ಬೇಂದ್ರೆ ಕವಿಯಾಗಲೆಂದೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದವರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಡತನದ ಬಾಳಿನಲ್ಲೇ ಬೆಂದು ಬೆಳೆದರು. ಅಜ್ಜಿ ಗೋದೂಬಾಯಿಯವರ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಜೀವನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಿಂದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಬಡತನದ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹುರಿಕಟ್ಟಾದ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೊರಟಿತ್ತು.

೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ತಂದೆ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಐದು ರೂಪಾಯಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನ ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೂ ಕಲ್ಲು ಬಿದ್ದಾಗ ಅಜ್ಜಿ ಗೋದೂಬಾಯಿ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಖಾನಾವಳಿ ತೆರೆದು ತನ್ನ ಮಗಳು ಮತ್ತು ಅವಳ ಮಗಳ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹಾದಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಬೇಂದ್ರೆ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿಸಿದ ಸಂಜೆ ಅವರಜ್ಜಿ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಅನಾಥರಾದ ಭಾವನೆ ಕಾಡಿದಾಗ ಅವರ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಬಂಡೋಪಂತ ಬೇಂದ್ರೆ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಪುಣೆಗೆ ಹೋದರು. ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ಮತು ಸರ್ವಜ್ಞ ಇವರ ಪ್ರಭಾವ ಬಹಳವಾಗಿ ಆಗಿತ್ತು. ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಬಿ.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರು. ನಂತರ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು.

"೧೯೧೯ರಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರ ವಿವಾಹ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿತು. ಕವಿಯಾಗಿ, ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ, ಸರಸ ಸಹೃದಯ ಸನ್ಮಿತ್ರರಾಗಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೆಚ್ಚಿನ ಗುರುಗಳಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಪ್ರೇಮದಪತಿಯಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಬೆಳೆದರು. ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಮಾತೃವಿಯೋಗ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಅವರ ಪತ್ನಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರು ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ತೆರವಾದ ಮಾತೃಸ್ಥಾನವನ್ನು

ತುಂಬಿದರೆನ್ನಬಹುದು. ಅವರು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಾರಸ್ವತ ಕೃಷಿಗೆ ಅವರ ತಾಯಿಯಂತೆಯೇ ನೆರವಾಗತೊಡಗಿದರು. ಸಂಸಾರದ ಯಾವ ಭಾರವನ್ನೂ ಪತಿಯ ಮೇಲೆ ಹೇರದೆ, ಗಂಡ ದುಡಿದು ತಂದಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಸರಳ ಸಂಸಾರ ಸಾಗಿಸತೊಡಗಿದರು. 'ನಾನು ಬಡವಿ ಆತ ಬಡವ ಒಲವೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು' ಎಂಬ ಬಾವನೆ ಮಿಡಿದದ್ದು ಆಗಲೇ" (ಬೇಂದ್ರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಹಾರ, ಪುಟ. ೮, ಸಾ.ಶಿ.ಮರುಳಯ್ಯ – ಬೇಂದ್ರೆ, ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಚಾರ).

೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಗೆಳೆಯರ ಬಳಗ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟನೆ ಜೊತೆಗೆ ಜಯಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆ, ನಡೆಸಿದರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆ ಬಲುಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿತು. ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಲೇಖಕರ ಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಗರಿ' ಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಆ ಕವನ ಸಂಕಲನದ 'ನರಬಲಿ' ಎಂಬ ದೇಶಭಕ್ತಿಗೀತೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಜೈಲಿಗೂ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ನೌಕರಿಹೋಯಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬೇಂದ್ರೆ ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಪುಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ. ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರು. ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನೂ ತೀರಿಹೋದರು ಸಂಸಾರದ ಭಾರ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ದಿಕ್ಕು ತೋಚದಂತಾದಾಗ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ 'ಜೀವನ' ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಇವರನ್ನು ಸಂಪಾದಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೪೧ರ ವೇಳೆಗೆ ಇವರಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ಬಂಧನದ ಆಜ್ಞೆ ದೂರವಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಹಲವಾರ ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವು. ೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯ ಕಾಮರ್ಸ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾದರು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ಕೊನೆಗೆ ಸೊಲ್ಲಾಪುರದ ಡಿ.ಎ.ವಿ.ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಾವಧಿ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಸೇರಿದರು. ೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತರಾದರು. ಆನಂತರ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಸಲಹೆಗಾರರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್, ಜಾನಪದ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಪದ್ಮಶ್ರೀ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕನ್ನಡದ ಸೊಂಪನ್ನು, ಇಂಪನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರು.

ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಈ ನೆಲದ ಒತ್ತಾಸೆಗಳನ್ನೂ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಮ್ಮಿದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಬಹುತೇಕ

ನವೋದಯದ ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದ ನೋವು ನಲಿವುಗಳಿಗೆ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಪ್ರೇಮ ಪ್ರೀತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳಿಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ನವೋದಯ ಕಾಲದ ಈ ಕವಿಗಳ ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನವೆಂದರೆ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಅಧ್ಯಯನವೇ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವರೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬಹಳ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವರು. ಅದರ ಮೂಲಕವೇ ತಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಗಳು ಅನುಭವಗಳು, ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದವರು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತೆರೆದುಕೊಂಡ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಸಮಾಜಮುಖಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಜೀವನದ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಕವಿತೆ ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರಚನೆಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ತತ್ವಪದ, ನಾಕುತಂತಿಯಂಥ ಸಂಕೀರ್ಣ ರಚನೆಗಳವರೆಗೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯಲಹರಿ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಇವರ ಕೃತಿಗಳ ವಿಷಯವು ಬಹುವಿಧವಾದುದು.

'ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಒಂದು ಸಜೀವ ವಿಕಾಸ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಶತಮಾನಗಳೂ ಬೇಕಾಗಬಹುದು. ನನ್ನನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನಲ್ಲಿದೆ' ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ನಂಬಿದ್ದರು (ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ 'ನನ್ನ ನಾ ಕಂಡಂತೆ' 'ಕಸ್ತೂರಿ' ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೬೩, ಪುಟ. ೩).

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದೆಂದರೆ ತುಂಬಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕಂತೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಈಜು ಬರದಿದ್ದರೆ ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿ ಓದುಗನದಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕವಿ ಚೇತನದ ವಿಕಾಸದ ಅಧ್ಯಯನ ಸುಲಭವಾದದ್ದಲ್ಲ.

ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಎಲ್ಲ ವಯಸ್ಸಿನವರಿಗೂ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೂ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಮರಸ್ಯ – ಕೌಟುಂಬಿಕ ನೆಲೆಯದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲ ವರ್ತುಲದ ಸಂಬಂಧಗಳು, ಇದನ್ನೆ ಸಾಧಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಉಳಿದ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯ ಕನಸಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕುಟುಂಬದ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರು ಪರಸ್ಪರ ಸಹಕಾರ, ಅರ್ಪಣಾ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನ

ತ್ಯಾಜ್ಯವೆನಿಸದೆ, ಪರಮಪಾವನವೆನಿಸಿ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಭಾಗ್ಯವಿರಲಿ ಎನ್ನುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

"ಒಲವು –ಪ್ರೀತಿ ಜೀವನದ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಒಂದು ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ. ಒಲವಿನ ಮುಖ ಹಲವು. ಕೆಲವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮುಖಗಳ ಆವಿಷ್ಕಾರ. ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳನ್ನು ಕಂಡವರು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಒಲವನ್ನು – ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಹೆಣ್ಣು–ಗಂಡಿನ ಹರೆಯದ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿ ಭ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡವರೆ ಬಹಳ ಮಂದಿ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಮೂರು ಮಜಲುಗಳುಂಟು. ಹಿರಿಯರ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರೀತಿ, ಕಿರಿಯರ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಸಮಾನರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿ. ನಮ್ಮಿಂದ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಂಡು, ಆ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಗೌರವದ ಗರಿಮೂಡಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಾವು ಗುರುಹಿರಿಯರನ್ನು, ಅನುಭಾವಿಗಳು ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಬಗೆ ಇದು; ಪ್ರೀತಿಯ ಈ ಮೊದಲ ಮುಖವನ್ನೆ ಭಕ್ತಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ನಿಮ್ಮಿಂದ ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆ ತಗ್ಗಿನದಾರಿಗುಂಟ ಮಮತೆಯಿಂದ ಇಳಿದು ನಾವು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇವೆ. ತಂದೆ–ತಾಯಿ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಬಗೆ ಇದು: ಪ್ರೀತಿಯ ಈ ಎರಡನೆಯ ಮುಖವನ್ನೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಗೆಳೆತನದ ನಿರ್ವ್ಯಾಜ ಪ್ರೀತಿ ಇದು; ಇದನ್ನೆ ಸ್ನೇಹ ಎಂದು ಕರೆದರು. ಈ ಸ್ನೇಹದ ಎರಡು ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಇನ್ನೊಂದು ಗಂಡಾದಾಗ, ಬಂಗಾರಕ್ಕೆ ಕೆಂಪುಮೂಡಿದಂತೆ, ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಹೊಸಸಿಂಗಾರ. ಸ್ನೇಹ ಶೃಂಗಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಶೃಂಗಾರವೆ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಒಮ್ಮೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಾಗಿ, ಒಮ್ಮೆ ಸ್ನೇಹವಾಗಿ, ಒಮ್ಮೆ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಈ ಪ್ರೀತಿ ಮುಪ್ಪುರಿಗೊಂಡು ಜೀವನವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಶೃಂಗಾರ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದು. ಆದರೆ ಆಚೆಯ ಮಗ್ಗುಲು ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಈಚೆಯ ಮಗ್ಗುಲು ಭಕ್ತಿ." (ಒಲವೇ ನಮ್ಮ ಬದುಕು. ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನ, ಪೀಠಿಕೆ–೧, ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯ).

'ಒಲವೇ ನಮ್ಮ ಬದುಕು' ಎಂಬ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ಕಾವ್ಯಸೂತ್ರ ಈ ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರೇಮ, ಗೀತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ನಮ್ಮ

ಮುಂದಿರಿಸುತ್ತದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ದಾಂಪತ್ಯ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಸಾಧನ. "ಹಳ್ಳದ ದಂಡ್ಯಾಗ", 'ನನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದಾಕೆ', "ಹುದುಗಲಾರದ ದುಃಖ", "ನೀ ಹಿಂಗ ನೋಡಬ್ಯಾಡ ನನ್ನ", "ನಾನು ಬಡವಿ ಆತ ಬಡವ", "ಕುಣಿಯೋಣು ಬಾರಾ" ಇತ್ಯಾದಿ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರು ತಮ್ಮ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ. "ಸಖೀಗೀತ" ಮತ್ತು "ಮೇಘದೂತ" ಇವು ಪತಿ-ಪತ್ನಿ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯ ಮೈಲಿಗಲ್ಲುಗಳು.

ಸಖೀಗೀತ

ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವರಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕವಿ ದ್ರಷ್ಟಾರರಾಗಿ ಅಗಾಧವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಷ್ಟು ವಿಪುಲವಾದ, ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾವಗೀತ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇವರ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಮಿಂಚಿ ಮೆರೆದಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇವರಷ್ಟು ಭಾವತೀವ್ರತೆ ಉಳ್ಳವರು ವಿರಳ. ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ಜೀವಸತ್ವವನ್ನು ತನ್ನವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಪಾಡನ್ನೆಲ್ಲ ಹಾಡಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಗಾರುಡಿಗ. ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಂಗ್ಲ-ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವಿದ್ದದ್ದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಹೊಸಕಾವ್ಯದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ ದೇಸೀಮೂಲದ ಕಾವ್ಯದ ಅನುಭೂತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯಪರಂಪರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ನಡೆಸಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡದ ಸೊಗಡು ಮಾಯವಾಗದಂತೆ ದೇಸೀತನ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದು ಅನನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದುವರೆಗೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ಕುಟುಂಬ ಜೀವನದ ಒಲವು-ನಲಿವುಗಳೂ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಆದರೂ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನದ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯ, ಕಹಿ, ಸಿಹಿಗಳನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರಂತೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದವರು ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು. ತಮ್ಮ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಅನುಭವ, ಪ್ರೇಮಪ್ರಕರಣ, ಗೆಳೆತನ, ಬದುಕಿನ ಒಂಟಿತನ, ನಿರಾಶೆ, ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆತ್ಮನಿವೇದನೆಗೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟವರು ಬೇಂದ್ರೆ, 'ಸಖೀಗೀತ'ದಂತಹ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ಓದುಗರಿಗೆ ಅದುವರೆಗೂ ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿತ್ತು.

ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಯಾವ ಕನ್ನಡದ ಕವಿಯೂ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ನೇರವಾಗಿ ಆತ್ಮನಿವೇದನೆಗೆ ತೊಡಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಜೀವನಕ್ಕೂ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಎಂದಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಾಣದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ದೈನಂದಿನ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳೂ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು.

"ಸಖೀಗೀತದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜೀವನ ಕಥೆಯ ಹಂದರದ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಸಾರ ಸುಖ-ದುಃಖದ ಹಂಬನ್ನು ಹಬ್ಬ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಭಾರತೀಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ದಾಂಪತ್ಯ ಪ್ರಣಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯದಂತೆಯೇ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಣಯದ ವಿಲಾಸವು ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಾಡುವುದು. ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಣಯಾರಾಧನವಿಧಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಕ್ರಮವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ವಿಧಾನವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾವ ವಿಧಿ ಕ್ರಮಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಇರಲಿ ಬಿಡಲಿ, ಮಾನವನ ಅವಿವೇಕ ಸುಳಿದಾಡಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರೇಮದ ಕೊಲೆಯು ಅಯಾಚಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು. ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರ ಪ್ರಣಯಲೀಲೆಯ ಕೊನೆಗೆ ಬರುವ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ವಿಯೋಗದ ಲಕ್ಷಣವು, ವಿರಹದ ಚಿತ್ರವು, ಪ್ರೇಮದ ಸಮಾಧಿಯು ಕಟ್ಟಿಹೋಗಿದ್ದುಂಟು. .... ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ, ದಾನವಾಗಿ ಬಂದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಸ್ನೇಹದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ, ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಭಾಗಿಯಾಗುವ ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಸಖಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವೊಂದು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸಾಗಿರುವುದು. ಆಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹದ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರವನ್ನಾಡಿ ನಾಯಕ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ರಸಭಾವಗಳ ಪ್ರಭಾವಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವವು. ಅಂತಹ ಚಿತ್ರವೊಂದು ಸಖೀಗೀತದಲ್ಲಿದೆ" (ಸಖೀಗೀತ, ಮುನ್ನುಡಿ iii, iv, ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ, ಸಂ. ಡಾ. ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆ, ೧೯೭೪, ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ). ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು 'ಸಖಿಗೀತ'ದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮುಖಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ತೆರೆದುತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಖಿಗೀತ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕವನಸಂಕಲನ. ಅದು ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ, ಇದೊಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಖಂಡಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮೂವತ್ತು ಕವಿತೆಗಳ 'ಸಖಿಗೀತ'ದಲ್ಲಿ 'ಸಖಿಗೀತ'ವೇ ದೀರ್ಘವಾದ ಕಾವ್ಯ. ಕಾವ್ಯ, ಬಂಧ, ಭಾಷೆ, ಲಯಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ನೂತನ ಆವಿಷ್ಕಾರವಾಗಿದೆ.

'ಸಖೀಗೀತ' ಒಂದು ಬದುಕಿನ ಆಖ್ಯಾನವಾದರೂ ಅದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಕವನ. ಈ ಕವನ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಯೇ ತಮ್ಮ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಹನ್ನೆರಡು ಕವನಗಳು 'ಸ್ತ್ರೀ' ಭಾವದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ನವವಿಧ ಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಸಖ್ಯಭಾವನೆಯನ್ನು ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ರಂಗಸ್ಥಲವಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದೊಂದು ವಿಶೇಷ. "ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನ, ಸ್ಮರಣ, ಪಾದಸೇವನ, ಅರ್ಚನ, ವಂದನ, ದಾಸ್ಯ, ಸಖ್ಯ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಿವೇದನೆ ಎಂಬ ನವವಿಧ ಭಕ್ತಿಗಳ ಸಾಧನೆಗೆ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನವೇ ಉತ್ತಮವಾದ ರಂಗಸ್ಥಳ ಎಂಬುದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸಖ್ಯಭಕ್ತಿ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅದು

"ಅದು ಇದೆ ಎದೆಯಲ್ಲಿ, ಬೆಳಕಿನ ಬದಿಯಲ್ಲಿ
ರಸಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಅದರುಗಮ
ಹೆಸರದಕೆ ಪ್ರೀತಿಯು, ಹಿಗ್ಗಿನ ರೀತಿಯು
ಆತ್ಮದ ನೀತಿಯು ಮಧುಸಂಗಮ"

ಎಂಬುದು ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯನಿಷ್ಠೆ. ಇದರ ಅನುಭವ ಕವಿ, ಕಾಮಿ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಬರುವಲ್ಲಿ ಅಂತರವಿದೆ. ಕಾಮಿಯದು ದೈಹಿಕ ಭೋಗಲಾಲಸೆಯಾದರೆ; ಕವಿ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತನದು ಅನಂಗ, ನಿರಾಕಾರ, ಆತ್ಮಿಕ ಆರಾಧನೆ" (ಸಖೀಗೀತ, ಸಂಪಾದಕರ ನುಡಿ, ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆ, ಪ್ರಕಾಶಕರು ಡಾ॥ ಕೆ.ಎಸ್.ಶರ್ಮಾ, ಶ್ರೀಮಾತಾ ಪ್ರಕಾಶನ).

ದಾಂಪತ್ಯದ ಮಧುರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಮೃತಿಯಾಗಿಸುವುದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. 'ಸಖೀಗೀತ' ಹೆಸರು ಹೇಳುವಂತೆ ಇದೊಂದು ಸಖ್ಯದ ಆಖ್ಯಾನವಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ನಾಯಕನೇ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನ–ದಲ್ಲಿರುವುದು. ಕವಿಯೇ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಸುಖದುಃಖಗಳ ಹಂದರದ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಸಾರದ ಸುಖದುಃಖದ ಹಂಬನ್ನು ಹಬ್ಬಬಿಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಯೇ ನಾಯಕ ಹಾಗೂ ಆತನೇ ಆಖ್ಯಾಯಕ ಕೂಡ. ಇದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಸಖಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಳೆದ ತನ್ನ ಉದ್ದ ಬದುಕಿನ ನೆನಪಿನ ತಾಣಗಳ ಸ್ಮರಣ ಸಂಘಟನೆಯಾದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಇನ್ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಲುಗಳು ವೈವಾಹಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಮೀರಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ

ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಯಕ ತನ್ನ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಇದು ಬದುಕಿನ ಋತುಸಂಹಾರ. ಆ ಮೂಲಕ ತಾನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ನಾನಾಮುಖಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರೇಮಿಯೊಬ್ಬ ಸಂಗಾತಿಯೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡ ಪ್ರೇಮಗಾಥೆ ಇದು. ಇದೊಂದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯವಾಗಿಸಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕಿರುವ ಸಾಮೂಹಿಕ ಅನುಭವದ ಆಯಾಮ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು. ಎಲ್ಲರ ವೈವಾಹಿಕ ಜೀವನಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖದುಃಖ, ನೋವುನಲಿವುಗಳು ಇದ್ದದ್ದೇ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಷ್ಟೋ ಅನುಭವಗಳು ಬೇರೆಯವರ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಖಂಡಿತಾ ಇದೆ. ಕವಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ.

ಸಖೀಗೀತದ ಮೊದಲಭಾಗವು ವೈಯಕ್ತಿಕ ದಾಂಪತ್ಯ ಬದುಕನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಯಕನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕವನದ ವಸ್ತು 'ನಮ್ಮ ಸಖ್ಯದ ಆಖ್ಯಾನ'.

"ಸಖೀ ನಮ್ಮ ಸಖ್ಯದ ಆಖ್ಯಾನ ಕಟುಮಧುರ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದೊಡಗೂಡಿ ವಿವರಿಸಲೇ
ಕರುಳಿನ ತೊಡಕನ್ನು ಕುಸುರಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿಟ್ಟು
ತೊಡವಾಗಿ ತಿರುಗೊಮ್ಮೆ ನಾ ಧರಿಸಲೇ

(ಸಖೀಗೀತ, ಪುಟ. ೧)

ಕಟುಮಧುರ ಆಖ್ಯಾನವನ್ನು ಆತನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕರುಳಿನ ತೊಡಕನ್ನು ಅವನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಉದ್ದೇಶ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ತೋರಿಸುವ ಸಹನೆ ಮನಸ್ಸಿಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಂತರ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ ಕ್ರಮದಿಂದ ಆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಕೊಡಬಹುದು. ಆ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕವಿ 'ಕುಸುರಾಗಿ' ಮತ್ತು 'ತೊಡವಾಗಿ' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಕನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಕವಿಧರ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಸಖೀಗೀತ' ನಾಯಕ ತನ್ನ ಸಖಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಹಾಡಿದ ಹಾಡಾದರೂ ಅದು ಕಾವ್ಯರಸಿಕನನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವಲಯದ ಹೊರಗಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. 'ನಾದಲೀಲೆ'ಯ 'ಅರ್ಪಣ' ಕವನದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ಎನ್ನಪಾಡೆನಗಿರಲಿ ಅದರ ಹಾಡನ್ನಷ್ಟೆ ನೀಡುವೆನು ರಸಿಕ! ನಿನಗೆ!' ಸಖೀಗೀತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ

'ಪಟ್ಟ ಪಾಡೆಲ್ಲವೂ ಹುಟ್ಟು ಹಾಡಾಗುತ
ಹೊಸದಾಗಿ ರಸವಾಗಿ ಹರಿಯುತಿದೆ'

(ಸಖೀಗೀತ, ಪುಟ. ೧)

ಪಟ್ಟ ಪಾಡನ್ನೆಲ್ಲ ಹಾಡಾಗಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಕಾವ್ಯರಸವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತ ಸಹೃದಯನ ಆನಂದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಸುಖದುಃಖ ಸಂಗಮವಾದ ಹೃದ್ರಂಗವು
ಪಾವನವೆಂಬೆನು ಯಾವಾಗಲು

(ಸಖಿಗೀತ, ಪುಟ. ೧)

ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದ ಸಮಾನ. ಅಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅಲೆಗಳ ಏರಿಳಿತ ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವೋ, ಬದುಕಿನಲ್ಲೂ ಏರಿಳಿತ, ಸುಖದುಃಖ ನೋವುನಲಿವು ಇದ್ದದ್ದೆ. ಸಮರಸವೇ ಜೀವನವೆಂದ ಕವಿ ಸುಖದುಃಖ ಸಂಗಮವಾದ ಹೃದ್ರಂಗವನ್ನು ಪಾವನವೆಂದು ಹೇಳುವ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಮನಗಾಣಬೇಕು. ಸಾಗರದಂತ ಸಂಸಾರದ ದೀರ್ಘಯಾನದ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ನಾಯಕ ತನ್ನ ಸಖಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಇಬ್ಬರ ಸ್ಮೃತಿಪಯಣವೂ ಆಗಬೇಕು. ಇದು ಇವರಿಬ್ಬರ ಸಖ್ಯದ ಆಖ್ಯಾನವಾಗಿದ್ದು, ಸಂಸಾರ ಸಾಗರ ಯಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಣಯದಲ್ಲಿ ಸಖಿಯೂ ಭಾಗಿಯಾಗಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾನವ ಬದುಕಿನ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸಾರಿರುವುದು ನವೋದಯ ಕವಿಗಳ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ.

ಸಪ್ಪೆಬಾಳುವೆಗಿಂತ ಉಪ್ಪುನೀರೂ ಲೇಸು
ಬಿಚ್ಚುಸ್ಮೃತಿಗಳ ಹಾಯಿ ಬೀಸೋಣ ಬಾ

ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಹಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಎದುರಿಸುವ ಅಂತರ್ಯಾನದ ಸಾಹಸದ ಸೂಚನೆ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಗಿರುವ ಜೀವನಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಆದರೂ ಸೃಷ್ಟಿಯ, ವಿಧಿಯ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಷ್ಟೆ ನಮ್ಮದು ಎಂಬ ಅರಿವು ನಾಯಕನಿಗಿದೆ.

ನಾಯಕನ ಸ್ಮೃತಿ ವೃತ್ತಾಂತ ಮದುವೆಯ ದಿನದಂದೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಸರ್ಗವೇ ಮದುವೆಗಾಗಿ ಸಂಭ್ರಮಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಮದುವೆಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂಬರುವ ಸಂಕಟಗಳ ಯಾವ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ೧೯೧೯ ಫಾಲ್ಗುಣದಲ್ಲಿ–

"ಮಾಂದಳಿರ ತೋರಣ ಹೂಮಿಡಿ ಗುಡಿಗಟ್ಟಿ
ಮಧುಮಾಸ ಹೊರಟಿತ್ತು ನಿಬ್ಬಣಕೆ"

(ಸಖೀಗೀತ, ಪುಟ. ೨)

ಅಂತಃಪಟದಾಚೆ ನಿಂತವಳು ವಿಧಿ ತಂದ ವಧು ಅವಳು. ಉದ್ವೇಗದಿಂದ ಅವಳ ಮೈ ಬೆವತಿದೆ. ನತ್ತನು ನಾಚಿಸುವಂತೆ ಬೆವರಹನಿಯೊಂದು ಮೂಗುಬೊಟ್ಟಿನಂತೆ ಮಿನುಗುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನುವರು. ಕಾವ್ಯನಾಯಕ ವಿವಾಹದ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಮನೆಮನ ಬೆಳಗಲು ಬಂದ ಮಾನಿನಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಧುರಭಾವ ತುಂಬಿದೆ. ಶೃಂಗಾರಜೀವನದ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

"ಏನು ಸಂಭ್ರಮವದು! ಹರೆಯದ ಹಬ್ಬವು
ಕನಸು ಮನಸೂ ಹೆಣೆದು ಬೆಳೆಬೆಳೆದವಳೇ

(ಸಖೀಗೀತ, ಪುಟ. ೩)

ತನ್ನ ಸಖಿ ತನುಮನಧನಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲು ಬೇಡಲು ಬಂದವಳಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ಬಂದವಳು. ವಿವಾಹದ ನಂತರದ 'ಹರೆಯದ ಹಬ್ಬ'ದ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತ ನಾಯಕನಾಯಕಿಯರಿಗೆ ಕಾಲದ ಪರಿವೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಸಂಭ್ರಮದ ಒಂದು ಆಳವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮುಂದಿನ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಹಗಲೆಲ್ಲೋ ಹಾರಿದವು ಇರುಳೆಲ್ಲಾ ಜಾರಿದವು
ಋತುನಿದ್ದೆ ಮಾಡಿದವು ಬುಗುರಿಯೊಲೇ

(ಸಖೀಗೀತ, ಪುಟ. ೩)

ಹಗಲುಹಾರಿದವಂತೆ ಇರುಳು ಜಾರಿದವಂತೆ. ಅಷ್ಟುವೇಗವಾಗಿ ದಿನಗಳೋಡುತ್ತಿವೆ. ಋತುಗಳು ಉರುಳಿದ್ದನ್ನು ಬುಗುರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ–ವಾಗಿದೆ.

ಸಖಿ ಚೊಚ್ಚಲ ಬಸಿರಿಯಾದುದನ್ನು ಕುರಿತು ಕವಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವರು.

ನೆನೆಕೊನೆ ಕಾತಿತು ಅತ್ತೆಯ ಸೊಸೆ ಮುದ್ದು
ಚೊಚ್ಚಿಲ ಬಸಿರಿ ನೀ ಎದೆತೆರೆದೆ (ಪುಟ. ೩)

ನೆನೆಕೊನೆ ಕಾತಿತು ಎನ್ನುವುದು ಗರ್ಭಧಾರಣೆಯನ್ನು, ಎದೆತೆರೆದೆ ಎನ್ನುವುದು ಮಗುವಿಗೆ ತಾಯಿ ಹಾಲೂಡಿಸಲು ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾಡುವ ಸಿದ್ಧತೆ, ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ.

ಎರಡನೆಯ ಭಾಗ ಚೊಚ್ಚಲ ಮಗುವಿನ ಮರಣದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

"ಹುಡುಗನ ಜೋಗುಳ ಮುಗಿಲ ಮುಟ್ಟುವುದಿತ್ತು
ಮಿಂಚಿತು ಕಾರ್ಯವು ನೀನುಳಿದೆ (ಪುಟ. ೪)

ಮೊದಲ ಮಗು ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರನ ಮರಣದಿಂದ ಪತಿಪತ್ನಿಯರು ಅತೀವ ನೋವಿನ ತಳಮಳಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ತಾಯಿಯು ಕಂಗೆಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಮಂಜುಬಿದ್ದಾಗ ಮಾವಿನ ಮಂಜರಿ ಬಾಡಿ ಉದುರಿಹೋಗುವಂತೆ ಮಗುವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡ ತಾಯಿಯ ಕನಸು ಆಸೆಗಳಿಗೆ ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಮರುಚಲ ಬಸಿರೊಡನೆ ಆಸೆ ಮತ್ತೆ ಕುದುರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತಾಯಿ ಅಂಬಿಕೆಯನ್ನು ನಾಯಕ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

'ಕನಸಿಗು ಹೊಳೆಯದ ಬರ ಸಿಡಿಲೆರಗಿತು

ತಾಯಿ –ಗಿಡವು ಮಾಯವಾಯಿತೆಲೆ' ಎಂದು ಆತ ಗೋಳಾಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ತಾಯಿ, ಮಗುವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸು ವಿಚಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ನೆಲೆತಪ್ಪಿದ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಆತ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಹಾರಾಡುತ್ತಾನೆ. 'ಒಲವಿಗೆ ಹುಡುಕಾಡಿ ಬಾಳಿಗೆ ಮಿಡುಕಾಡಿ ಷಡ್ರಸ ನವರುಚಿ ನೋಡಿದೆ' ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಅರ್ಥ ಅಡಗಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಅವರ ದುಃಖಪರಂಪರೆ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ನಾಯಕನ ವೈವಾಹಿಕ ಜೀವನ ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರಲಾರದಷ್ಟು ವಿಚಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಂಡನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಸಖಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆದರೂ 'ಮೀಸಲು ಮುರಿಯದ ಒಲವಿಗೆ ಬಾಯ್ಬಿಡದೆ ಕಣ್ಣೊಡ್ಡಿ ಹುದುವಿನ ಸವಿ ಬೇಡಿದಳಂತೆ' ಇದ್ದಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಅವಳದು. ಎಲ್ಲ ಸಂಸಾರಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇವರ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಟ್ಟು ಸೆಡವು ಜಗಳಗಳು ಆಗುತ್ತಿದ್ದವು. 'ಹುಸಿನಗುವ ಕೂಸಿನ ಹೊಸ ಆಟಕೆ ಮನಸೋತು

ಮುನಿಸನು ಅರೆಮರತೆವೆ' ಮಗುವಿನ ಆಟಪಾಟಗಳನ್ನು ನೋಡುವಾಗ 'ಬೆಸೆದಿದ್ದ ಜೀವದ ಬೆರಕೆಯಾಗಲು ಬೇಕು ಪಡೆದ ಜೀವನ ಕಂಡು ಎಂದರಿತೆವೆ' ಎನ್ನುವರು. ಈ ಅರಿವು ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಇದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ದುಃಖಪಡುವುದು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. 'ಬಲುಮೆಯ ಒಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕಣ್ಣೀರಿನಲ್ಲಿ ಕೈತೊಳೆಯುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಉಕ್ಕಿನಂತೆ ಅವರ ಜೀವನ ಗಟ್ಟಿತನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

'ಇದ್ದಷ್ಟು ದಿನವಾರೆ ಇರುವಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯ
ಇನ್ನಷ್ಟು ರುಚಿನೋಡಿ ಹೋಗುವುದೇ

'ಬಿದ್ದಕಾಲಕೆ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದದ್ದೆ ನಡುಬೀದಿ'
ಎನ್ನುವರಂತೆಯೇ ಸಾಗಿದ್ದೆವೇ (ಪುಟ. ೬)

ಹೀಗೆ ಸಾಗಿತ್ತು ಅವರ ಬದುಕು. ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಮಗುವಿನ ನಗುವೊಂದನ್ನೇ ನೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೇ ಕನ್ನಡದ ಕರೆ ನಾಯಕನನ್ನು ಸಖಿಯಿಂದ ದೂರಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆಗ ಸಪ್ಪನೆಯ ಬದುಕಿಗೆ ಹೇಸಿದ ನಾಯಿಕೆ. ಕೇಳಿದ್ದ ಕಥೆ ಹಾಡುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೆನೆನೆನೆಯುತ. ಸಮಾಧಾನ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಒಡಕಿನ ನಡುವೆಯೂ ಸತಿ-ಪತಿಯರು ಮಿಡುಕನ್ನು ಮರೆತು ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧೯೨೮ರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಖಿ ಬಸಿರಾಗುವುದು ದೊಡ್ಡ ತುತ್ತಾಗಿ ಭೀತಿ ಮೂಡುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ಬಸಿರೆಂಬ ಕುತ್ತೊಂದು ತುತ್ತಲಿರುವ ಹಾಗೆ
ಆಗ ಕಂಡಿತು ನಿನ್ನ ಮುಖದ ಕಳೆ
ಗ್ರಹಣದ ಮುಂಛಾಯೆ ಬಿದ್ದ ಬಿಂಬದ ರೀತಿ
ವೇದವು ಹಿಡಿದಿತ್ತು ತಾ ತನ್ನೊಳೆ

(ಪುಟ ೯, ಸಖೀಗೀತ)

ಈಗಾಗಲೇ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ತಂದೆಗೆ ಬಸಿರು ಕುತ್ತಿನ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಖಿಯ ಮುಖದ ಕಳೆಗೆ ಗ್ರಹಣ ಹಿಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. "ಜನುಮಕು ಮರಣಕು ಒಳಸೂತ್ರ ಇರುವದ ಕಂಡಾಗ" ಕವಿಯೂ ಕೂಡ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ 'ಸುಖ ತಾನು ಬರುವಾಗ ಗುಳೆ ಎತ್ತಿಬರುವುದು. ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡಲ್ಲ, ಪರಿವಾರವೆ' - ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಈ ಸುಖಾಗಮನವನ್ನು ವಸಂತಾಗಮನಕ್ಕೆ

ಸಮೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಸಂತದ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಸುಖ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪಾಂಡುರಂಗನ ಜನನ, 'ಹಕ್ಕಿ ಹಾರುತಿದೆ ನೋಡಿದಿರಾ' ಕವನವಾಚನದಿಂದ ಬಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ, ಜಯಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭ, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಲೇಖಕರ ಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದವಿ, ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸ್ನೇಹ, ಸಾಧನಕೇರಿಯ ಹೊಸಮನೆಯನ್ನು ಕಕ್ಕ ಬಂಡೋಪಂತರು ಉಡುಗೋರೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದು, . ಒಂದೇ ಎರಡೇ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಆ ಸಾಧನಕೇರಿಯ ನಿವಾಸದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಧಾರೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಹರಿಯತೊಡಗುತ್ತದೆ. ನಾಯಕನಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿನೆಡುತ್ತದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಾಧನಕೇರಿಯ ಪಾತ್ರ ದೊಡ್ಡದು. ಋತುಗತಿಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ತುಂಬು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ನೆನಪು, ಚೈತ್ರ ವೈಶಾಖಗಳ ಚೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯ ನೋಟ, ಮಕರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಮೈತುಂಬ, ತುಟಿತುಂಬ ಎದೆತುಂಬ, ಕುಸುರೆಳ್ಳು ಮೂಡುತಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ

ಮೈತಾಗಿ ಮನಬಾಗಿ, ಒಳಿತಾಗಿ, ಇಂಬಾಗಿ,
ನಾವಾಗಿ, ಈ ಮಾಗಿಗೊಳಗಾಗಿರೆ
ಕೊಡುಕೊಳೆ ಎಂಬುದು ಇಮ್ಮುಖದಲಿ ಕೂಡ
ಒಮ್ಮುಖವೆಂಬಂತೆ ಆಗುತಿದೆ.

(ಪುಟ ೧೭)

ಮಾಗಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಆಕರ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕನ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಖೀಗೀತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸೌಂದರ್ಯ ವಿಚಾರ ಅನುಪಮವಾದದ್ದು. 'ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿಗೆ ಚೆಲುವು, ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಒಲವು ಈ ಸಮೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ಎರಕದ ನೀರಡಿಕೆಯೇ ಪ್ರೇಮವೆಂಬ ದರ್ಶನವಿದೆ. "ಚೆಲುವು ಒಲವುಗಳ ಮೀಮಾಂಸೆ ಬೇಂದ್ರೆ ದರ್ಶನದ ಆಳಕ್ಕೆಯೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಚೆಲುವನ್ನು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ, ಒಲವನ್ನು ಗಂಡಿಗೆ ಜೋಡಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕವಿ–ನಾಯಕ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಚೆಲುವು, ಒಲವುಗಳ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಅವನಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ.

ಇದಿರಿಗೆ ಚೆಲುವಾಗಿ ಇದುವೆ ತಾನೆನುವಾಗ
ಒಲವಾಗಿ ಒಳಗಿಂದ ಹೊಮ್ಮುತಿದೆ

ಇಂಥ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಚೆಲವು ಒಲವುಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪರಿವರ್ತನಶೀಲ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಆತ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೌಂದರ್ಯ ತತ್ವವನ್ನು ಅದರ ಆಳದಲ್ಲಿಯು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ" (ಭುವನದ ಭಾಗ್ಯ, ಜಿ.ಎಸ್.ಆಮೂರ, ಪುಟ. ೧೩೧, ಸಖೀಗೀತ, ಸ್ನೇಹ ಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೯೧).

ಕವಿ ಮನಗಂಡಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸತ್ಯ ಸ್ವರೂಪವಾದರೂ ಈ ರೀತಿಯದು.

ಸೌಂದರ್ಯವೆಂಬುದು ಕಣ್ಣಿನ ತುತ್ತಲ್ಲ
ಕಣ್ಣಿಗು ಕಣ್ಣಾಗಿ ಒಳಗಿಹುದು
ರೂಪಲಾವಣ್ಯಕೆ ಅಳೆಯಲುಬಾರದು
ಅವುಗಳೆ ಇದರೊಂದು ಕಣವಿಹವು (ಪುಟ. ೨೦, ಸಖೀಗೀತ)

ಸೌಂದರ್ಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ವಸ್ತುಗಳ ರೂಪಲಾವಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಈ ರೂಪ ಲಾವಣ್ಯಗಳೆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಕಣಗಳಾಗಿವೆ. ಸೌಂದರ್ಯವೆಂಬುದೊಂದು ಝುರಿಯಿಂದ ಎದೆಎದೆಗೂ ಕಾರಂಜಿ. ಆ ರಸದ ಝುರಿ ಘನವಾದಾಗ ಆನಂದ ಅದು ಮತ್ತೆ ದ್ರವವಾದಾಗ ಆನಂದ, ರಸಸೌಂದರ್ಯವೇ ಆನಂದ. ಆನಂದವೇ ಸೌಂದರ್ಯ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರ ಸಂಬಂಧದ ರಹಸ್ಯ ಅವನಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಒಲವೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು' ಎಂಬ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ಕಾವ್ಯಸೂತ್ರ ಈ ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದಿರಿಸುತ್ತದೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರಣಯ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತ ಒಲವು ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದಂತಿದೆ. ಒಲ್ಮೆ, ಒಲವು, ಒಲೆ ಶಬ್ದಗಳ ಚಿಂತನವನ್ನು ಅವರು ಆಳವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರಣಯ ಮೊದಲಾದವು ಬಹಿರಂಗ ಕ್ರಿಯೆಯಾದರೆ, ಒಲವು ಒಂದೇ ಅಂತರಂಗದ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ, ಒಲವಿನ ಪ್ರಕಾಶ ಶಕ್ತಿಯೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಾರಕಶಕ್ತಿ ಎಂದು ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ದರ್ಶನ. ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸಖಿಯಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಒಲವೆಂಬ ಪ್ರಕಾಶ ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಹೆಜ್ಜೆ. ಈ ಆಂತರಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಬಹಿರಂಗ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಅವರ ಒಲವಿನ ಗೀತೆಗಳು ಮೂಡಿವೆ.

'ನರಬಲಿ' ಕವನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕವಿ-ನಾಯಕನ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಕರಿನೆರಳು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಪತಿಪತ್ನಿಯರ ನಡುವಿನ ವಿರಸ ಉಲ್ಬಣಗೊಂಡು

ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಮುಖಭಂಗಿಸಿ ಕೆಣಕಾಡಿ ಅಣಕಿಸಿ ಕಾದಾಡುತ್ತಾರೆ. ಗಂಡಹೆಂಡಿರ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಕೂಸುಗಳು ಬಡವಾದವು.

ಕುದಿ ಎಸರು ಬರದಿರ, ಚಳಿ ಬಿಸಿಲು ಉಣದಿರೆ
ಪರಿಪಾಕವೆಂಬುದು ಎಂತಹುದು'

ಎನ್ನುವನು ನಾಯಕ. ಇದುವರೆಗೆ ನಾಯಕಿಯ ಧ್ವನಿಯೇ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಹನೆಗೂ ಮಿತಿ ಇರುವಂತೆ ನಾಯಿಕೆಯೂ ಈಗ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾಳೆ. 'ನಿಮ್ಮಂತೆ ನನಗಿಲ್ಲ ಆ ತ್ರಾಣವು' ಎನ್ನುವ ಆಕೆ ನೆಲೆಕಾಣದ ಬದುಕಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಸಂಸಾರಯಾತ್ರೆಯು ಸಾಗರದೊಡನಾಟ
ಲವಣೋದಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಲ–ಪಯಣ
ಎಲ್ಲಿಗೈತಂದರು ಬರದೊಂದು 'ಬಂದರು'
ಪೃಥ್ವಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯೇ ನಿತ್ಯಕ್ರಮ
(ಪುಟ. ೨೮)

ಹೀಗೆ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿದರೂ ದಾಂಪತ್ಯದ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ವಿವೇಕವನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ತೋರುತ್ತಾರೆ. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆಯುವ ಆಶಾಭಾವನೆಯನ್ನು ತಾಳುತ್ತಾರಾದರೂ, 'ಗೆಳೆಯರ ಬಳಗ'ದ ವಿಘಟನೆ, ಲಲಿತಾ ಎಂಬ ಮಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ವ್ಯಥೆ, ಅವರನ್ನು ಅಸಹಾಯಕರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ತಮ್ಮ ಸತ್ವಪರೀಕ್ಷೆಯ ಕಾಲ ಎಂದು ನಾಯಕ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ಸೀಳಿ ಆಶೆಯತ್ತ ಹೊರಳುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರ ಗೆಳೆಯರ ವಿಶ್ವಾಸ, ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೂ ನಸುನಕ್ಕು ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾರವನ್ನು ಹಗುರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಖಿಯ ಸಖ್ಯದಿಂದ ಕವಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾಯುವ ಶಕ್ತಿಯೊಂದು ಬೆಂಗಾವಲಿಗೆ ಇದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ನೊಂದ ನಾಯಕಿ ಮೌನದ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕುತ್ತಾಳೆ. ಅವರೀರ್ವರಲ್ಲಿ ಸಂವಾದದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳೇ ಮುಗಿದುಹೋದವೇನೋ ಎನುವ ಭೀತಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

'ಆ ಕಣ್ಣು ಎಂದರೆ ಈ ಕಣ್ಣ ತಾಗಿದರೆ
ಗೊಂಬಿ ಮೂಡದ ಕುರುಡ ಗಾಜಾಗಿರೆ (ಪುಟ. ೩೧)

ಕವಿ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ತನ್ನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆನಂತರ ನಾಯಕ-ನಾಯಕಿಯರಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ಸಂವಾದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಖಿಗೆ ಜೀವನದ ರಣರಂಗ ಸಾಕಾಗಿದೆ. ಸೋತು ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ.

'ನಿಮ್ಮ ಜೀವನ ರೀತಿ ಬೇಸಿಗೆಯ ಬಿರುಗಾಳಿ
ಅದರ ಸೆರಗಿಗೆ ನಾನು ಬರಿ ಹಾಳೆಯು! (ಪುಟ. ೩೨)

ಎಂದರೆ ನಾಯಕ,

ಅ ಹಹಾ! ಜೀವದ ಗೆಳತಿ, ಜೀವನದ ಜೊತೆಗಾರ್ತಿ
ನೀನಿಲ್ಲದಾನಿರಲು ನೆಲವಿದೆಯೇ?

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ, ಭರವಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಾಯಕ ಪ್ರೀತಿಯ ಗಂಭೀರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕಿಳಿದಾಗ ನಾಯಿಕೆ ಅವನ ಆದರ್ಶವಾದವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕೇವಲ ಆದರ್ಶ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ವರ್ತಮಾನದ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಬಿಡುವವರಲ್ಲ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೀರಿಕೊಂಡು ಮೇಲೇರಬೇಕು, ಊರ್ಧ್ವ ಮುಖಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಹಾಗಾಗಿ ಇವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ತಿರುಳು ಇರುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸತಿ ಪತಿಯರ ಸಂವಾದ ಜೀವ-ಪರಮಾತ್ಮರ ಸಂವಾದವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಭರವಸೆಯ ದನಿಯೇ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ. ದಾಂಪತ್ಯದ ವಿರಸವನ್ನು ಎದುರಿಸಿಯೂ ನಾಯಕ ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿನ ತನ್ನ ನಂಬುಗೆಯನ್ನು, ಸಖ್ಯದ ಕನಸನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ಮತ್ತು ಬತ್ತಿಯ ಸಂಬಂಧದಂತೆ ಸತಿ-ಪತಿಯರ ಪ್ರೇಮರಾರಾಜಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಾಯಕಿಯಾದರೂ ವಾದ ಮಾಡಿದರೂ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಒಳಗೊಳಗೆ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

'ಗೆಳೆಯರ ಕೂಡಾಡಿ ಬಂದಾಗ, ನಾನಿಮ್ಮ
ಮುಖದಲ್ಲುಕ್ಕುವ ಗೆಲುವ ಕಂಡಿಲ್ಲವೆ!
ಮನೆಬೆಳಕು ಮುಂದಿರೆ ಆ ಕಣ್ಣು ಕುಂದಿರೆ
ನಾನೊಳಗೆ ನೊಂದಿರೆ ನೀವರಿಯಿರೆ? (ಪುಟ. ೩೫)

ಮನೆಗೆ ಬಂದೊಡನೆ ಗೆಲುವಾಗಿದ್ದ ಮುಖ ಕುಂದುವಾಗ ಸಖಿ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುವಳು. ಪಾಪ ಪತಿಯಷ್ಟು ವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನೆಯಾಗಿರದ ಪತ್ನಿ. 'ನಿಮ್ಮದೆ ಎತ್ತರಕೆ ನಾವೇನು ಬಂದೇವು ಕಲಿತವರ ಬೆಡಗಿಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಕಡೆ' ಎಂದಾಗ

ಪತಿ ಆ ಮಾತಿನಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. 'ನಿಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಂಗಲವಾಗಲಿ ಎಂದೆಂದೂ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಸಖಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅವಳ ದನಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೇಳುವುದು ಇದೇ ಕಡೆಯ ಬಾರಿ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ನಾಯಕ ಸಖ ಜೀವ-ಸಖಿಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪಥದಲ್ಲಿಯೂ ಸಖಿಯಾಗು ಬಾ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.

'ಎಂದಿನಿಂದಲೋ ಏನೋ ಒಳಗೊಂದು ಸಖ ಜೀವ
'ಸಖಿ! ಬಾರೆ ಬಾ!' ಎಂದು ಕೂಗುತಿದೆ.
ಮುಂದಿನ ಪಥದಲಿ ಸಖಿಯಾಗು ಬಾ! ಎಂದು
ನನ್ನ ಮನೋರಥ ಕೂಗುತಿದೆ (ಪುಟ. ೩೮)

ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವ ಕವಿ ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲೂ ಇವಳೇ ತನ್ನ ಸಖಿಯಾಗಲಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರವದ ಭಾರ, ವಾತ್ಸಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪದ ಭಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ನೇಹವೊಂದೇ ನಿರುಪಾಧಿಕ, ಅದೂ ಬಿನ್ನಲಿಂಗಿಗಳ ಸ್ನೇಹವಾದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಆಕರ್ಷಣೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸ್ನೇಹದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ಶಾಂತಿ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸಖಿ ಎಂದು ಕರೆದರು. ಅವರಿಗೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿಸುವ ಗೆಳೆತನದ ನಿರ್ವ್ಯಾಜ ಪ್ರೀತಿ ಬೇಕು. ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಖಿಯಿಂದ ಬಯಸುವರು.

ಬಾನಿಂದ ಬಾನಿಗೆ ಹಾಡಿದ ತಾನೊಂದು
ಸಖಿ-ಸಖಿ-ಸಖಿ ಎಂದು ಕೂಗುತಿದೆ
'ನಾನೂ ನೀನೂ ಸಖ-ಸಖಿ, ಸಮ-ಸುಖಿ'
ಎಂದೆನುತ ಮುಂದಕೆ ಹೋಗುತಿದೆ.

ಒಂದು ಜೀವ ಇನ್ನೊಂದು ಜೀವದೊಡನೆ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಸುಖದುಃಖಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯಬೇಕು. ಇಂಥ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಹೊಸರೀತಿಯ ಬದುಕು-ಬಾಳು ಹೊಂದಬಹುದು. ಇಂಥ ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದಲೇ ಪ್ರೀತಿಯ ಉದಯವಾಗುತ್ತದೆ.

"ಅನ್ನಕೆ ಬಾಳಾಗಿ ಕಾಮಕೆ ಹೋಳಾಗಿ
ಮಾನಕೆ ಆಳಾಗಿ ಉಸಿರೆಳೆದುದು
ಬಾಳಲ್ಲ ಬದುಕಲ್ಲ; ಜೀವಜೀವಕ್ಕೆ ಉ
ದ್ದೀಪನವಾದುದೇ ಜೀವನವು.

ಒಂದು ಜೀವ ಮತ್ತೊಂದು ಜೀವಕ್ಕೆ ಉದ್ದೀಪನವಾಗಿರಬೇಕು. ಸಖಿಗೀತದಲ್ಲಿ ಪತಿ ಪತ್ನಿಯರು ಜೀವನದ ಸಂಕಟಗಳ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ಸಖ-ಸಖಿಯರಾಗುವ ಪ್ರೀತಿ ಅತ್ಯಂತ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಕಾಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬದುಕಿನಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಜೀವನದ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿ. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳ ನಡುವೆ, ಬದುಕಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಯಲ್ಲೇ ಮೌಲ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ತಲೆದೋರಿದಾಗ ಅದರ ಕರಿನೆರಳು ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಮೇಲೂ ಬಿದ್ದು, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಂಘರ್ಷ ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಕಾಡಬಹುದು. ಕವಿತೆಯ ಮುಕ್ತಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಕಲ್ಯಾಣ ಶಕ್ತಿಯರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರೇಮ ಯಾವಾಗಲೂ ಪಾಕವಾಗುತ್ತಿರಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸಿ ಪೂರ್ವಾನುರಾಗದ ಪರ್ವವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸಖೀಗೀತದ ಭಾವಕೇಂದ್ರದಂತಿರುವ "ನನಗೂ ನಿನಗೂ ಅಂಟಿದ ನಂಟಿನ ಕೊನೆ ಕಂಡವರಾರು ಕಾಮಾಕ್ಷಿಯೇ!' ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳು. ಈ ಗೀತದ ಸುತ್ತು ಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸುಳಿದು ಬಂದು ಗೀತದ ರಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಪುನಃಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಕವನದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ನಮ್ಮ ಯಾವ ನಿರೀಕ್ಷೆಯ ಅಂಶ ಕವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರದು. 'ಸಖೀಗೀತ'ದಲ್ಲಿ ಸಖಿಚಿತ್ರಗಳೇ ವಿರಳ. ನಾಯಕನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಘಟನೆಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಸಖಿಯ ಜೊತೆ ಸಡಗರದಿಂದ ಬಾಳು ನಡೆಸುವುದನ್ನು ಸಖನ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಸಖಿಯ ಸ್ನೇಹಿತರು, ನೆಂಟರು, ತವರುಮನೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಾಯಕಿಯ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕವನದಲ್ಲಿ ತರುವುದಿಲ್ಲ, ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಮುಂದುವರಿಕೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ತನ್ನ ಬಾಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಡೀ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಎಲ್.ಎಸ್.ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ನಾಯಕ-ಸಖಿಯರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಬಿಚ್ಚುಸ್ಮೃತಿಗಳ ಹಾಯಿಯನ್ನು ಕವನದಲ್ಲಿ ಬೀಸುವರೆಂದು ನಾಯಕ ಹೇಳಿದರೂ ಇದು ಆತ್ಮವೃತ್ತವಾದದ್ದರಿಂದ, ಸಖಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದುದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನು ನಾಯಕ ಹೇಳಲಾರ. ಅವಳು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಬಲ್ಲ ಅವಳ ಚರ್ಚೆಯಿಂದ ಅವಳ ಭಾವವನ್ನು ತಾನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ

ಹೇಳಬಲ್ಲ. ಕವನದಲ್ಲಿ ಸಖಿಯ ಮಾತುಗಳಷ್ಟೇ ಅವಳ ಮೌನವೂ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಮಾತನಾಡುವುದು ತೀರ ಸಹಜವಾಗಿದ್ದಾಗ, ಅವಳು ಮಾತನಾಡದೆ ಹೋಗುವುದು ಅಥವಾ ಅವಳ ಭಾವನೆಯನ್ನು ನಾಯಕನೇ (ತಾನು ಕಂಡ ಮಟ್ಟಿಗೆ) ವರ್ಣಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.... (ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, 'ಸಖಿಗೀತ'ದ ವಸ್ತು–ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್, ೧೯೮೭, ಪುಟ. ೭೮)

ಕವನದ ಹೆಸರು 'ಸಖೀಗೀತ'ವಾದರೂ ನಾಯಕನೇ ವೇದಿಕೆಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಬಿಡುವುದರಿಂದ ಈ ಭಾವನೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಸಖೀಗೀತ'ವನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಬೇಂದ್ರೆ ಸಖ್ಯದ ನೆರವಿನಿಂದ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ' ಎಂಬಮಾತು. (ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ ಲವಲವಿಕೆ, ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೬, ಸಖೀಗೀತ: ಒಂದು ಮರು ಚಿಂತನೆ, ಟಿ.ಎನ್.ವಾಸುದೇವಮೂರ್ತಿ)

ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲೂ ಆಶಾಭಾವನೆಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ದುಃಖವು ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ಅದರ ಸಂಗಡವೇ ಸುಖದ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾದರು ಹೊರತು ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಪಲಾಯನವಾದಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ರುದ್ರವಿಲಾಸಕ್ಕಿಂತ ಶಿವಕರುಣೆಯ ಹಿರಿದು ಎಂಬ ತಥ್ಯವನ್ನು ಮನಗಂಡರು. ವಿಧಿತಂದುದನ್ನು ಅದು ಬಂದ ಹಾಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬದುಕನ್ನು ಹಸನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡರು. ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ದುಃಖವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಹಗುರಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು ಪಡೆದ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕೈಗೆ ಬಂದಂತಾಗಿ ಹೋದರೆ, ಕೆಲವರು ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು. ಉಳಿದವರು ಮೂವರು ಮಾತ್ರ. ಬೇಂದ್ರೆ ದಂಪತಿಗಳ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಈ ಅಂಶ ಬಲು ಮಹತ್ವದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ಈ ಆಘಾತಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಂತರವಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಸಾವಿನ ನಂಜುಂಡ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಅವರ ನೀಲಕಂಠದಿಂದ ಕಾವ್ಯ ಸ್ಫುರಿಸಿ ನೋವನ್ನು ನೀಗಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಸ್ವಭಾವತಃ ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಬಂದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಅಪಾರ ಸೈರಣೆಯಿಂದ ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳನ್ನು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಿ ಮೌನವೇ ಅವರ ಮಾತಾಗಿರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಒಡಕಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಸ್ತಿಯವರು 'ಸಖೀಗೀತ

ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನ್ಯಾಯವೂ ಆಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. "ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ದಾಂಪತ್ಯವೆಂದರೆ ಮಾತು-ಮೌನಗಳ ದಾಂಪತ್ಯ ವಾಗಿತ್ತು ಮಾತು ಮತ್ತು ಮೌನ ವಿರುದ್ಧಪದಗಳಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಅವು ಪರಸ್ಪರ ಪೋಷಕಶಕ್ತಿಗಳು- "ಮಾತು ಮೌನದ ಪ್ರತಿಮೆ; ಮೌನ ಮಾತಿನ ದೈವ" ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ." (ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಜನ್ಮಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ನೆನಪು ಸಂ.ವಾಮನ ಬೇಂದ್ರೆ, ನನ್ನತಾಯಿ-ಡಾ.ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆ ಪ್ರಕಾಶಕರು, ಡಾ.ಕೆ.ಎಸ್.ಶರ್ಮಾ, ೨೦೦೭, ಪುಟ.೨೩) ಗಂಡನ ಆದರ್ಶ, ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲಗಿದ್ದರು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರು. ಇವರ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರೂ ಏಕಾಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಯಾವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಖ-ಸಖಿ ಸಮಸುಖಿ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಿದರು. ನಲವತ್ತೇಳು ವರುಷ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವಾಗ ಪತಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವರ ಪಾತ್ರವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಬಣ್ಣಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವೆ? ಎಂದು ವಾಮನ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. 'ಕೂಡಿರಲಿ ಬಾಳು ಇಡಿಗಾಳಿನಂತೆ' ಎಂದು ಎಲ್ಲ ಕಷ್ಟ ಸುಖ, ನೋವು, ನಲಿವು, ಸಿರಿತನ ಬಡತನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ತುಂಬು ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ ಕುಟುಂಬ ವತ್ಸಲ ಬೇಂದ್ರೆ, ದಾಂಪತ್ಯದ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ನಲಿದಾಟದ ಕಂಪಿನಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡಿದವರು ಬೇಂದ್ರೆ. ದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲುಂಟಾದ ವಿರಸದ ಸವಿಯನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಲೇ ತೆರೆದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸಖಿಯಾಗಿ ಕಂಡು ಜೀವನ ಪಥದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಹಾಕಿದರು. ಬೇಂದ್ರೆ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸಖಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದ ಹಿಂದೆ ಗಹನವಾದ ತಾತ್ವಿಕ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಠೆ ಇದೆ.

ವೈಯಕ್ತಿಕ ತೊಡಕುಗಳನ್ನೇ ನೀಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಿತ್ಯದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭಧಲ್ಲಿ ಈ ವೈಯಕ್ತಿಕದೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ನೋಡುವ ಬಗೆಯಾಗಿ ಬರಹವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ಸವಾಲೇ ಸರಿ. ವೈವಾಹಿಕ ಸಖ್ಯದ ಉಪಾಸನೆಯೇ 'ಸಖಿಗೀತ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕಿರುವ ಸಾಮೂಹಿಕ ಆಯಾಮ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಸಖಿಗೀತವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಈ ಅರ್ಥ ಇದೆ.

'ಸಖಿ! ನಮ್ಮ ಸಖ್ಯದ . . . . ತಿರುಗೊಮ್ಮೆ ನಾಧರಿಸಲೇ? ಎಂಬ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ – ತನ್ನ ಜೀವನಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಕರುಳಿನ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕುಹಾಕುತ್ತ ಅದನ್ನು ಕುಸುರಾಗಿ ಬಿಡಿಸುವ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯತ್ತ ಅವರ ಚಿತ್ತವಿದೆ. ದಾಂಪತ್ಯ ತೀರಾ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಆಂತರಿಕ ಅರಿವು, ಅಂತಹ 'ಏಕಾಂತದ ಜಿನುಗು ಲೋಕಾಂತಕೆಳೆಯಿತು। ಜನವು ಜನಾರ್ದನ ನೆಂದರಿತೇ।' ಎಂದು ಸಖೀಗೀತ ರಚಿಸಿರುವ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಆ ಅನುಭವದ ರಸಭಾವವನ್ನು ತೊಡವಾಗಿ ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಬೇರೆಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲೂ ತರಲುಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತಮ್ಮ ಬರಹಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾದರಪಡಿಸಿರು.

ವಿರಸದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಾಂಪತ್ಯದ ಸಮತೋಲನ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡವರು ಅವರು. ಅದನ್ನು ಒಂದು ಅಪರೂಪ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಧ್ವನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ತ್ರಾಸು ತಕ್ಕಡಿ – ಮುಳ್ಳು ಏಕಾಗ್ರವಿರುವಂತೆ
ಧಾರಣೆಯಲಿ ಕೆಲದಿನ ಕಳೆದೆವೆ'

ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞತ್ವವೇ ಅವರಿಂದ 'ರಸವೆ ಜನನ। ವಿರಸ ಮರಣ। ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ' ಎಂಬ ಜೀವನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಹೊಮ್ಮಿಸಿದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಜಗದಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು-ಪತಿಪತ್ನಿಯರಾಗಿ ಬಾಳುವೆ ಮಾಡುತ್ತ ಸಖ್ಯಭಾವದಲ್ಲಿ ಸುಖಕಾಣುತ್ತ ಪ್ರೇಮದ ಆರಾಧಕರಾಗಬೇಕೆಂದು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾರಿದರು.

ಇಂತಹ 'ಸಖಿಗೀತ' ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದ ಚೈತನ್ಯದ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಿದೆ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ (ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ)ಯೇ ಒಂದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪ್ರಣಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆನಿಸಿದೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕಾಳಿದಾಸನ ಮೇಘದೂತವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದಾಗ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರು.

"ಕಾಳಿದಾಸನ ಕಡಲ
ಮುತ್ತು ಮಾಲೆಯನಿತ್ತೆ
ಮುಡುಪನೊಪ್ಪಿದೆಯೆಂದು ಮುಕ್ತಳಾಗು॥
ಓ ಯಕ್ಷಿ, ಚೈತ್ಯಾಕ್ಷಿ,

ಚಿನ್ನ ಹೃದಯದಸಾಕ್ಷಿ,
ನನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಳಾಗು॥

ಮೇಘದೂತದ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೋತೃ ಅವರ ಪತ್ನಿಯೇ. ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ಅನಾರೋಗ್ಯಕ್ಕೀಡಾದಾಗ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಮಾಡಿದ ಪತ್ನಿ ಸೇವೆ, ಆರೈಕೆ ಅನನ್ಯವಾದುದು. "ನನ್ನಷ್ಟು ನೀವು ಯಾರೂ ಇವಳಿಗೆ ಸಮೀಪದವರಲ್ಲ. ನೀವು ಇನ್ನುಳಿದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರಿ" ಎಂದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆದೇಶಿಸಿ ಪತ್ನಿಯ ಸೇವೆಗೆ ತಾವೇ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿ ನಿಂತರು. ಆಕೆ ಮೂರ್ಛೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅನೇಕ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅವರ ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ; ತಮ್ಮ ಮರಣದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ "ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣದತ್ತ ಅಂದ" ಎಂಬ ಕವನದಿಂದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಸಖಿಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದು ಹೀಗೆ.

"ಮಹಾಕವಿ ಏನು ಕಂಡನೋ? ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೂ ಏನುಮಣ್ಣೋ।

ನನ್ನ ಕುಡುಹಿನ ನಾಲಿಗೆಯಲಿ ನೀನೇಕುಣಿ, ನೀನೇಗುಣಿ"

ಇವರೆ ಕಾವ್ಯ ಮೌನವೀಣೆಯಾದರೆ, ಅದರ ತಂತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಿಡಿಯುವ ಕುಡುಹು – ನಖಿ – ವಾದನದಂಡ – ಅವರ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಕಾವ್ಯದ ನಾಲಿಗೆಯಾಗಿದ್ದರು. ಆಕೆಯಾದರೋ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದಿಷ್ಟೆ "ನೀವು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಸಂತೃಪ್ತಗೊಳಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ನನಗಿನ್ನೇನೂ ಬೇಡ" ಎಂದು. ಇದು ನಿಜವಾದ ದಾಂಪತ್ಯ – ಈಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಎಲೆಮರೆಯ ಹೂವಿನಂತದ್ದು. ಹೂವು ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ಅದರ ಕಂಪು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿವೆ.

ಸಖೀಗೀತದೊಳಗಿನ 'ಮಿತ್ರಸಮ್ಮಿತ' ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಕಿವಿಗೊಬ್ಬ ಸಹೃದಯ ತರುಣ ತರುಣಿಯರ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತರುವಲ್ಲಿ 'ಸಖೀಗೀತ'ದ ಸಫಲತೆ ಇದೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರಣಯಗೀತೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ದೊಡ್ಡದು. ಅವುಗಳದ್ದೇ ಒಂದು ಸಂಕಲನ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ ಅವುಗಳು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿವೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಪ್ರೇಮದ ಮೀಮಾಂಸಕರೂ ದ್ರಷ್ಟಾರರೂ ಆಗಿದ್ದು ಅದೇ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪೂರ್ಣತೆಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

'ಪ್ರಣಯವೆಂದೆ, ಓ ಪ್ರಣವ ಎಂದೆ, ಯವ ಮಾತ್ರ
ಭೇದವಿಲ್ಲಾ' – ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ

'ನಾನು ಒಲವು – ಲಿಂಗದ ಉದ್ಭವವಾದಿ. ಅದು ನನ್ನ ಹಾದಿ;
ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪದ. ಅರ್ಥ, ಲಯ, ಧ್ವನಿ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಪೌರುಷ ನನ್ನದು'

- ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ

ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪ್ರೇಮದ ಆದರ್ಶೀಕರಣ ಅಥವಾ ಕಾಮದ ನಿರಾಕರಣೆಯ ಸರಳೀಕರಣದ ಮಾತಿಲ್ಲ. ಪ್ರೇಮ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಒಂದು ಸ್ವಭಾವ. 'ವಿವಾಹಪೂರ್ವ, ವೈವಾಹಿಕ ಮತ್ತು ವಿವಾಹಬಾಹಿರವಾದ ಪ್ರೇಮಪ್ರಣಯದ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳ ನೈಜ ನಿರೂಪಣೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಭಾವಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಈ ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸಹಜತೆಗಳೇ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರಣಯಗೀತೆಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಕಾಮ ಪ್ರೇಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯಿಸಿದ ಚಿಂತನ, ಪಡೆದ ದರ್ಶನ ಅವರ ಅನೇಕ ಕವಿತೆ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರೇಮ ಪ್ರಪಂಚದ ಸರಸ–ವಿರಸಗಳನ್ನು ಅದರ ವಿಲಕ್ಷಣ ಸೊಬಗನ್ನು, ಸೊಗಡನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದರ ಕಡೆಗೆ ಪಕ್ಷಿನೋಟವನ್ನು ಹರಿಸೋಣ (ಸಖಿಗೀತವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ).

"ಒಲವೆಂಬ ಹೊತ್ತಿಗೆಯನೋದ ಬಯಸುತ ನೀನು
ಬೆಲೆಯೆಷ್ಟು ಎಂದು ಕೇಳುತಿಹೆ? ಹುಚ್ಚ!
ಹಗಲಿರುಳು ದುಡಿದರೂ ಹಲುಜನುಮ ಕಳೆದರೂ
ನೀ ತೆತ್ತಲಾರೆ ಬರಿ ಅಂಚೆವೆಚ್ಚ" (ಉಯ್ಯಾಲೆ, ಒಲವೆಂಬ ಹೊತ್ತಿಗೆ)

ಎಂದು ಹಾಡಿದ ವರಕವಿಯ ಮಾತಿನಂತೆ ಒಲವಿನ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಅಳೆಯುವುದು ಕಠಿಣ.

ಕೃಷ್ಣಾಕುಮಾರಿ (೧೯೨೨) ಪುಸ್ತಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರಥಮಕೃತಿ. ಇವರ ಕಾವ್ಯೋದ್ಯೋಗದ ಪ್ರಯೋಗಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದುದು. ಕಾಮಪ್ರೇಮವಾಗಿ, ಸೌಂದರ್ಯ ಸತ್ಯವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುವ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸೂಚನೆ 'ಕೃಷ್ಣಾಕುಮಾರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಇದು ಪ್ರಾರಂಭದ ಕವಿತೆಯಾದರೂ ಬೇಂದ್ರೆ ದರ್ಶನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಕಾಮಕಸ್ತೂರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಬಂಧದ ಚಿತ್ರಣ ಸರಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. 'ಕಾಮಕಸ್ತೂರಿ' ಎಂಬುದು ಒಂದು ಜಾಣ್‌ನುಡಿ, ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಜೀವನವನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಸಿದವರು, ಕಾಮವನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಸಿದ್ದು ಸಹಜವೇ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಕಾಮವನ್ನು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

"ಇದನ್ನು ಕೇವಲ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಬರೆದಿಲ್ಲ. ಆಳವಾಗಿ ಜೀವನದ ಮೂಲನೆಲೆಯನ್ನೆ ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಮವೇ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ, ಸೌಂದರ್ಯವಾಗಿ, ದರ್ಶನವಾಗಿ ಅರಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರೇಮವು ಆನಂದವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದು ಕೇವಲ ರಸಿಕತೆಯಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ತೃಪ್ತಿ. ಆ ತೃಪ್ತಿ ಎಂದಿಗೂ ಮಾಸುವುದಿಲ್ಲ, ತೃಪ್ತಿ ಎಂಬುದು ಸ್ವಯಂಭಾವ.

"ನೆತ್ತರದ ನೆರೆಗಂಪು ಹಳಸುತಿದೆ ಭರದಲ್ಲೆ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹರೆಯವು ನಷ್ಟವಾಗಬಾರದು ಎಂಬುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಮವಿಕಾರವಾಗದಿರಲಿ, ದಾಂಪತ್ಯವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಲಿ ಎಂಬ ಅಂಶ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ. 'ನವನವೋನವ ಮನೋರಥ ಸಫಲ. ಹೊಸ ಬಸಂತನೆ ಬರಲಿ' ಎಂಬ ಹರಕೆ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶವಾಗಲಿ ಎಂಬುದು ಕವನದ ಪ್ರಮುಖ ಆಶಯ" (ಔದುಂಬರ ಗಾಥೆ, ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ ಜೀವನ ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಪುಟ. ೭೮, ಆರು ಅನುಬಂಧಗಳು ೨, ಕಾಮಕಸ್ತೂರಿ – ವಿಕಾಸದೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ, ಪ್ರೊ. ಆರ್.ಜಿ.ಕುಲಕರ್ಣಿ, ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆ).

'ಕಾಮಕಸ್ತೂರಿ'ಯ ಸಂಗ್ರಹದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಕವನಗಳು ತರುಣ–ತರುಣಿಯರಿಗೆ ಪ್ರಣಯಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧರಿಗೆ ಚಿಂತನೆಯ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯವಾಗಬಹುದಾದಗೀತಗಳಾಗಿವೆ. ಕಾಮಕಸ್ತೂರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಮ ಎಂದರೆ, ಮದ ಮತ್ತು ಕಸ್ತೂರಿ ಎಂದರೆ ಸುಗಂಧಿತ ಮಣ್ಣು. ಕಾಮದ ದುರ್ನಾತವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ; ಕಾಮಕಸ್ತೂರಿಯ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸುವ ಭಕ್ತಿಭಾವದ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ಒಲವಿನ ಪದ್ಯಗಳು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಒಲವಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶೃಂಗಾರಿಕ ಅಥವಾ ಲೈಂಗಿಕ ಭಾವೋದ್ದೀಪನವಾಗದಂತೆ ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಮಾನಮಾಡಿದಂತೆ.

ಕೊಡುವುದೇನು? ಕೊಂಬುದೇನು?
ಒಲವು, ಸ್ನೇಹ, ಪ್ರೇಮ,
ಹೊರಗೆ ಬರಿದು, ಒಳಗೆ ಬಲಿದು
ಇದ್ದವರಿಗೆ ನೇಮು"

ಎಂಬುದು ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ. ಪ್ರೀತಿ ಎಂಬುದು ದೈಹಿಕ, ಒಲವು, ಸ್ನೇಹ ಪ್ರೇಮ ಎಂಬುವು ಆತ್ಮದ ಭಾವ – ಇದು ಇಲ್ಲಿಯ ಧ್ವನಿ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಪ್ರೇಮ' ನಾನಾ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಹದಿಹರೆಯದವರ ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ಆಕರ್ಷಣೆ, ಸೌಂದರ್ಯಮೂಲವಾದ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಪೋರ–ಪೋರಿ ಕವನ ಇದೆ. ಯೌವನದ ಅದಮ್ಯತುಡಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಹೊಸಹರೆಯದ ಜೀವಗಳು ಹಿಂದುಮುಂದನ್ನು ನೋಡದೆ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಒಂದಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಹೊಸ ಯೌವನದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ಕವನ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಕವನದ ನಾಯಕ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯೆ ಪೋರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಪೋರೀ ನೀನು, ನಾನು ಪೋರಾ
ಮಾರಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ
ನೆಚ್ಚಿಮೆಚ್ಚಿ ಕೂಡಿದ್ದೇವ
ಬೇರೆ ಇಲ್ಲಾ। ಇದ್ದರೆ..........
ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲಾ (ನಾದಲೀಲೆ)

ಯುವತಿ–ಯುವಕರಲ್ಲಿರುವ ಪರಸ್ಪರ ಆಕರ್ಷಣೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜವಾದ ಪ್ರಾಣಧರ್ಮ, ಆದರೆ ಅದರ ತೊಡಗುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಯಮವಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರೀತಿ ಮನೋಹರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರೇಮದ ಪೋರಿ–ಪೋರರ ಒಂದು ಸಹಜ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದೆ. ಪರಸ್ಪರರ ಮಾರಿ, ಮತ್ತು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮರುಳರಾಶಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಮೆಚ್ಚಿ ಕೂಡಿರುವುದು ನಿಜ. ಯಾಕೆ? ಏನು? ಎಲ್ಲಿಗಂತ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಉತ್ತರದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರೇಮಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಹೆಣ್ಣು ಹೊನ್ನುಗಳೆಲ್ಲಾ ಆಶಾಶ್ವತವಾದದ್ದು ಇಡೀ ಬಾಳು ಒಂದು ಸುಳ್ಳಾಟ ಎಂಬ ಜಗತ್ತಿನ ನಿಲುಮೆಗೆ ಪೋರಪೋರಿಯರು ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಂದು

ಯಾರೂ ಅವರನ್ನು ಹೆದರಿಸಲೂ ಇಲ್ಲ. ಸಾತ್ವಿಕ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆಡಿದ್ದೊಂದ ನೋಡಿದ್ದೊಂದ
ಹೂಡಿದ್ದೊಂದ ಕೂಡಿದ್ದೊಂದ
ಬೇರೆ ಮಾತು ನನಗ ನಿನಗ
ಗೊತ್ತ ಇಲ್ಲಾ! ಗುಟ್ಟು
ಶಿವನೆ ಬಲ್ಲಾ

ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುವ ಕೂಡುವ ಆಟಹೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದ ಲೀಲಾವಿನೋದದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಈ ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ದೂರಸರಿದು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತ ಬೇರೆಲ್ಲವನ್ನು ಮರೆತಂಥ ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರೇಮಿಗಳು ತಾವಾಗಿದ್ದು, ಶುದ್ಧಪ್ರೇಮಿಗಳ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವವರು ತಾವಾಗಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ನುಡಿಯುವನು ಪೋರ. ವಾಸ್ತವ ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ದೂರ ಓಡುವ ಪ್ರೇಮಿಗಳು ಇವರು. ಹೊಸ ಯೌವನದ ಜೋಡಿಗಳ ಮುಗ್ಧ ಅಪಕ್ವ ಪ್ರೇಮದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಜೋಡಿಗಳನ್ನು ಜಾತಿಮತದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಲಿ, ಅಂತಸ್ತಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಲಿ ಕಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿತೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಅನುರಾಗಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ 'ರಾಗರತಿ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ 'ಮುಗಿಲಮಾರಿಗೆ ರಾಗರತಿಯ ನಂಜ ಏರಿತ್ತ ಆಗ ಸಂಜೆಯಾಗಿತ್ತ.... ಬೊಗಸಿಗಣ್ಣಿನಾ ಬಯಕೆಯ ಹೆಣ್ಣು ನೀರಿಗೆ ಹೋಗಿತ್ತ ತಿರುಗಿ ಮನೀಗೆ ಸಾಗಿತ್ತ; ... ಹೀಗೆ ಬರುವ ಇದು ರಾಗರತಿಯ ನಂಜೇರಿದ ಹಾಡು ಮುಸ್ಸಂಜೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ಬಾವಿಗೆ ನೀರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮನೆಯತ್ತ ಮರಳುವ ಚಿತ್ರ, ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ಸಮಯವು ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡುವ ವಿಚಾರಗಳ ತಾಕಲಾಟವನ್ನು ಕವಿಯು ಉಪಮಾ, ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಯಂಕಾಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಸಂಚಾರಿಭಾವಗಳ ವಿವಿಧ ರೀತಿ ನಂಜಾಗಿ ವಿಷದಂತೆ ತಲೆಗೇರಬಹುದು. ಅಥವಾ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಮೈಲುಣ್ಣಬಹುದು.

ಆದರ್ಶಪ್ರೇಮದ ನಾಯಕಿಯು ನವುರು ನವುರಾದ ದಾಂಪತ್ಯದ ಸವಿ ಸೊಬಗುಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆಹ್ಲಾದಕರ ಮತ್ತು ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ

ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕವಿತೆ 'ನಾನು ಬಡವಿ' ದಾಂಪತ್ಯದ ಸುಖಸಂತೃಪ್ತಿಗೆ ಹಣ, ಒಡವೆ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ 'ಒಲವು' ಎಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಕವಿತೆ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಯಕಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಿತವಾದ ಬಯಕೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು; ಬಡತನದ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಬಾಳುವ ಜನಪದ ತ್ರಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಗರತಿಯ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಪ್ರಣಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸುವಂತಿವೆ ಈ ಕವಿತೆ. ಬಡವರಾದ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಒಲವೆ ಸಂಪತ್ತು. ಅದನ್ನೇ ಅವರು ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ಬೆಸುಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಕೆಯ ಪಾಲಿಗೆ ಅವನೇ ಏಕಮೇವ ಆಕರ್ಷಣೆ; ಸದಾ ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟುವಂತೆ ಅವನ ಮೂರ್ತಿ, ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನದೇ ಮಧುರಧ್ವನಿ. ಚಳಿ ಇರಲಿ ಬಿಸಿಲಿರಲಿ ಅವನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ರೋಮಾಂಚನ. ಇದು ಶ್ಲೇಷೆಯುಳ್ಳ ಪದ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಮೈಯತುಂಬ ನವಿರು ಬಟ್ಟೆ, ಕೆನ್ನೆ ತುಂಬ ಮುತ್ತು' ಈ ಮಾತುಗಳು ಆಹ್ಲಾದದ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಓದಿ ತುಂಬ ಮರುಕವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ವ್ಯಂಗ್ಯದ ಸೊಗಡುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ.

ಆತ ಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತು ಒಡವೆ
ನನಗೆ ಅವಗೆ ಗೊತ್ತು
ತೋಳುಗಳಿಗೆ ತೋಳಬಂದಿ
ಕೆನ್ನೆ ತುಂಬ ಮುತ್ತು (ನಾದಲೀಲೆ)

ಆತ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ಒಡವೆ ವಸ್ತುಗಳು ಅಲೌಕಿಕವಾದವು. ತೋಳುಗಳಿಗೆ ತೋಳಬಂದಿ – ಆಲಿಂಗನ; ಕೆನ್ನೆಗೆ ಮುತ್ತು 'ಕುಂದುಕೊರತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ ಬೇಕು ಹೆಚ್ಚಿಗೇನು? – ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಲವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವನದಿಂದ ಸಮಾಧಾನ, ಸಂತೃಪ್ತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಸುಖಿಸುವಂತಾಗಿದೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಜೇಲುವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರ ಕಾವಲದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿವಸ ಮುಗದ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಅವರು ಅನುಭವಿಸಿದ ಬಡತನದ ಅನುಭೂತಿ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಟ್ಯಗೀತವಾಗಿದೆ. ಹಣದಿಂದ ಬಡತನ ಬಂದರೂ, ಪತಿಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿಯ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಬಡತನ ಬರದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಅದು ಅಕ್ಷಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ, ಬಡತನವನ್ನು ಆಕೆ ಆದರ್ಶ ಪ್ರೇಮದ ಉದಾತ್ತತೆಯ ಮೂಲಕ ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲುವ ಪರಿಯನ್ನು ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಣಯ ಜೋಡಿಯು ಪರಸ್ಪರ ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟು ಎಂದು ಅಳೆದು ಸುರಿದು ನೋಡದೆ ಇರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೃಪ್ತಿ ಸುಖಪಡಬೇಕೆಂಬುದು 'ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ' ಕವಿತೆಯ ಆಶಯ ಬಡವನಾದ ಪ್ರಿಯಕರನು, ತನ್ನ ಲೌಕಿಕವಾದ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ಅಷ್ಟು-ಇಷ್ಟು ಎಂದು ಮಿತವಾದುದು ಎಂದು ಕೊರಗುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ.

'ಮುತ್ತು ರತುನ ಹೊನ್ನು ಎಲ್ಲ
ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣ ವೈಭವ'

ಅಂದರೆ ಇಂಥ ನಿರ್ಜೀವವಾದ ಭೌತವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಚೈತನ್ಯದಾಯಕವಾದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಅಳೆಯುವುದು ಕವಿಗೆ ಮೂರ್ಖತನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸಿಂಹಾಸನದ ಅಧಿಪತಿಯಾಗುವ ಸುಖಭೋಗಕ್ಕಿಂತ "ಒಲಿದತೋಳಿನ" ಆಲಿಂಗನದ ಸುಖ ಮಿಗಿಲಾದುದು.

ಮರದ ಅಡಿಗೆ ಗುಡಿಸಲಿರಲಿ
ಅಲ್ಲೆ ಒಲವು ಮೆರೆಯದೇ
ನಲಿವು ಮೇರೆವರಿಯದೆ

ಗುಡಿಸಲಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೇ ಒಲವು ಇದ್ದರಾಯಿತು, ಅಲ್ಲಿ ನಲಿವು ಉಕ್ಕುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ದೃಢವಾಸ್ತವಗಳ, ನೋವುನಲಿವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪರಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಅರಳುವ ಪ್ರೇಮದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

'ಜನುಮದ ಜಾತ್ರಿ' ಕೂಡ ತುಂಬ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಕವಿತೆ. ಕವಿಗೆ ತಾನು ಮೆಚ್ಚಿದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಆಪ್ತತೆಯಿಂದ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ದಿನದಿನವೂ ಜಾತ್ರೆ ಇದ್ದಂತೆ. ಬೇಂದ್ರೆ 'ಪ್ರೇಮ'ವನ್ನು ಜನುಮದ ಜಾತ್ರಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರೇಮ ಹುಚ್ಚು ಹೊಳೆ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ನಲ್ಲನಲ್ಲೆಯರ ಜೀವನದ ದಿನದಿನವೂ ಜಾತ್ರಿಯ ಸಡಗರ, ಸಂಭ್ರಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರಲಿ ಎಂಬುದು ಕವನದ ಆಶಯ. ಬಡವರ ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಮುಗ್ಧ ಪ್ರೇಮದ ಹಲವು ಬಗೆಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಅಸಾಮಾನ್ಯ ತಿರುವು ಕೊಡುವ ರೀತಿ ಈ ಕವನಗಳ ಜೀವಾಳವಾಗಿದೆ.

ಕಣ್ಣೆವಿ ಎತ್ತಿದರ ಹುಣ್ಣಿವಿ ತೆರಧಾಂಗ
ಕಣ್ಣು ಏನಂತ ಬಣ್ಣಿಸಲೆ ಚಿತ್ತಕ್ಕ

ಕಣ್ಣು ಬರೆಧಾಂಗ ಕಂಡಿತ್ತು" ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಗಳ ಸೊಗಸು ಆಸ್ವಾದ್ಯವಾಗಿದೆ. "ಸಾವಿರಕ ಒಬ್ಬ ನೋಡವ್ವ ನನನಲ್ಲ" ಎಂದು ನಲ್ಲೆ ತನ್ನ ಗೆಳತಿಗೆ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಅವಳ ಜೀವನದ ಸಾಫಲ್ಯ ಅಡಗಿದೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳು ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಹತ್ತಿರವಾಗಿವೆಯೆಂದರೆ ಜಾನಪದದಿಂದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರೋ ಅಥವಾ ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೋ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ದೃಢವಾಸ್ತವಗಳ, ನೋವುನಲಿವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತ ಪರಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಅರಳುವ ಪ್ರೇಮದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

ನಾದಲೀಲೆಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರಣಯಗೀತೆಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಇವರು ಜನದ ಬಾಳುವೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಹರಿಯುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಮನಸ್ಸು ತೆರೆದು ನೋಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರ ವಿವರಣದಲ್ಲಿ ಮಾತು ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ರಸದ ಊಟೆಯನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸುತ್ತದೆ" (ಔದುಂಬರ ಗಾಥೆ, ಪುಟ. ೮೬, ಸಂ: ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆ, ನಾದಲೀಲೆ – ಮಾಸ್ತಿ, ಪ್ರಕಾಶಕರು ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆ).

ಬೇಂದ್ರೆಯವರು 'ಪ್ರೇಮ'ದ ಅನೇಕ ಮಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೌಂದರ್ಯದಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಮೋಡಿ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರ. ಪ್ರೀತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯೂ ಹೌದು. ಪ್ರೀತಿಯೇ ಸೌಂದರ್ಯದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸೋಪಾನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು. 'ನನ್ನವಳು' ಕವನ ಇಂತಹದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು, ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಸೆಯಲು ಬರುವಂತಹುದು. ಅದು ಕಾಮ, ಪ್ರೇಮ, ಮೋಹ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಭಕ್ತಿ, ಗೆಳೆತನ- ನಾನಾ ಭಾವನೆಗಳ ಬಣ್ಣ ಸ್ಪರ್ಶ ಹೊಂದಿರುವಂತಹದು. ಪ್ರೀತಿಯ ಬಹುಮುಖದ ಶೋಧನೆಯೇ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರೇಮ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ತಿರುಳು (ಬೇಂದ್ರೆ, ಡಾ॥ ಡಿ.ಮಂಗಳಾ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ, ಪುಟ. ೨೯, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ೧೯೯೬).

ಈ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯೊಂದಿಗೆ ಸುಖ- ದುಃಖ ಆಶೋತ್ತರಗಳು ಹೊಳೆದಿವೆ.

ಗಂಡಸು - ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮೊದಲು ತಾಯಿಯಾಗಿ, ಸೋದರಿಯಾಗಿ, ಅಪರಿಚಿತ ದೇಹ ಸೌಂದರ್ಯವಾಗಿ, ಪರಿಚಿತ ಸಖಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ತಾಯಾಗಿ ನೋಡುವ ಗಂಡು, ಇವೆಲ್ಲ ಭಾವನೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಪರಿಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೈಂಗಿಕ ಆಕರ್ಷಣೆ ವಿಕರ್ಷಣೆಗಳ ಗೋಜಲನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಶೋಧಿಸುವ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೂಡ ಈ ಬಗೆಯದೇ. ಕಾಮದ ಕಾವು ಬಾವುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಂಡ ಅವರು ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿಯೂ ಹರ್ಷ ವಿಷಾಧಿಗಳ ಚಕ್ರಗತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರು. ೧೯೧೯ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಬರೆದ ಗಂಡಸು-ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಕವನದಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ನೆಲೆಗಳಿವೆ. ಸೌಂದರ್ಯ ಚತುರ್ಮುಖದ ಕಾಲ ಈ ಕವನಕ್ಕಿದೆ. ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧದ ಅನಂತತೆಯನ್ನು "ನನ್ನಿನೇಕಾಂತಿಯು ಮುಗಿಯದಿಹ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನನವರತ ನೇಯುತಿಹಳು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಾಯಿ, ಅಕ್ಕ, ತಂಗಿ, ಮಗಳು ಕಾಂತೆ, ಧೀರೂಪ, ಶ್ರೀರೂಪ, ಜಗಜ್ಜನನಿ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪಗಳ ಮಹತಿಯನ್ನು ಕವಿಗಳು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ ದರ್ಶನ ಹೇಗೆ ಮೂಡಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡೋಣ. ಈ ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ 'ಪೋರಿ-ಪೋರ'ದಲ್ಲಿ ಅಪಕ್ವ ಪ್ರೀತಿಯ ಚಿತ್ರಣವಿದ್ದರೆ; 'ನಾನು ಬಡವಿ' 'ನನ್ನವಳು'ವಿನಲ್ಲಿ ಪಕ್ವ ಪ್ರೇಮದ ನಡುವೆಯೇ ಆ ಜೋಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಂತರವೇರ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಸೂಚನೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅ ಅಂತರದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರವನ್ನು 'ಮನದನ್ನೆ'ಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. 'ನಾದಲೀಲೆ' ಕವನ ಸಂಕಲನದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಗುರುತಿಸಿರುವಂತೆ ಇದು 'ಸಂಸಾರದ ಸರ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಆಕಾರವನ್ನು ಕೊಡುವ ಗೀತೆ' ಎಷ್ಟೇ ಅನ್ಯೋನ್ಯ, ಪ್ರೀತಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಆದರ್ಶ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲೂ ಆಗಾಗ ವಿರಸ ತಲೆದೋರಿ ವಾದ-ವಿವಾದಗಳುಂಟಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಒಂದು ರಣರಂಗವಾಗಿ ದಾಂಪತ್ಯ ದುರಂತಮಯವಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಇಂಥ ಅನರ್ಥ ತಪ್ಪಿಸಲು ಸಾಮರಸ್ಯದ ಸಂವಾದ ಅಗತ್ಯ ಎಂದು ಮನಗಂಡ ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

" 'ಮನದನ್ನೆ' ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಪದ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ನಿರೂಪಣೆ ಇದೆ. 'ಸಖಿಗೀತ' ಖಂಡಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರು ತಮ್ಮ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಸರಸ-ವಿರಸಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದ್ದರೂ ಅದು ಅವರಿಗೆ

ಸಾಕೆನಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಖೀಗೀತಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ಎಂಬಂತೆ 'ಮನದನ್ನೆ' ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ." (ಬೇಂದ್ರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಹಾರ, ಸಂ-ಜಿ.ಎಸ್. ಭಟ್ಟ, ನಾದಲೀಲೆ-ನೀಲಗಿರಿ ತಳವಾರ, ಪ್ರಕಾಶಕರು, ಚೇತನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಪುಟ. ೭೧.)

ಪರಸ್ಪರ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಸಕ್ತರಾದ, ಸರ್ವಾರ್ಪಣ ಮಾಡಿದ ಸತಿಪತಿಗಳ ಪ್ರೇಮ ಜಗತ್ತು ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಭಾವಸಂಶುದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕು. ಅ ಹದ ಬರುವವರೆಗೂ ಸಂಸಾರ ಸಂಗ್ರಾಮಗಳು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸಂವಾದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಾದದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದ ಮನದನ್ನೆಯನ್ನು 'ಎನಗೆದುರಾಡದಿರು' 'ಹೇಳುತಿರೆ ಹೂಂ' ಎನ್ನು ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ತಾನು ಯಜಮಾನ ಎನ್ನುವ ಅಹಂನ ಧ್ವನಿ ಇದೆ. ಆಗಿದ್ದನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡುವುದು ಒಳಿತು ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀಡುತ್ತ ಹೀಗೆನ್ನುವನು 'ಬೆಂದ ಹೆಣವನೆ ಕೊಂದು ಭೂತಲೀಲೆಯಲೀಗ ತೊಡಗಬೇಡ; ಎನ್ನುವನು. ಈಗಾಗಲೇ ನೊಂದಿರುವ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ನೋವುಕೊಡುವಂಥ ಅಣಕ, ಮೂದಲಿಕೆ, ಕಟಕಿ ಮಾತುಗಳು ಹೃದಯವನ್ನು ಚುಚ್ಚುತ್ತವೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಹಾಗೆಯೇ ವರ್ತಿಸಿದರೆ ಪರಿಣಾಮ ಅನರ್ಥಕಾರಿ ಎಂದು ಬಲ್ಲ ಪತಿ. ಶರಣಾರ್ಥಿಯಾಗಿ 'ನಿನ್ನ ತಿಳಿವನುಹಣಿಸು ಗಂಡು ದರ್ಪವ ಹರಿದು! ಬಿರುಸು ಬಿಂಕವ ತೊರೆದು! ತೋಳತೊಟ್ಟಿಲ ಮಗುವು ಆಗಿ ಬಂದೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ತನಗೀಗ ವಾದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಹೃದಯ ಸಂವಾದ ಬೇಕು ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವನು, ಜೊತೆಗೆ 'ಮುನಿದರೂ ಕ್ಷಮಿಸುವೆನು ಕೂಸಿನೊಲು ರಮಿಸುವೆನು' ಎಂದು ಮನದನ್ನೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವನು. ಇವನು ಶರಣಾದಾಗ ಅವಳಿಂದ ತಾಯ್ತನದ ಸೈರಣೆಯನ್ನು ಬಯಸುವನು. 'ಮಲಗಿರುವ ಹಾವನ್ನು ಕೆಣಕಬೇಡ' ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ಕಚ್ಚಿ ವಿಷಕಾರಿದರೆ ತಿಣುಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮುಂದಾಗುವ ಅನಾಹುತದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವನು. 'ಸ್ವರ್ಗನರಕ ಕರೆದಲ್ಲಿ ಬರುವೆ। ಇದಿರಾಡದಿರು ಮತ್ತೆ।ಎದಿರಾಡದಿರು ಇತ್ತ। ಮಾಡದಿರು ಬಾಳನ್ನು ಬೇಳೆಯಂತೆ।ಕೂಡಿರಲಿ ಬಾಳು ಇಡಿಗಾಳಿನಂತೆ'- ಅವಿವೇಕ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿನಿತು ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಾಮರಸ್ಯವೇ ಬದುಕಿನ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವ ಎಂಬ ಆಶಯವೇ ಇಲ್ಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳಿಗೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸ್ವಭಾವದ ಪತಿಯ ಭಾವಲಹರಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವಾಗಿವೆ.

'ನನ್ನ ಕೈ ಹಿಡಿದಾಕೆ!' ಕವನದಲ್ಲಿ ಅಳುನುಂಗಿ ನಗು ಒಮ್ಮೆ ನಾನೂನು ನಕ್ಕೇನ। ಇಲದಿರಕ ನಿನ ಅಳುವ ಹುಚ್ಚು ಹಳ್ಳದ ಕಳ್ಳ ಹುದುಲಾಗ ಸಿಕ್ಕೇನ ಎನ್ನುವರು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಅಳುನುಂಗಿ ನಗುತ್ತಾ ಬಾಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ನೀನು ನಕ್ಕರೆ ನಾನು ನಗುತ್ತ ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ಸೀಳಿ ಆಸೆಯತ್ತ ಹೊರಳಬಹುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಅಳುವ ಹುಚ್ಚು ಹಳ್ಳದ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೂತು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಬಾಳ ಬಳ್ಳಿಯ ಆಲಂಬನದ ಮರ್ಮ ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾರೆ. 'ಜಗದಾಗ ನೆರಳು ಬೆಳಕು, ಹಗಲಿರುಳು ಇರುವಂತೆ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳೂ ಒಂದು ಚಕ್ರದಂತೆ. ಎದ್ದು ಬಿದ್ದು ನಡೆಯಬೇಕು ನಗಬೇಕು, ಗೆಲ್ಲಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಾವಾದ ಇಲ್ಲಿದೆ.

"ಹುಸಿನಗುತ ಬಂದೇವ ನಸುನಗುತ ಬಾಳೋಣ
ತುಸುನಗುತ ತೆರಳೋಣ
ಬಡನೂರು ವರುಷಾನ ಹರುಷಾದಿ ಕಳೆಯೋಣ
ಯಾಕಾರೆ ಕೆರಳೋಣ"

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಕಾರಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆ ತುಂಬಿತುಳುಕುತ್ತಿದೆ. ಬಡತನ ಒಡೆತನ ಕಡೆತನಕ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಎದೆಹಿಗ್ಗೊಂದೆ ಕಡೆಮಟ್ಟ ಉಳಿಯುವುದು ಬಾಳೆಯ ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಬೇಡ ಕಡೆಗೋಲು ಹಿಡಿಹುಟ್ಟು ಎನ್ನುವ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನೀಡುತ್ತ ನಗುನಗುತ್ತಾ ಬಾಳನ್ನೆದುರಿಸಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವರು. 'ನಲ್ಲನಲ್ಲೆಯರಲಲ್ಲೆ' ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಶಂಸಕ ಹಾಡು. ಚಾತುರ್ಯದ ಜಾಣ್ನುಡಿಗಳ ಮಾಲೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಶಂಸೆಯೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. 'ನಲ್ಲನಲ್ಲೆ ಕೂಡಿದಲ್ಲೆ, ಹಿಗ್ಗಿಗುಂಟೆ ಮೇರೆ ಎಲ್ಲೆ? ಹೀಗೆ ಬದುಕು ಪ್ರೀತಿಯ ದಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ದಂಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಹರುಷದಿಂದ ಕಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರಶಂಸೆ, ಚಾತುರ್ಯದ ಜಾಣ್ನುಡಿಗಳು ಅವಶ್ಯಕ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ.

'ಬರುವುದೇನೆನೆಪ್ಪಿಗೆ' ಒಂದು ಅಪ್ಪಟ ದಾಂಪತ್ಯ ಕವನ. 'ಬರುವುದೇನ ನೆಪ್ಪಿಗೆ। ನಮ್ಮನಿಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆ। ಎಲ್ಲೊ ಏನೋ ನೋಡಿದೆ। ಹಾಗೆ ಬಂದು ಕೂಡಿದೆ- ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಪತಿಪತ್ನಿಯರಾದ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬಿಡದ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮ ಎಂಬುದನು (ಪುಟ. ೧೦೦, ಒಲವೇ ನಮ್ಮ ಬದುಕು ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನ, ೧೯೮೩)

"ಬರುವುದೇನೆ ನೆಪ್ಪಿಗೆ
ಕೂಡಿದೊಂದು ತಪ್ಪಿಗೆ
ಏನೊ ಏನೊ ನೂತೆವು
ಬದುಕಿನೆಳೆಗೆ ಜೋತೆವು"

ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪತಿಪತ್ನಿಯೋಗ ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ ಅದೂ ಒಂದು ಸಾಧನೆಯ 'ಸಖೀಗೀತ'ಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಾಗಬಹುದಾದ ಕವನ. ದಾಂಪತ್ಯದ ಸಾಮರಸ್ಯ ಸೂಚಕ ಪದ್ಯ. ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನ ಎಂಬುದೊಂದು ಲೀಲೆ, ಲೀಲೆಯೊಳು ಯಾವುದೂ ವಿಫಲವಲ್ಲ.

ವಿರಸನಾದ ಸರಸಿಯೊಬ್ಬ ಸರಸದಲ್ಲಿ ವಿರಸಗೊಳಿಸಿದ ಪ್ರಣಯಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ ನಾಟ್ಯಗೀತ' 'ನಾನೊಂದು ನೆನೆದರೆ' ಕವನದ ನಾಯಕ ರಸಿಕ. ಆತ ತನ್ನ ಸರಸದಾಟದಲ್ಲಿ ವಿರಸದ ಹುಳಿಹಿಂಡಿದ ಪ್ರಣಯಿನಿಯಲ್ಲಿ ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಎದೆಯಾಳದ ಸಂಕಟವೇ ಇಲ್ಲಿ ಹಾಡಾಗಿ ಹರಿದಿದೆ.

'ನಾನೊಂದು ನೆನೆದರ ನೀನೊಂದ ನೆನೆಯುತಿ
ನನ್ನ ನಗಿಗ್ಯಾಕ ಮುನಿಯುತಿ'

ಎಂದು ಚಿಂತೆಗೀಡಾದ ನಾಯಕ ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಹೊಂಗನಸು ಬರಿ ಕನಸಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವ ಭೀತಿಯಿಂದ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಮಬ್ಬಿಳಿದು ಹರಿದು ಹೋಯಿತ ಸವಿಗನಸು' ಎನ್ನುವನು. ಸುಖಭೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾದ ವಾತಾವರಣ ಪ್ರಣಯಿನಿಯ ವಿರಸವಾದ ರೀತಿನೀತಿಗಳಿಂದ ಹಾಳಾಗಿದ್ದು, ಆತನ ಎದೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಂತಾಗಿದೆ. 'ಸವಿಸತ್ತ ತಂಬೂಲ ಸೊಪ್ಪಾತು ದವಡ್ಯಾಗ! ಅದರ ಸವಿರಸ ಕಹಿವಿಷ। ಆಗಿತ್ತ। ನುಂಗಲುಗುಳಲು ಎಡೆಯಿಲ್ಲ। ಒಟ್ಟಾರೆ ಆತನಿಗೆ ಹೀಗನ್ನಿಸಿದೆ. ಎಸೆದ ಕನ್ನಡಿ ಹರಳು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾದ ನಂತರ ಬೆಸೆಯುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಘಾತವಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಹೃದಯ ಪ್ರಣಯಿನಿಗಾಗಿ ತುಡಿಯಲಾರದು. ಆತ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸವಿಗನಸು ಭಗ್ನವಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರೇಮ ಪ್ರಪಂಚದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಉಳುಮೆಯ ಹೊಳಹನ್ನು ನೀಡುವ ಕವನ ಇದಾಗಿದೆ.

'ನೀ ಹೀಂಗ ನೋಡಬ್ಯಾಡ ನನ್ನ' ಕವನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಗುವಿಗೆ ಸಾವು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದರಿತ ಪತ್ನಿಯ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ದುಃಖವನ್ನು ಕಂಡು ಮುಮ್ಮಲ ಮರುಗಿದ ಪತಿಯು, ಆಕೆಯ ನೋಟವನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರದೆ ತಾನೂ

ಸಂಕಟವನ್ನು ಪಡುತ್ತಲೇ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮನಕಲಕುತ್ತದೆ. 'ನೀ ಹೀಂಗ ನೋಡಿದರೆ ತಿರುಗು ನಾ ಹ್ಯಾಂಗ ನೋಡಲೇ ನಿನ್ನ". ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಏನೇ ನೋವು ಬಂದರೂ ಪತಿಪತ್ನಿ ಪರಸ್ಪರ ಧೈರ್ಯಗೆಡಬಾರದು, ಕೆಲವು ಆಘಾತಗಳನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ.

"ಮಲಗಿರುವ ಕೂಸು ಮಲಗಿರಲಿ ಅಲ್ಲಿ, ಮುಂದಿನದು ದೇವರ ಚಿತ್ತ. ನಾ ತಡೀಲಾರೆ ಅದು, ಯಾಕ ನೋಡತೀ ಮತ್ತ ಮತ್ತ ನೀ ಇತ್ತ?" ಸಾವು ಎದುರಾದಾಗ ಎಂಥವರಿಗೇ ಆಗಲಿ ಅಸಹಾಯಕತೆ ಆವರಿಸುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಆಕೆಯ ಮೌನ ಪತಿಯನ್ನು ಇರಿಯುತ್ತದೆ. ದುಃಖದ ಭಾರದಲ್ಲಿ ಕುಸಿದುಹೋಗಿರುವ ಆಕೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇತಕಳೆ. ಹೇಗಿದ್ದವಳು ಹೇಗಾಗಿ ಹೋದಳು ಎಂದು ಮರುಗುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಅಪಾರವಾದ ದುಃಖ ದುಗುಡ ತಡೆಯಲಾರದಾದರೂ ಪತಿಗೆ ಅಧೈರ್ಯವಾಗಬಾರದೆಂದು ಕೃತಕ ನಗು ಮೂಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಆತನೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. "ಅತ್ತಾರೆ ಅತ್ತುಬಿಡು, ಹೊನಲು ಬರಲಿ ನಕ್ಕ್ಯಾಕ ಮರಸತೀ ದುಕ್ಕ? ಎಲೆಬಡಿಸಿ ಕೆಡವು, ಬಿರಿಗಣ್ಣು ಬ್ಯಾಡ, ತುಟಿಕಚ್ಚಿ ಹಿಡಿಯದಿರು ಬಿಕ್ಕ" ಉಕ್ಕಿ ಬರುವ ದುಃಖವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವುದು ಅಪಾಯ. ಅತ್ತು ಹಗುರಾಗು ಎನ್ನುವನು ಚಂದಿರನನ್ನು ಪ್ರೇಮಕವನಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾರೀತಿ ತರುವುದು ಸರಿ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಆರ್ದ್ರವಾದ ಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆ 'ಹುಣ್ಣಿವೀ ಚಂದಿರನ ಹೆಣ ಬಂತೋ ಮುಗಿಲಾಗ ತೇಲತ ಹಗಲ' ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಚಂದ್ರನನ್ನು ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಹೀಗೂ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂಬ ಅದ್ಭುತ ಬಣ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಪ್ರತಿಭಾ ವಿಲಾಸ ಮೆರೆದಿದೆ.

ಇವರ ಇನ್ನೊಂದು ಕವನ 'ಶಿವಕರುಣೆ'ಯು ಅವರ ನವನವೋನ್ಮೇಷಶಾಲಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾದ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ಅಸಾಧಾರಣವೆಂದು ತೋರುವ ಒಂದು ಪದ್ಯ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯಮಗ ರಾಮ ಮತ್ತು ಕಿರಿಯಮಗ ಆನಂದ ಇವರನ್ನು ಎಂಟುದಿನಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮಹಾದುಃಖದ ಪ್ರಸಂಗದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ರೂಪಕಮಾಲೆಯ ವಿವರಣೆ ಈ ಭಯಾನಕ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ ದಂಪತಿಗಳು ಹೃದಯಾಘಾತಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಶಿವಕರುಣೆ ಪದವು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಹೆಂಡತಿ ಕೂಡ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ

ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ಪದ್ಯ ಇದು. ರುದ್ರವಿಲಾಸದ ಪರಿಯೇ ಬೇರೆ ಶಿವಕರುಣೆಯು ಹಿರಿದು' – ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾದ ನಂಬಿಕೆ. ರುದ್ರ ಶಿವತತ್ವದ ಯೋಗದರ್ಶನದ ಸಾರವನ್ನು ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗದು ಎಂಬಂಥ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಡೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಅದಕೂ ನಗುತಲೆ ಬರಮಾಡಿದರೆ
ತೆರೆವನು ಹೃದಯವನು
ಶಿವಕಾರುಣ್ಯದ ಘನತೆಯೆ ಮಿಗಿಲು
ತಿಳಿದವರಾರದನು?

(ಬಾಹತ್ತರ ಪುಟ ೧೮ ಶಿವಕರುಣೆ)

ಶಿವಕರುಣೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖದುಃಖಗಳೆರಡನ್ನೂ ಭಗವತ್ ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಧೀರ ಚೈತನ್ಯದ ಮಾತುಗಳಿವು. ಋಷಿ ಚೈತನ್ಯದ ಕವಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಬಡಮಾಸ್ತರ, ಬಡಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಇಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ಸಾಕಲಾರ ಎಂದು ಯಮನೇ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ, ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಆರು ಜನರನ್ನು ಯಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡನು. ಉಳಿದವರು ಮೂವರೆ. ಇದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮೇಲೆ ಶಿವನು ಮಾಡಿದ ಅಪಾರ ಕರುಣೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಶಿವಕಾರುಣ್ಯದ ಘನತೆಯೆ ಮಿಗಿಲು ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸಿದರು.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಪ್ರೇಮತತ್ವ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವಂಥ 'ಕುಣಿಯೋಣ ಬಾರ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜೀವನವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಪ್ರಣಯವೆಂಬುದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮೂಲ ತಾತ್ವಿಕನೆಲೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಪ್ರೇಮಗೀತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಗಾತಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. 'ಕುಣಿಯೋಣುಬಾರ' ಇಂತಹ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮೊದಲಹೆಜ್ಜೆ ಕುಣಿತ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲೊಂದು, ಹೆಣ್ಣಿನೊಂದಿಗೆ ಗಾಢವಾದ ಮಾನಸಿಕ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಮೀರಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ಕವನ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಅಕಾರಣ ಜಗಳವಾಡಿದ ಒಂದು ಸಂಜೆ 'ಕುಣಿಯೋಣುಬಾರ' ಕವಿತೆ ಬರೆದರು. 'ಕುಣಿಯೋಣುಬಾರ'ಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮುಖಗಳಿವೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಶ್ಲೇಷೆ

ಮತ್ತು ನಾಟಕೀಯತೆ ಶ್ಲೇಷೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವ ಅರ್ಥದ ಸೂಚನೆಯ ಪಾತಳಿ ಇವರ ಕಾವ್ಯಗಳ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ. ಶ್ಲೇಷೆ ಇಲ್ಲದ ಭಾಷೆಯೇ ಅವರಿಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಸದ ಪ್ರೀತಿ ಶ್ಲೇಷೆಯೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಪದಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಹೊಳೆಯುವ ಅರ್ಥ ಒಂದಾದರೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಹೇಳುವ ಅರ್ಥ ವಿಶಾಲವಾದುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಕುಣಿಯೋಣ ಬಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿ ಆದರ್ಶದತ್ತ ತಿರುಗಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದರ ದೃಷ್ಟಿ ಕಠೋರವಾದ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಬಹುತೇಕ ಕವನಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ವಿರಸದ ಸತ್ಯದ ಅನುಭವದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಆದರ್ಶ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಕುಣಿತದ ಕಲ್ಪನೆ. ಕವಿಗೆ ಬರುವುದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ ಬಣ್ಣದ ಗರಿಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕುಣಿಯುವ ಕಾಗೆ, ಏಕಾಕಿ ಇರಲಾರದೆ ಹಿಗ್ಗು ಹಾಕುವ ಕೇಕೆಗಳಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದ ನಾಯಕ ತನ್ನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕುಣಿತಕ್ಕೆ ಕರೆದ ಆನಂದ ಗೀತ ಇದಾಗಿದೆ. ಈ ಕರೆಯ ಹಿಂದೆ ವಾಸ್ತವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆತ ಅನುಭವಿಸಿದ ನೋವಿನ ಎಳೆ ಇದೆ. ಬಾಳು ಒಂದು ಕುಣಿತ. ತಿಳಿದು ಹಾಕಿದ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯು ನೃತ್ಯ ಪದನ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮರುಗದೆ ಸಹಜವಾಗಿ, ವ್ಯಥೆಯ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿರಿಸಿ, ಹೆದರಿಕೆ ನಾಚಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕುಣಿತದ ತನ್ಮಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾಯಕಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಕುಣಿತಿಲ್ದ ಜಗ ಇಲ್ಲಾ। ಕುಣಿತಕ್ಕ ಮಿತಿ ಇಲ್ಲ। ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಇತಿಮಿತಿ ಗತಿಗಳಿಲ್ಲದೇ ಇರುವ ಈ ಕುಣಿತ ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ವಿಶ್ವನೃತ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಲಿ ಈ ಸುಖ ಹಿಗ್ಗಲಿ ಸಿರಿಮುಖ ಎಂಬ ಆನಂದದ ನೆಲೆಯಿಂದ ಕವನಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ 'ಆನಂದತತ್ವದ ವಿರಾಟ್‌ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡಿದ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆಯೇ ತಾನು ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾದಿ ಇದಾಗಿದ್ದರೂ ನಿರಾಶಾವಾದಿಯನ್ನು ಆಶಾವಾದಿಯನ್ನಾಗಿಸುವ, ಅಧೈರ್ಯಪಟ್ಟವರನ್ನು ಧೈರ್ಯವಂತರನ್ನಾಗಿಸುವ, ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಕೋಟಲೆಯ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕವನು ಅದರಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಸಫಲಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರಣ ಶಕ್ತಿ ಕೊಡುವ ಕವನವಾಗಿ ಇದು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದೆ.

ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಸಖ್ಯಯೋಗದ ಸಾಧಕರು. ಹಲವಾರು ಕವನಗಳನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಮಾಡಿ ಬರೆದಿದ್ದರೂ,

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಂಶಕ್ಕಿಂತ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಅಂಶವೇ ಪ್ರಧಾನ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು "ಈ ಕವನಗಳು ನನ್ನವಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದ ಕವನ" ಎಂದುದು ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಈ ಕವನಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಗೆ ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರೇಮಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಹಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿರಹ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲುದು. ಅದರ ಪರ್ಯವಸಾನ ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಬಹುದು ಅಥವಾ ಭಾವಶುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ಅದು ಪ್ರೇಮದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲುಪಬಹುದು. ಅವರ ವಿರಹ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಗರಿ' ಸಂಗ್ರಹದ 'ಬಿಸಿಲುಗುದುರೆ' ಕವಿತೆ 'ಹಳ್ಳದ ದಂಡ್ಯಾಗ ಮೊದಲಿಗೆ ಕಂಡಾಗ ಏನೊಂದು ನಗಿ ಇತ್ತ' ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಕವಿತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಲ್ಲ 'ನಗೆ'ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ನಲ್ಲೆಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರೆ, ನಂತರದ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಇಲ್ಲದಂತಾದಾಗ ಆತ ಅನುಭವಿಸುವ ನೋವು ಸಂಕಟಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಮದುವೆಯ ಮೊದಲಿದ್ದ ನಗೆ, ಬಾಳುವೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕಂಡವರೆಷ್ಟು ಜನ? ಆ ಬಿಸಿಲುಗುದುರೆಯ ದಾರುಣ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದ ತರುಣನು ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಹಾಡು ಇದಾಗಿದೆ.

ಕವಿ ಬೆಣ್ಣೀಹಳ್ಳ ದಾಟಿ ನರಗುಂದದಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. 'ಹಳ್ಳದ ದಂಡ್ಯಾಗ' ಪದಕ್ಕೆ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಂಟು. ಆಗ ಇದ್ದ ಏಸೊಂದುನಗು, ಏರಿಕಿ ನಗು ಇತ್ತಿತ್ತ ಹೋಗೇತಿ ಎತ್ತೆತ್ತ ಎಂದು ಕೇಳುವರು. ಹರೆಯದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿನ ಬೆಳಕೇನು? ಮಾರ್‍ಯಾಗಿನ ತುಳುಕೇನು? ತುಟಿಯಾಗಿನ ಝುಳಕು ಉಡುಗಿಯ ಮಾಟೇನು? ನಡಗಿಯ ಥಾಟೇನು? ಎಂದು ಹುಡುಗಾಟದ ಹುಡುಗಿಯಾಗಿದ್ದವಳನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆಗೆಲ್ಲಾ ಯಾವುದೂ ಸಮಸ್ಯೆ ಎನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ ಕಂಡ್ಹಾಂಗ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ, ಅಂದ್ಹಾಂಗ ಅನ್ನಲಿಲ್ಲ, ಬಂದ್ಹಾಂಗ ಬರಲಿಲ್ಲ ..... ಬೇರೊಂದ ಅರಿವನ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಡತನ ಕರುಳಿನ ಕೊಲೆಯಾದಾಗ ಬಾಳೆಂಬ ಒಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸುಟ್ಟ ಹಪ್ಪಳದ ಹಾಗೆ ಸೊರಗಿದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ನಿನಗೆ ಮುಪ್ಪು ಬಂತೇ ಎಂದು ಮರುಗುವರು. ನಗೀನವಿಲು ಕೂಡ ಇಂಥದ್ದೇ ಒಂದು ಕವನ ನಾರೀ ನಿನ್ನ ಮಾರಿಮ್ಯಾಗ 'ನಗಿ' ಎಂಬ ನವಿಲು ಆಡುತ್ತಿತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾ ಆ ನಗಿಯ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕಣ್ಣಿನ್ಯಾಗ ಬಣ್ಣದನೋಟ ತಕತಕ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಂತಹ ಒಂದು ಜೀವ ಕೊನೆಗೆ ಹಗಲಿರುಳು ಮಿಡಕಾಡುತ್ತ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಮಳೆಯ ಕೂಡ ತನ್ನ ದುಃಖ ತೋಡತಿತ್ತ' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಜೀವಂತ ವಿರಹದ ಒಂದು ಪ್ರೇಮ ನಿವೇದನೆ ಇದೆ. ನಗು ಜೀವನದ ಉಸಿರು. ಅದು ದೊರಕದಿದ್ದರೆ ಜೀವಬಾಡುತ್ತದೆ.

ವಿರಹದ ಉತ್ಕಟತೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಅನೇಕಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದರು 'ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಾವಾ' ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇದರಲ್ಲಿ ನೆನಹೇ ದುಃಖದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಲಾವಣಿ ಮಾದರಿಯ ನಾಟ್ಯಗೀತ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಅಲಿಖಿತ 'ಪಂಜು' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಈ ಹಾಡಿನ ಭಾವ ಸಂದರ್ಭ ಪ್ರಣಯ ಭಂಗದಿಂದ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದ ಸೂಳೆಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಉನ್ಮಾದದಲ್ಲಿ ಈ ಹಾಡನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕವಿ ಕಲ್ಪನೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಕವಿ ಸೂಳೆಯ ಶುದ್ಧ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದವನು. ಅವಳಿಗಾಗಿ ಗೇಯಗೀತ ಬರೆದವನು. ಅವಳಿಗೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗದ ಪ್ರೇರಣೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. 'ಇನ್ನೂ ಯಾಕ ಬರಲಿಲ್ಲವ್ವಾ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಾವಾ' ಎಂಬ ಗುಂಗು ಹಿಡಿಸುವ ಪಲ್ಲವಿ ಮತ್ತು ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಯಕಿಯ ವಿರಹ ದುಃಖ ಉಮ್ಮಳಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಇವಳ ವಿರಹವನ್ನು ನಾಯಕನ ರೂಪ, ರಸಿಕತೆ, ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿ, ಔದಾರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳ ವರ್ಣನೆಯ ಮೂಲಕ ಇವುಗಳ ನೆನಪು ಕಾಡುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಲೈಂಗಿಕ ಆಕರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಒಂದು ಅನುಭವವನ್ನು ಇವನ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಪಡೆದಿರುವ ಪ್ರೇಮದ ಅವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಿಯಕರ ಹಾಗೂ ಸೂಳೆ ಮರುಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಬಯಸಿದ್ದರು ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಇದೆ.

ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ಕವನಗಳ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ನಾಟಕೀಯತೆ, ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಕವನಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಪಾತ್ರ ಕಾಲ್ಪನಿಕ. ಆ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೈಹೊಕ್ಕು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕವಿತೆಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದರಿಂದ ರೂಪಕ ಅಲಂಕಾರವು ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಗೂಡಿಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನದೀಕ್ಯಾದಿಗಿ ಎಂಬ ರೂಪಕದ ಸೊಗಸು ಅರಿಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಗಿಯ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು ಕಷ್ಟ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮೇಘದೂತದ ಕಾವ್ಯತತ್ವ ತೀರಹತ್ತಿರವಾಗಿದ್ದುದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೇಘದೂತವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಲು

ಕಾರಣವಾಯಿತು. ವಿರಹದಿಂದ ಪ್ರೇಮದ ಕಾಮದ ಕಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗುವ ಶುದ್ಧಪ್ರೇಮತತ್ವ ಇದರಲ್ಲಿದೆ.

ಕಾಮತತ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸನಾತನ ದಾರ್ಶನಿಕ ಪರಂಪರೆ ಇರುವುದನ್ನು ಮೇಘದೂತದ ಪೀಠಿಕಾ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಕಾಮ' ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ, ಭಾವವೇ, ತತ್ವವೇ, ಪುರುಷಾರ್ಥವೇ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆಗೆ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರು ತೊಡಗಿದಂತಿದೆ. ಕಾಯಜ, ಭಾವಜ, ಮನೋಜ ಎಂಬ ನಾಮಗಳಿಂದ 'ಕಾಮ' ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ತೋರುವಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಅನಂಗ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನೆಸಿದಾಗ, 'ಕಾಮ' ಒಂದು ಭಾವವಿರಬೇಕು. ತತ್ತ್ವ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾವ, ಹಬ್ಬಿದೆ. ಬಿಡಿಸಲು ಬಾರದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಇತಿಹಾಸ 'ಕಾಮ' ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದೇ ಒಂದು ಪುರುಷಾರ್ಥ, ಅಲ್ಲವೇ" (ಔದುಂಬರಗಾಥೆ, ಪುಟ. ೨೪೦ 'ಕನ್ನಡ ಮೇಘದೂತದ ಮಹೋನ್ನತಿ' ಸಂ. ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆ).

ಕಾಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕವಿ 'ಬ್ರಹ್ಮ ಹೃದಯದಲಿ ಜನಿಸಿದ ಇಚ್ಛೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಏಕವಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮವು ಅನೇಕವಾಗಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದೇ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮನ ಮೊದಲನೆಯ ಸೃಷ್ಟಿ ನೀರ, ಅನಂತರ ತೇಜ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿ ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥಗಳು – ಇದರ ಅರ್ಥ ಕಾಮವು ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯ ಮೂರೂ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಕಾಮ–ವಿರಹ–ಪ್ರೇಮಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಮೂಲ ಕಲ್ಪನೆ ಕಾಳಿದಾಸನಿಂದಲೇ ದೊರಕಿರಬಹುದು. ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಮೇಘದೂತ' ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಕೃತಿ ಎಂದು ಅವರೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕಮುಖವಾದ ದರ್ಶನದಿಂದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕವನಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಹೊರಡುವುದು ವ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಯತ್ನ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಪ್ರಣಯಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವ, ಅನುಭಾವಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯವಿರುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಸಹೃದಯರ ಸಹಯೋಗವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗ ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಪುಟ್ಟ ಪ್ರಯತ್ನ ಇದಾಗಿದೆ.

* * * * *

ಅಧ್ಯಾಯ – ೪

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಚಿತ್ರಣ

ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಕವಿ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮಯೋಗ, ಕಾವ್ಯಯೋಗಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಯೋಗಪುರುಷರಿವರು. ಕಾಲದೇಶ ಜನಾಂಗಗಳ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಈ ಕವಿ ಮನುಕುಲದ ಗುರುವೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿ ಕುಲತಿಲಕರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಬಾಳಿದವರು. ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭಾ ಮೂಸೆಯಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮ ನೀಡಿ ಬಿತ್ತರಿಸಿದರು. ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮರಣವಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಇಂಥ ಒಬ್ಬ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಿಗೂ ಮರಣವಿಲ್ಲ.

ಜಗದ ಕವಿ, ಯುಗದಕವಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ, ರಸಋಷಿ, ಪ್ರಕೃತಿಕವಿ, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ, ಬಂಡಾಯಕಾರ ಹೀಗೆ ಹತ್ತಾರು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಂದ ಪಡೆದ ದಿವ್ಯಜೀವಿ, ವಿಭೂತಿಪುರುಷ. ಜ್ಞಾನಪೀಠ, ಪದ್ಮಭೂಷಣ, ಪದ್ಮವಿಭೂಷಣ ಕರ್ನಾಟಕರತ್ನ ಮೊದಲಾದ ಗೌರವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕನ್ನಡದ ಕೀರ್ತಿ ಪತಾಕೆಯನ್ನು ಹಾರಿಸಿದರು.

ಕುಪ್ಪಳ್ಳಿಯು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ಕುಗ್ರಾಮ. ತಾಯಿ ಸೀತಮ್ಮನವರ ತೌರು ಹಿರಿಕೊಡಿಗೆ. ಇವರು ಜನಿಸಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯೇ. ತಂದೆ ವೆಂಕಟಪ್ಪಗೌಡ. ಈ ಕುಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಇವರು ಈ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರುತ್ತಾರೆಂದು ಯಾರು ಭಾವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಪ್ಪಳ್ಳಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮನ್ನಣೆ ಇದ್ದಿತು. ಕಾವ್ಯಗಳ ಪಾರಾಯಣವೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲಾ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಅನೌಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ನಡೆದ ಬಳಿಕ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗೆ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ನಂತರ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರಿಗೇ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದು ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮಿಷನ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಬೆಳೆಯುವ ಪೈರು ಮೊಳಕೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡು ಎನ್ನುವಂತೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಮಯವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥಮಾಡದೆ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪುಸ್ತಕ ಓದುವುದರ ಮೂಲಕ ವಿಶೇಷ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಒಂದನೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆದ ಮೊದಲ ಕವನ ಸಂಕಲನ 'ಬಿಗಿನರ್ಸ್

ಮ್ಯೂಸ್'(೧೯೨೨) ಎಂಬುದು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಕವಿ ಕಸಿನ್ಸ್ ಎಂಬುವವರು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯಲು ಬುದ್ಧಿಹೇಳಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು.

೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ 'ಅಮಲನ ಕಥೆ' ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದರು. ನಂತರ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಿದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. 'ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಸರ್ಗ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ವಾಲಿದ ಅವರು ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರ ಪ್ರೇರಣೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ ವಾಸಿಯಾಗಿ, ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀ ಶಿವಾನಂದರ ದೀಕ್ಷಾಶೀರ್ವಾದ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಕರಕಮಲ ಸಂಜಾತರಾಗಿ ಮಹಾಸಾಧನೆಯಿಂದ ಕೀರ್ತಿ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿದರು. ೧೯೨೬ರ ವೇಳೆಗೆ ಇವರ ಹೆಸರು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿತ್ತು. ೧೯೨೭ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ.ಪರೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿಸಿದರು. ನಂತರ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ಕೋರ್ಸ್‌ನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಎ.ಆರ್.ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಎಂ.ಎ. ತರಗತಿಗೆ ಸೇರಿದರು. ನಂತರ ಖಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದು ಊರು ಸೇರಿದಾಗ ಮನೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊರಬೇಕಾದ ಕಾರಣ ಓದು ಮುಂದುವರೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು ಎಂದು ಟಿ.ಎಸ್.ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಆನಂತರ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಮತ್ತು ಟಿ.ಎಸ್.ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರ ಒತ್ತಾಯದ ಮೇರೆಗೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದು ೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿಸಿದರು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿಗ ೧೦೦ ರೂ ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರು. ನಂತರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷಿಮಾಡಿದರು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ದೊಡ್ಡವನೆನಿಸುವುದು ಅವರು ಏನನ್ನು ಬರೆಯುವರೋ, ಏನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವರೋ ಅದರಂತೆ ನಡೆದಾಗ ಮಾತ್ರ. ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದ ಮಹಾಆದರ್ಶವಾದಿ ಕುವೆಂಪು ನಡೆನುಡಿ ಒಂದಾದ ಅವರ ಬದುಕು ಬರಹ ದೊಡ್ಡದು.

"ನಾನು ಸಂಧಿಸುವ ಮಹಾತ್ಮರು ಸಣ್ಣಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಗಮನಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನೀವು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಅವನು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಸಾಲದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಎಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯನೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಾಗ ಮಹಾವೀರನಂತೆ ವರ್ತಿಸಬಹುದು. ಮನುಷ್ಯನು ದಿನವೂ ಮಾಡುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೆಲಸಗಳು ಅವನ ಉನ್ನತ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಕುರಿತು ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರ ನೀಡಬಲ್ಲವು. ನಿಜವಾದ ಮಹಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ

ಜನರು ಅವನನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಿ ಬಿಡಲಿ – ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿರುವನು" ಮೇಲಿನ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಮಾತುಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ದೊಡ್ಡತನವು ಅವನು ಮಾಡುವ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇವರು ಸಾಕ್ಷೀಭೂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಉಪಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋದರು. ೧೯೪೫ರವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಆನಂತರ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಬಂದರು. ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡರು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾದರು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ ಎಂಬ ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದರು.

'ಕೀರ್ತಿಶನಿ ತೊಲಗಾಚೆ' ಎಂದು ಗುಡುಗಿ ಕೀರ್ತಿದೇವಿಯನ್ನು ದೂರ ತಳ್ಳಿದಷ್ಟು ಆಕೆ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಸಮೀಪಿಸಿ ಗೌರವದ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಿ ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯ ಕಿರೀಟಕ್ಕೆ ಮುತ್ತುರತ್ನಗಳನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಆನಂದಿಸಿದಳು. ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ರತ್ನದಂಥಹ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳಿಗೆ ಭಾಜನರಾದರು. ಕುವೆಂಪುರವರಂತೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನಾಸಕ್ತಿ ಇರುವ ಸಾಹಿತಿಗಳು ವಿರಳ. ತೀವ್ರ ವಿಚಾರವಾದಿಯಾದರೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜೀವಿಯೂ ಆದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಳತತ್ವಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ.

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳದೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೊಂದು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಒದಗಿ ಬಂದಿರುವುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಂದಲೇ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದಲೂ ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸ–ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವರ ಚಿಂತನೆ, ದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳದ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಆಯಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ದಾಂಪತ್ಯ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯವಾದುದು.

ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಕಾಣ್ಕೆ, ನಿರೂಪಣೆಗಳಿಂದ ಈ ಪ್ರೇಮಕವನಗಳಿಗೆ ಒಂದು ವಿನೂತನತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

"ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಮೌಲ್ಯಗಳ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದವರು. ಬದುಕು ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು. ಬದುಕಿನ ಸ್ವಚ್ಛಂದತೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವರಲ್ಲ. ಸಮಗ್ರವಾದುದು ಆತ್ಮೀಯವಾದುದು ಏನೇನಿದೆಯೋ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಕ್ತಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬಾಳಿನ ಸಮಸ್ತ ಸಂವೇದನೆಗಳಿಗೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಒಡ್ಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಬಿಡುಗಣ್ಣ ನೋಟದಿಂದ ಜೀವನವನ್ನು ಕಾಣುವ ಅನುಭವಿಸುವ ಧೀರತೆ ಉಳ್ಳವರು. ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಪಡೆದ ವಿದ್ವತ್ತು, ಆಳ ವಿಸ್ತಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಶ್ರೀಮಂತ ಮನಸ್ಸು, ಆರಕ್ಕೇರದ ಮೂರಕ್ಕಿಳಿಯದ ಸಮತೂಕ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿ ಸಂವೇದನಾಶೀಲತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೋಟವುಳ್ಳ, ಧೀಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರೌಢಲೇಖಕರು" (ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಸೂರ್ಯ, ಡಾ. ಚಕ್ಕೆರೆ ಶಿವಶಂಕರ್, ಸಂಪಾದಕರು, ೨೦೦೪).

ಆಡುಮುಟ್ಟದ ಸೊಪ್ಪಿಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಕುವೆಂಪು ಬರೆಯದೆ ಉಳಿದಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೈಯಾಡಿಸಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಗಾಧವಾದುದು. ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಕತೆ, ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಖಂಡಕಾವ್ಯ, ವಿಮರ್ಶೆಗಳಲ್ಲಿ, ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಹಿರಿಯ ರಸಋಷಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. 'ನಾನೃಷಿಃ ಕುರುತೇ ಕಾವ್ಯ ಋಷಿಶ್ಚ ಕಿಲದರ್ಶನಾತ್' ಋಷಿಯಲ್ಲದವನು ಕವಿಯಾಗಲಾರ ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನೇ ಕೊಡಬಹುದು. "ಶ್ರೀಯುತರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿದೆಸೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮೈಸೂರಿನ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೊಸಬೆಳಕು ಕಂಡುಕೊಂಡರು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ವಚನ ವೇದಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದರು. ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪಠನ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಮಹನೀಯರಿಬ್ಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವತಃ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಕೃತಾರ್ಥರಾದರು. ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಯಾತ್ರೆಮಾಡಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಳಿಕಾದೇವಿಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆದರು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜೀವಂತವಿದ್ದ ರಾಮಕೃಷ್ಣರ ನೇರ ಶಿಷ್ಯರಾದ

ಶಿವಾನಂದರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದರು. ದೀಕ್ಷೆಪಡೆದರು. ಇವೆಲ್ಲದರ ಫಲವಾಗಿ ಶ್ರೀಯುತರ ಮನಸ್ಸು ಪರಿಪಕ್ವವಾಯಿತು. ಇವರ ಕವಿಜೀವನ ಗೃಹಸ್ಥ ಜೀವನ, ತಪೋಜೀವನ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದು ಶುಚಿಗೆ, ನೈರ್ಮಲ್ಯಕ್ಕೆ, ಕಾಂತಿಗೆ, ಪಾವಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದುದು. ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ಸಾವಿತ್ರಿ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯಜೀವನವೆಂಬ ದಿವ್ಯಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಆ ಮಹಾಪುರುಷರ ವಿಭೂತಿ ಇವರಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿತು. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇವರು ಹಿಂದೆಯೇ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಜೀವನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಖಚಿತತೆ, ಒಂದು ನಿಶಿತತೆ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ದುಷ್ಟತೆಗಳು ಬಂದುವು" (ಪುಟ. ೬, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಸೂರ್ಯ, ಲೇಖನ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು, ಪ್ರೊ. ಎಸ್.ವಿ.ಪರಮೇಶ್ವರಭಟ್ಟ).

ಮದುವೆ ಜೀವನದ ಮಹಾಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂಬುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಗಾಢ ನಂಬಿಕೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಿವಾಹವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒದಗುವ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಂಧಿಕಾಲವೆಂದು ಕುವೆಂಪುರವರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅದೊಂದು ಸಂಭ್ರಮದ ಘಟನೆ–ಸಂದರ್ಭವಾಗಿದ್ದರೂ ದುಂದುಗಾರಿಕೆ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳ ಆಚರಣೆ ಮಹಾಪಾಪವೆಂಬುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಂವೇದನೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮದುವೆಗಳು ಒಂದು ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿನ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಬದುಕಿಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಸಂಗತಿಯಾಗಬೇಕು. ಸಂಸಾರ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಮೀನಿನಂತೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಇರಬೇಕಾದ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಸಾಲವೆಂಬ ಹೊರೆಯನ್ನು ನವದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಹೊರಿಸಿ ನೀರಿನಿಂದ ಹೊರತೆಗೆದ ಮೀನಿನಂತೆ ಚಡಪಡಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಅಮಾನವೀಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಮುಂದಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಕವಿ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮದುವೆಗೆ ಮದುವೆಯ ಸಂಭ್ರಮವೇ ಗುರಿಯಲ್ಲ ಮುಂದಿನ ಸುಖ ಸಮಾಜಸೇವೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಅದರ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಪ್ತಪದಿ ಸಂಕೇತಿಸುವಂತೆ ಮದುವೆಯು ನಡೆಯುವ ಹಾದಿಯೇ ಹೊರತು ಸೇರುವ ಮನೆಯಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನರು ವಿವಾಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ದುಂದನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿ ದಂಪತಿಗಳ ಜೀವನ ಮುಂದೆ ಋಣಭಾರದಿಂದ ಕುಗ್ಗಿ ಪಾತಾಳಗತವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಗಂಟೆಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಶೃಂಗಾರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣವನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅವರ ಶೃಂಗಾರ ತಪೋಮಯವಾದದ್ದು. ಗುರುಕೃಪಾ ಬಲದಿಂದ ಪ್ರದೀಪ್ತವಾದದ್ದು. ಸತಿಪತಿಯರಾಗಿ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡುವುದು

ಎನ್ನುವುದು ಜನ್ಮಾಂತರದ ಸುಕೃತ ಎನ್ನುವುದು ಅವರ ಕಲ್ಪನೆ, ಪ್ರೇಮ ದೈವಿಕವಾದದ್ದು. ಪ್ರಣಯಿಗಳ ನೋವು ನಲಿವುಗಳ ವರ್ಣನೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಪ್ರೇಮಿಗಳಾಗಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಸರ್ವಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರು. ಶ್ರೀರಾಮ ಸೀತಾಮಾತೆಯರ ಒಲವು ಇವರ ಆದರ್ಶ. ಸೀತಾರಾಮರ ಪ್ರೇಮವೆಂತಹದ್ದೆಂದು ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿಲ್ಲದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ತಮಗೆ ಒದಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಈ ಕವಿಯ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆ. ಜಗಜ್ಜನನಿಯಾದ ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ಅಂಶವೇ ತಮ್ಮ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ. ಶ್ರೀಮಾತೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ಬೆರಳೇ ಆಕೆ. ಉಳಿದ ನಾಲ್ ಬೆರಳುಗಳೇ ಇವರ ನಾಲ್ವರು ಮಕ್ಕಳು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಪವಿತ್ರತೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರ ಪ್ರೇಮ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿರಹಿ ಎಂಬ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಅವರ ತಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ ತವರಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕವಿ. ಆ ಮಗುವಿನ ಅಗಲಿಕೆಯಿಂದಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಕಾವುನೋವುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೂ ಕೂಡ ಒಂದು ವಿಶೇಷವೇ. ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಕವಿಯ ಶೃಂಗಾರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಈ ವಿಧವಾದ ಭಾವದ ಉದಾತ್ತೀಕರಣ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಚಂದ್ರಮಂಚಕೆ ಬಾ ಚಕೋರಿ', 'ಪ್ರೇಮಕಾಶ್ಮೀರ' ಜೇನಾಗುವಾ, 'ಅನುತ್ತರಾ' ಮುಂತಾದ ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಇವರ ಪ್ರೇಮ ಚಿತ್ರಣದ ಗಂಭೀರ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು. ಇವರ 'ಅನುತ್ತರಾ' ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕವನಸಂಕಲನ. ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹರಗಿರಿಜಾ, ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆ – ಈ ಎರಡು ಕವನಗಳು ಅವರ ಪ್ರೇಮದ ಅಂತರ್‌ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿವೆ" (ಪುಟ ೯, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಸೂರ್ಯ, ಲೇ. ಎಸ್.ವಿ.ಪರಮೇಶ್ವರಭಟ್ಟ, ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೦೦೪).

ಇವರ ಪ್ರೇಮ ಕವನಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ ಪುಣೇಕರ್ ಅವರು what he has achieved here has no precedence anywhere in the world ಪ್ರೇಮ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಏನನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹಿಂದಿನ ದಾಖಲೆಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಅವರದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಕುವೆಂಪುರವರ ಚಿಂತನೆಯ ಒಂದು ಮುಖವನ್ನು ಅವರ 'ಚಿತ್ರಾಂಗದ' ಕಾವ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಇದೊಂದು ಖಂಡಕಾವ್ಯ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು

ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮಣೆ ಹಾಕಿಯೇ ವರ್ಣಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶೃಂಗಾರಲೀಲೆಯ ವರ್ಣನೆಗಳಿಗೆ ಈ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪುರವರು ಇದನ್ನು ರಚಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಪಂಚದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯ ಓದುವವರಿಗೆ ಹಾಗನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕವಿಯ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಜ್ಞಾನದ ಆಳ ಅಗಲ ಮನವರಿಕೆಯಾಗದಿರದು. ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಅವಳ ಶೃಂಗಾರ ಲೀಲೆಯೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಮಾತೃವಾತ್ಸಲ್ಯ ವಿರಹವೇದನೆಯನ್ನು ತರಂಗತರಂಗವಾಗಿ ಸುಮಧುರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ದಾಂಪತ್ಯದ ವರ್ಣನೆ ಭಾವಗೀತೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಖಂಡಕಾವ್ಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲೂ ಅರಳಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾತ್ರೆ ಹೊರಟ ಮನಸ್ಸು ಸಂದರ್ಶಿಸುವ ಕೆಲವು ಆಕರ್ಷಣೀಯ ಭಾಗಗಳ ಪ್ರಕಾಶನವೇ ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಖಂಡಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲವಾದರೂ ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪುರವರ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನೋಡುವುದಾದರೆ, "ಕುವೆಂಪುರವರ ಕಾವ್ಯದ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ, ತನ್ನ ಬಹುದಿನದ ಆರಾಧ್ಯದೈವವಾದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು ವಿಫಲಳಾದಾಗ ತನ್ನ ಗಂಡಸುತನಕ್ಕೆ ಹೇಸಿ ಮದನನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಒಂದು ತಿಂಗಳಮಟ್ಟಿಗೆ 'ರತಿಯ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ವರವಾಗಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಅನಂತರ ಸೌಂದರ್ಯದ ಖನಿಯಾಗಿ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಭೇಟಿಮಾಡಿದಾಗ, ಅರ್ಜುನ ಅವಳ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ.

"ಹೆಸರೇಕೆ, ಓ ಎನ್ನ ಎದೆಯನ್ನ?
ಬಿಸಿಲ ಬೇಗೆಗೆ ಬಳಲಿ ದಾರಿ ಬಳಿ ತೋಂಟದಲಿ
ಸ್ವಾದು ಚೂತದ ಫಲವ ಕೊಯ್ದುಂಬವಂಗೇಕೆ
ಹೊಲದ ಹೆಸರಿನ ಗೊಡವೆ? ಆ ಎನ್ನ ಉಸಿರೊಲವೆ
ತನ್ನವಣ್ಣನುಂಡು ಸವಿ! ಯಾರಾದರೇನಂತೆ ನಾಂ"

ಎನ್ನುವ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ ತಾನು ಅರ್ಜುನನ ಭೋಗದ ವಸ್ತುವೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ.

ಫಲದ ಸಾಫಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಮದ ಸೌಂದರ್ಯ ಬಲಿ
ತಾನಂತೆ ಬಲಿಯಹುದು ನೀರ ನೀರೆಯರೊಲುಮೆ
ಕಂದನಾನಂದಕೆ

ಎನ್ನುವ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ ಕಡೆಗೆ ಅರ್ಜುನನಿಂದ ಬಯಸುವುದು ತಾಯ್ತನದ ಪಟ್ಟವನ್ನಷ್ಟೇ 'ತಾರುಣ್ಯದ ಸಂಯಮರಹಿತ ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟತೆಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ವಿಹೀನವಾದ ಭೋಗ ಕಿರೀಟವನ್ನಿಟ್ಟು ಪ್ರೇಮದ ಮಂಗಳಾರತಿ' ಎತ್ತದಂತೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆಂಬುದನ್ನು ಕವಿಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ" (ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಮುನ್ನುಡಿ) (ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ಸ್ವರೂಪ. ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ ೨೦೦೬ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಲೇಖನ: ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ, ಲೇಖಕಿ: ಎನ್.ಗಾಯಿತ್ರಿ, ಪ್ರಕಾಶಕರು ವಿ.ಎನ್.ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಸ್ವಾಮಿ).

ನವ + ಉದಯ ನವೋದಯ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದವರೇ ಕುವೆಂಪುರವರು. ಅವರ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಆಯ್ಕೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ನಾವು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದಾದರೂ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಜೀವಪರ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಪರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. 'ಸ್ಥಾವರಗೊಂಡ ಬದುಕಿಗೆ ಜಂಗಮ ಸಿಗಬೇಕಾದರೆ, ಲೋಕದ ಸರ್ವಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲ ಜಗನ್ಮಾತೆಯ, ಮಾತೃ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಈ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ದಿವ್ಯಸಂದೇಶವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಸಮಾಜ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ನೆಲೆ ಒದಗಿಸುವವಳು. ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಚಲನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಹೆಣ್ಣಿಗಾಗಿ ಗಂಡುಗಳ ಪಯಣ. ನಿಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣಿನ ಬದುಕಿನ ಹುಡುಕಾಟದ ಜೊತೆಗೆ ಆತ್ಮಗೌರವದ ಬದುಕಿನೆಡೆ ಮುಖ ಮಾಡುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರಣ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

"ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಅಥವಾ ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಸುಲಭ. ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಿರಬಹುದು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಟ್ಟದಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೇ ಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕೀಡಾಗದೆ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾ ಬಂದವರು. ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಉಪಭೋಗದ ಸರಕನ್ನಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತ ಊಳಿಗ ಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ನಿರಾಕರಣೆಯಿಲ್ಲ. ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಸಾಮಾಜಿಕ ಉದಾಸೀನಕ್ಕೆ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಶೋಷಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದು ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಎಂಬುದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಅವಕಾಶಗಳಿರಲಿ, ಗಂಡಿನ ಎದುರುನಿಂತು ಮಾತನಾಡುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಂಭೋಧಿಸುವಂತೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಹೆಸರಿಡಿದು ಕರೆಯದೆ ಅದು ಇದು ಎಂದು ಸಂಭೋದಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಿದ್ಯೆ, ಅಜ್ಞಾನ, ಮೌಢ್ಯ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಅಂಧಕಾರದ ಕೂಪಕ್ಕಿಳಿಸಿತ್ತು. ಹೆಣ್ಣಿನ ಬದುಕು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆಗಳ ಭಾರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ನಲುಗಿಹೋಗಿತ್ತು.

ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರವರ್ಗದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಣ್ಣು ಇರುವುದರಿಂದ ಶೂದ್ರವರ್ಗದ ಬಿಡುಗಡೆಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಬಿಡುಗಡೆ ಉದ್ಧಾರವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಖರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ರೈತನನ್ನು ನೇಗಿಲಯೋಗಿ ಎಂದು ಕರೆದು ಉನ್ನತಿಗೇರಿಸಿದಂತೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮನೆಮನೆಯ ತಪಸ್ವಿನಿ ಎಂದು ಕರೆದು ಗೌರವ ಘನತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ವೈಚಾರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಂದಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯಕರ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿದರು" (ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಸೂರ್ಯ, ಪುಟ. ೨೭೨, ಲೇ: ಚಕ್ಕೆರೆ ಶಿವಶಂಕರ್ ೨೦೦೪).

ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಇಂಬುಕೊಡುವಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಅನುತ್ತರಾ' ಕವನ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಯಾರಿದು?' ಎಂಬ ಪುಟ್ಟ ಕವನವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಹಣೆಯಲಿ ಕುಂಕುಮ, ಮೂಗಲಿ ಮೂಗುತಿ,
ಕೊರಳಲಿ ಮಾಂಗಲ್ಯ;
ಪಕ್ಕದಿ ಮಲಗಿದೆ ತ್ರಿಜಗನ್ಮಾತೆಯ
ವಕ್ಷದ ವಾತ್ಸಲ್ಯ!
ಪ್ರೇಯಸಿ? ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ? ಹೆಂಡತಿ? ತಾಯಿ?
ಲೌಕಿಕ ಸಂಬಂಧಕೆ ತೊದಲಿತೊ ಬಾಯಿ!

ಬಾಳ್ವೆ ಮಡಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಸಾಧಿಸಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಸಂಸಾರ ಜೀವನವನ್ನು ಇವರು ಒಂದು ಯೋಗವೆಂದು ತಿಳಿದರು. ಅವರ ಸಾಧನೆಗೆ ಅವರ ಪತ್ನಿ ಇಂಬುಕೊಟ್ಟರು. ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾದರು. ಈ ಕವಿಚೇತನಕ್ಕೆ ರಸಸೇಚನೆಯನ್ನು ಎರೆದ ಹೆಣ್ಣು ಶ್ರೀಮತಿ ಹೇಮಾವತಿ ಅವರು. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಮಾವತಿಯವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಲು ಬಂದ ಭಗವತಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಮಡಿಬಾಳ್ವೆಯ ರಸತಪಸ್ವಿಯಾದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮನ ಮನೆಯೊಡತಿಯಾದ ಈಕೆಯನ್ನು ಕವಿ 'ಪಂಚಪ್ರಾಣಲಕ್ಷ್ಮೀ' ಎಂದೇ

ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ತಾವು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಮಡಿಬಾಳಿನ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಶ್ರೀಶಾರದಾಮಾತೆಯರಿಂದ ಶ್ರೀ ಸೀತಾರಾಮರ ದಾಂಪತ್ಯದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಿತರಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರಪ್ರೀತಿಯ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಸಹಜ ವ್ರತವಾಗಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೀತಾರಾಮರ ಅನ್ಯೋನ್ಯನಿಷ್ಠವಾದ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

"ಮಾತೃಪ್ರತೀಕಗಳ, ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯರ, ಕುಟುಂಬಿನಿಯರ ಸತ್ವವನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಮೂಲವಾದ ರಕ್ಷಕ, ಶಿಕ್ಷಕ ರೂಪಿಣಿಯ ಅಂಶವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವಂತೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೂ ಬಹು ಆಪ್ತವಾದದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು (ಶತಮಾನದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ಪ್ರತೀಕಗಳು – ಬಿ.ಎನ್.ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ, ಪುಟ. ೭೬೩).

ಕುವೆಂಪುರವರು ಹೇಮಾವತಿಯವರನ್ನು ವಿವಾಹವಾದದ್ದು ಒಂದು ಯೋಗಾಯೋಗವೆಂದೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ದೇಹಕ್ಕೂ ಧ್ಯೇಯಕ್ಕೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೋರಾಟದ ಹೊಗೆಯು ಅವರ ಅನೇಕ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲನಗೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಅವರ ಹಿತಚಿಂತಕರು ಕವಿಜೀವನ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆ ಹೊರತು ಸನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾದುದಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇವರಿಗೂ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಮುಂದೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ. ಅವರ ಅನೇಕ ಪ್ರೇಮಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸುಂದರಿಯನ್ನೂ ಕುರಿತಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೆಣ್ಣಿನ ಚೆಲುವಿನ ಆಶೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಕುವೆಂಪುರವರಿಗೆ ಮದುವೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಾಗಲಿ ಜಿಗುಪ್ಸೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿವಾಹವಾದ ತರುವಾಯ ಬರುವ ಬಂಧನಗಳು ಅವರ ಧ್ಯೇಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಂದು ಕಾವಿಯುಟ್ಟು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವ ವಿಚಾರವೂ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರದು ಕವಿಯಮಾರ್ಗ, ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯ ಉಪಾಸಕರು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವವರು ಮಾಯಾ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆ ವಿರಾಗಿಯಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ಅತ್ತ ದರಿ ಇತ್ತ ಪುಲಿ ಎನ್ನುವಂತೆ ದಾರಿ ತೋಚದೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಇತ್ತು. ವಿವಾಹವನ್ನು ಇವರು ಭಯಂಕರ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. "ಪ್ರಪಂಚವು ನಾನು ಬಯಸುವ ಜಗತ್ತಿನಂತೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನಾನೂ ವಿವಾಹಿತನಾಗುತ್ತಿದ್ದೆನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ" ಎಂದು

ನೆನಪಿನದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ದಿವ್ಯನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಕತಾಳೀಯವಾಗಿ ತೋರುವ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳು ಇವರ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ವ್ಯೂಹರಚನೆ ಮಾಡಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಆ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಹೊಸಮನೆ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು ದೇವಂತಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರ ಮಗಳು ಹೇಮಾವತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರ ಸೂಚನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಇವರು ತಮ್ಮ ಆದರ್ಶ ಜೀವನೋದ್ದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಇವರ ದ್ವಂದ್ವ ಮನಸ್ಸು ಒಂದು ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ಮದುವೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಗುರುತಾಗಿ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಹೆಣ್ಣು' ಎಂಬ ಒಂದು ಕವನವನ್ನು ಸಾನೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಪರಮ ಸಂಪೂರ್ಣತೆಯೆ ಕೋಮಲತೆಯೊಡಗೂಡಿ
ಸೌಂದರ್ಯ ರೂಪದಿಂದಿಳೆಗೆ ಬರಲದೆ ಹೆಣ್ಣು
ತಾನಾಗಿ ಮೋಹಿಸುತ್ತಿದೆ ಕಬ್ಬಿಗನ ಕಣ್ಣು
ರೂಪಾಗ್ನಿ ರಾಶಿಗೆ ಪತಂಗದಂದದೊಳೋಡಿ
ಮುಗ್ಗುತಿದೆ, ಮೃತ್ಯುಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು
. . . .
. . . .
ನೀನಿರಲ್ಕೆಲ್ಲ ಸಾಧನೆಗೆ ನೀಂ ಫಲಸಿದ್ಧಿ!
ನೀನಿಲ್ಲದಿಹ ತಪಕಿಹುದೆ ಶುದ್ಧಿ ಮೇಣ್ ಬುದ್ಧಿ?"

ಈ ಕವನ ಬರೆದ ನಂತರ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರಿಗೆ ಆತ್ಮದ ಸಂಗಾತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಂಸಾರಿಯಾಗುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಕಾಕತಾಳೀಯವೆಂಬಂತೆ ಹೇಮಾವತಿಯ ಅಣ್ಣ ಮಾನಪ್ಪ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರಿಂದ ಒಂದು ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದಿದ್ದರು. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಜೀವನದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಸಂಸಾರಿಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡ ಅವರು ಉನ್ನತ ಆದರ್ಶಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ದೇವಂಗಿ ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣು ಹೇಮಾವತಿಯನ್ನೇಕೆ ಮದುವೆಯಾಗಬಾರದು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡಿಸಿದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯೇ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಸಂಸಾರಿಯಾಗಲು ಸಲಹೆ ನೀಡಿದ್ದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು

ಕುವೆಂಪುರವರು ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಮೀರಿದ ಶಕ್ತಿ ಒಡ್ಡಿದವ್ಯೂಹವೆಂದೇ ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ ಹೆಣ್ಣು ಹೇಮಾವತಿ. ಇದೂ ಒಂದು ಕಾಕತಾಳೀಯವೇ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಎಂ.ಎ. ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ೧೯೨೧ನೇ ಇಸವಿ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೭ರಂದು ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರಿಗೆ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಮಗು ಹುಟ್ಟಿತು. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರನ್ನು ರಾಮಣ್ಣನವರು ಅವರ ಮಾವನ ಊರಾದ ನಂಬಳಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮಗುವಿನ ನಾಮಕರಣ, ತೊಟ್ಟಿಲಿಗೆ ಹಾಕುವ ಶಾಸ್ತ್ರವಿತ್ತು. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನ ಮೇಧಾವಿತನ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಅವರು ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಹೇಳಿದರು. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಮಗುವಿಗೆ 'ಹೇಮಾವತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಆ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಓರಗೆಯವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಏಕಾದರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನೋ ಅಂದುಕೊಂಡರೂ ಬಾರದಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. "ಆದರೆ ಲೀಲಾಮಯಿ ಜಗದಂಬೆ ಮುಂದೆ, ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸಿ ಮಧುಮಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿದ್ದ ಆ ತೊಟ್ಟಿಲ ಕೂಸಿಗೆ ನಾನೇ ಹೆಸರಿಡುವಂತೆ ವ್ಯೂಹ ಯೋಜನೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದಳು" (ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ). ಮುಂದೆ ಇದೇ ಹೇಮಾವತಿಯವರೇ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾದರು ಮದುವೆ ಗೊತ್ತಾದ ನಂತರ ಅವರ ಚೇತನದ ಮಹೋಲ್ಲಾಸಕ್ಕೆ ರಸಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ ಒಂದು ಕವನ 'ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ' – ಅದು ಕೃತ್ತಿಕೆ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿದೆ.

ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ
ಕಬ್ಬಿಗಗೆ ನಿನ್ನೆದೆಯೆ ಕಟ್ಟಕಡೆಯಾಶ್ರಮಂ
ಮೇಣುತ್ತಮಾಶ್ರಯಂ ಗಂಧಶೀತಲವಾರಿ
ಬೆಂದು ಬಂದೆನಗೆ ನೀಂ ಮಿಕ್ಕುದೆಲ್ಲಂದಾರಿ

....

ತತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ
ಭೋಗಕ್ಕೆ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಮೇಣ್‌ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಕ್ಕೆ
ಪ್ರೇರಕಂ ಪರಮಗತಿ ಸರ್ವಮುಂ ನೀನಕ್ಕೆ!
ಪ್ರೇಮಾವತಾರಿಣಿಯೆ, ಓ ನನ್ನ ಹೇಮಾಕ್ಷಿ

ನಿನ್ನಪ್ಪುಗೆಯ ನನಗೆ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ಯಮಂ

. . . .

. . . .

ನನ್ನ ಸಾಧನಮನಿತು ನಿನ್ನ ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕೆ

ಕುಮಾರಿ ಹೇಮಾವತಿ ಇನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಕುವೆಂಪು ಆಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕವಿಯ ಕಾತರೋತ್ಸಾಹ ಅವಳನ್ನು 'ಹೇಮಾಕ್ಷಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲೂ, ಇದು ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಆಶ್ರಮವಾದರೂ ಉತ್ತಮ ಆಶ್ರಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಪ್ರೇಮಾವತಾರಿಣಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ "ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪುಗೆಯೆ ನನಗೆ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ಯದ ದರ್ಶನವನ್ನು ತೋರಿ, ಆನಂದವನ್ನು ನೀಡಿ ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯೆಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪಾರುಮಾಡುಮಾಡುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಯಾವ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ತನಗೆ ನಲ್ಲೆಯೊಬ್ಬಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಉತ್ಕಟತೆ ಯಾವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕವನದ ಮೂಲಕ ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕೆಲವರು ಈ ಕವನಗಳನ್ನೋದಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರು ವಿವಾಹಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರು ಪ್ರಣಯಿಗಳಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬಂತೆ ಏನೇನೋ ಕಟ್ಟುಕತೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ರಸರಂಜಿತಗೊಳಿಸಿರುವುದೂ ಉಂಟು ಎಂಬುದನ್ನು ತಮ್ಮ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೆಲುಕುಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ವಾಸ್ತವವೆಂದರೆ ಇವರ ಮದುವೆಗಿಂತ ಅರಂಜಿತ, ನೀರಸ ಘಟನೆ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಅವರೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ ಅವರ ಆದರ್ಶದ ಜಗತ್ತೇ ಬೇರೆ. ಪ್ರೇಮಕಾಶ್ಮೀರ ಕವನ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಸಂಸಾರ ಸಂಹಿತೆ' ಎಂಬ ಪುಟ್ಟ ಕವನದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಸಾರಸಂಹಿತೆ

ಜನ ನೆರೆದು, ಸಭೆ ಸೇರಿ, ಕಯ್ಯ ಚಪ್ಪಳೆಯಿಕ್ಕಿ,
ಕೊರಳಿಗುರುಳಿಪ ಹಾರ ನನಗೆ ನಿಸ್ಸಾರ;
ತಳಿರ ಬೆರಳಿನ ಕಯ್ಯ ಕಂದನಾ ನಳಿದೋಳು
ಕೊರಳನಪ್ಪಿದರೆನಗೆ ಸಗ್ಗಕ್ಕೆ ಸಾರ;
ಸಾಮನ್ಯತಾ ಸುಖವೆ ಶಾಂತಿ ಜೀವಾಧಾರ;
ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯೇ ಜಗನ್‌ಮಾನ್ಯತಾ ಸಂಸಾರ!

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಮದುವೆ ಈಶ್ವರನಾಮ ಸಂವತ್ಸರ ಚೈತ್ರಬಹುಳ ೫ ಶುಕ್ರವಾರ ರಾತ್ರಿ ೧೨.೧೫ ನಿಮಿಷಕ್ಕೆ ಮಕರಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿತು. ಮೈಸೂರು ಒಂಟಿಕೊಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ತಮಗಾಗಿ ಒಂದು ಮನೆಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ 'ಉದಯರವಿ'

ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಮನೆಕಟ್ಟಿ ನೋಡು ಮದುವೆಮಾಡಿ ನೋಡು ಎಂಬ ಗಾದೆಗೆ ಸವಾಲೆನಿಸುವಂತೆ ಎರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ವಿಧಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು.

ಸಂಸಾರಿಯಾಗುವ ಮುನ್ನ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಗುರುದೇವನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಸಂಸಾರಿಯಾಗಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ,

ವಂದಿಸುವೆ ಚರಣಾರವಿಂದಕ್ಕೆ ಮುಡಿಯಿಟ್ಟು;
ಇಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸು ಕಂದನನು, ಗುರುದೇವ;
ಮುಂದೆ ಬರುವಂದು ಸಂಸಾರಿ ನಾನು!
....
ಅಂತೆ ಸಂಸಾರಿಯನು ಸಲಹು ನೀನು
....
ಆಶೀರ್ವದಿಸು ನಮ್ಮಿರ್ವರೆದೆಗಳೊಂದಾಗುವಂತೆ!
ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಪಾದಾರ್ಪಣ ಮಾಡುವ ಮಾತನ್ನು

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರು. ಪ್ರೇಮನೈವೇದ್ಯವನೆ ಪೂಜೆಗೊಡುವೆ! ಎನ್ನುವರು. ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಈಡೇರಿತು. ಸಮಾನ ಹೃದಯಗಳು ಒಂದಾದವು. ನಾನಿನಗೆ ನೀನೆನಗೆ ಜೇನಾಗುವಾ"..... ಬಾ ಬಾರ ಸಖಿ ಎಂದು ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅಡಿಯಿಡಲು ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ಪತ್ನಿ ಹೇಮಾವತಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು.

ಮದುವೆಯಾದ ನಂತರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಹಲವಾರು ಭಾವಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಉಲ್ಲಾಸ ಉತ್ಸಾಹ ಕೆಚ್ಚು, ಆಶಾವಾದಗಳೆ ತುಂಬಿರುವುದನ್ನು ಓದುಗರು ಕಾಣಬಹುದು. ನಂತರ ದಾಂಪತ್ಯ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳ ಸಾಲುಸಾಲೆ ಶುರುವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಲವಿನೊಡಗೂಡಿ ನಲಿವ ಮನದ ರಸದೋಕುಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಾ ಪ್ರೇಮಗೀತೆ, ವಿರಹಗೀತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಕವಿತಾ ಶಕ್ತಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳ ಸೃಜನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತು.

ಒಲುಮೆ ಒಂದು ದಿವ್ಯರಕ್ಷೆ
ಇಹ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ!

ಮದುವೆ ಅದಕೆ ಮಧುರ ದೀಕ್ಷೆ
ಗೃಹತಪಸ್ಯೆಗೆ! ಎನ್ನುವರು

ಸಮಾನ ಹೃದಯಗಳು ಒಂದಾಗುವ ಬಯಕೆಯನ್ನು 'ಜೇನಾಗುವಾ' ಕವನದಲ್ಲಿ ತೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ (ಪುಟ. ೧ ಜೇನಾಗುವಾ. ಉದಯಕವಿ ಪ್ರಕಾಶನ).

ನಾನಿನಗೆ ನೀನೆನಗೆ ಜೇನಾಗುವಾ!
ರಸದೇವ ಗಂಗೆಯಲಿ ಮೀನಾಗುವಾ
ಹೂವಾಗುವಾ ಹಣ್ಣಾಗುವಾ
ರತಿರೂಪಿ ಭಗವತಿಗೆ ಮುಡಿಪಾಗುವಾ
.... ಬಾಬಾರಸಖಿ!

ದಂಪತಿ ಚೇತನಗಳ ವಿಕಾಸದ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಶಿವನೆನ್ನ ಸುಖಕ್ಕೆ ಸುಖಿ;
ಶಿವೆ ನಿನ್ನ ಸುಖಕೆ ಸುಖಿ;
ಶಿವಶಿವೆಯರಾ ಸುಖವ
ಸವಿವಖಿಲ ಲೋಕ ಸುಖಿ!

ಪ್ರೇಮಪೂರ್ಣ ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಶಿವಶಿವೆಯರಾಗಿ ಕಂಡಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಅಧೀನತೆಯ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಸಮಾನತೆಯತ್ತ ಸಾಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಕವನಗಳ ಮೂಲಕ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೆನಪಿನ ದೋಣಿ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ (ಪುಟ ೧೧೫೨) ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಚಿ.ಸೌ.ಹೇಮಾವತಿ ನನ್ನ ಚೇತನವನ್ನು ಅರ್ಧಾಂಗಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ ಪೂರ್ಣಾಂಗಿಯಾಗಿಯೇ ಆಲಿಂಗಾಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನನ್ನ ಸದ್ಯದ ಜನ್ಮಕಾಯ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಮಯ ಮನೋಮಯ ಕೋಶಗಳನ್ನು ಪೊರೆಕಳಚಿ ಹೊಸಹುಟ್ಟು ಪಡೆದು ದಿವ್ಯಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತದೆ".

ರಾಮಚಂದ್ರನಮನದ
ಮಾದೇವಿ ಸೀತೆ,
ಪುಂಡರೀಕನ ಪಡೆದ
ಶ್ರೀ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ
ತಮ್ಮ ಹರಕೆಯನೊಸಗೆ ಮಂಚಮಾಡಿ
ವಿರಹದುರಿಯನ್ನು ಕುದಿಸಿ

ಹಾಲುಪುಣ್ಯದ ಹಾಸಿ
ಹೂವು ಸುಖವನೆ ಹೊದಿಸಿ
ಮಿಲನ ಮಧುವನು ಸೂಸಿ
ಕರುಣಿಸಲಿ ಕೃಪೆಮಾಡಿ
ತಮ್ಮ ನೋಂಪಿಯ ಸುಧಾರಕ್ಷೆ ನೀಡಿ!

ಈ ಮಾತುಗಳು ಪರಂಪರಾಗತ ಮಾತೃ ಆರಾಧನೆಯ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದದ್ದು. ಮಹಿಮಾನ್ವಿತೆಯರ ನೋಂಪಿಯ ಸುಧಾರಕ್ಷೆ ಬೇಡುವಲ್ಲಿ ಅವರ ದಾರ್ಶನಿಕ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಸೀತೆ, ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರು ಕೇವಲ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವೆನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಪತ್ನಿನಿಷ್ಠೆ ತೋರಿದ ಸೀತೆಯ ಆದರ್ಶ, ಮಾತೆಯ ಆಂಶಿಕಪ್ರತೀಕದ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ, ಅವಳ ಮಾತೃತ್ವದ ಸಹಜವಾತ್ಸಲ್ಯ ಇವರ ಈ ಎಲ್ಲ ವ್ರತದ ರಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೃಪೆಮಾಡಿ ಕರುಣಿಸಲಿ ನಮಗೆ ಎನ್ನುವರು. 'ನಾನಿನಗೆ ನೀನೆನಗೆ' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಎಂಥಹ ಅರ್ಪಣಾ ಮನೋಭಾವವಿದೆ. ಸಪ್ತಪದಿತುಳಿಯುವಾಗ ಆಡುವ ಅದೆಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳು ಈ ಎರಡೇ ಪದದಲ್ಲಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಚಿಂತನೆ ಯಾವತ್ತೂ ಉನ್ನತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂದಿನ ಸಾಲುಗಳು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. 'ರಸದೇವಗಂಗೆಯಲಿ ಮೀನಾಗುವಾ!' ಇದು ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಆಳದಲ್ಲಿ ಬಯಸುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ರೂಪಕ. ಕುವೆಂಪು ಕಟ್ಟಬಯಸಿದ ದಾಂಪತ್ಯದ ಜೀವನದ ಸ್ವರೂಪ ಯಾವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ನಾನೆಪತಿ – ನೀನೆ ಸತಿ ಒಂದೆ ದಂಪತಿ ಎಂದು ಹಾಡಿ ದಾಂಪತ್ಯಸೂತ್ರವನ್ನು ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ನುಡಿದ ದ್ರಷ್ಟಾರ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ವಿಶೇಷ ಗುಣವೆಂದರೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡದ್ದು. ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತ ದೃಷ್ಟಿ ಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡವರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ. ಇವರು ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಉದಾತ್ತೀಕರಿಸಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಉಭಯತ್ರ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮಾತಿಲ್ಲದ ಕ್ರಿಯಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಘನಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡವರು.

ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕವನಗಳಲ್ಲೂ ಭಗವತಿ, ಜಗನ್ಮಾತೆ, ಮಹಾಮಾತೆಗೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೆಲವು ಕವನಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ,

ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಗವತಿ
ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿ ಸತಿ;
ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಗವತಿ!
ಇಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲೆ
ನಾನೆ ಇಟ್ಟ,
ನಾನೆ ಕೊಟ್ಟ
ಹೆಸರು: (ಹೇಳಿ ಬಿಡಲೆ, ನಲ್ಲೆ)
ಹೇ.ಮಾ.ವ.ತಿ. (ಅನುತ್ತರಾ ಪುಟ. ೨೭)

ಸತಿ ಎಂಬ ಮಮತೆಯಲಿ ನಾ ನುತಿಸುವವನಲ್ಲ;
ಮೇಣಲ್ಲವಿದು ಪತಿಯ ಮೋಹದ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ
ಅನುಭವವನಾಡುವೆನು. ನೀ ದೇವತಾ ವ್ಯಕ್ತಿ
ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸುವಂತಹ ಮಿಂಚಿನಂತಲ್ಲ;
ದೃವತಾರೆಯಂತೆ! ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥ ಹೇಮಾ ಸತಿಯೆ,
ನೀನು ನನಗೆ ದೇವತೆಯ ಸಮಾನ ಎನ್ನುವರು
ನೀನು ಮಾವನ ಮಗಳೆ? ಗುರುಕರುಣೆ ಇತ್ತ ಕೃಪೆ
ಅವನ ಆಶೀರ್ವಚನದೀ ಚೆಲ್ವು ರೂಪದಿಂ
ಬಂದೆನ್ನನೆತ್ತುತಿದೆ ಕತ್ತಲೆಯ ಕೂಪದಿಂ
ಬೆಳಕಿನೆತ್ತರಕೆ – ಎಂದೆದೆಮುಟ್ಟಿ ನಂಬಿದಪೆ!
ದೇವಿ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ನೀನೆ ಭಾವ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ;
ಕಲೆಗೆ ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿ, ಪ್ರಾಣಕೆ ಪ್ರೇಮಶಕ್ತಿ
(ಅನುತ್ತರಾ, ಪುಟ. ೨೬)

ಮಡದಿ ಮಾವನ ಮಗಳು ಎನ್ನುವುದೊಂದು ನಿಮಿತ್ತ ಅಷ್ಟೆ. ಇವರಿಗೆ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ಕೊಟ್ಟ ಆಶೀರ್ವಚನವೇ ಮಡದಿರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಗಂಡನ ಬದುಕಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಬೆಳಕಿನೆತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಸುವ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ. ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ನೀನೇ

ಭಾವವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಎನ್ನುವರು. ಮಡದಿಯ ಸಹಕಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನೂ ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಲೆಗೆ ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೇಮಶಕ್ತಿ ಇಂತಹ ಮಡದಿಯರು ಅಪರೂಪ. ಇಂಥ ಸತಿ ದೊರೆತದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರ ಸ್ವರ್ಗವಾಯಿತು.

'ಚಂದ್ರಮಂಚಕೆ ಬಾ, ಚಕೋರಿ' ಕವನಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಚುಟುಕ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರೇಮಮಂತ್ರ

ಚೆಲುವೆಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಗೆಲುವಲ್ಲಿ;
ಒಲವೆಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಬಲವಲ್ಲಿ
ಚೆಲುವಿದೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ,
ಒಲವಿದೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ
ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಬಾಳ್ಗಿದಿರೆಲ್ಲಿ?

ಚೆಲುವು ಒಲವಿದ್ದೆಡೆ ಸಾಮಗಾನವೇ. ಅಂತಹ ಬಾಳ್ಗೆ ಇದಿರೆಲ್ಲಿ? ನಲ್ಲಳನ್ನು ರಸದೋಕುಳಿಯಾಡಲು ಕರೆಯುವ ರೀತಿ ಹೇಗಿದೆ ನೋಡಿ.

ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು ಹಾಲ್ ಚೆಲ್ಲಿದ
ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಿರುಳಲ್ಲಿ
ಬನದಂಚಿನ ಹೊಳೆತುಂಗೆಯ
ಸಕ್ಕರೆ ಮರಳಲ್ಲಿ
ಓರೊರ್ವರೆ ನಾವೀರ್ವರು
ಸಿಂಗಾರದಿ ಕೂಡಿ
ನಲಿದಾಡುವ ಬಾ ನಲ್ಲಳೆ
ರಸದೋಕುಳಿಯಾಡಿ
ನಿನ್ನೊಳು ನಾನ್ ನನ್ನೊಳು ನೀನ್ ನಮಗಿನ್ನೇನ್ ಗೊಡವೆ

ಎನ್ನುವರು.

(ಮುಳುಗಿದರೇನ್ ಸಾವೆ. ಪುಟ. ೪೭, ಪ್ರೇಮಕಾಶ್ಮೀರ)

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವಯಸ್ಸಾಗಿದ್ದರೂ ಹೇಮಾವತಿಯವರು ಕಾವ್ಯರ್ಷಿಗೆ ಅನುರೂಪಳಾದ ಸತಿಯಾದರು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಸಂಸಾರ ಹಾಲುಜೇನು ಬೆರೆತಂತಾಯಿತು. ಇವರ ನಿರ್ಮಲವೂ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಆದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ

ಕೂಡಿದ ಸಂಸಾರದಿಂದಾಗಿ ಕವಿಯ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ನೂರಾರು ಮಧುರ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉಡುಗೋರೆಯಾಗಿ ಬಂದವು. ಆದರ್ಶ ಸಂಸಾರ ನಡೆಸಲು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ದಾರಿದೀಪವಾದವು.

ಸಂಸಾರ ಭಯಂಕರ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಅವರೇ ಮದುವೆ ಗಂಡಿಗೆ ಕಿವಿಮಾತು ಹೇಳುವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರುತ್ತಾರೆ.

"ಹೆಣ್ಣು ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿಗಿವ
ಕಲ್ಲುಗುಂಡು!"
ಎನಬೇಡ; ಕೇಳೆನ್ನ,
ಮದುವೆಗಂಡು:
ಸಂಸಾರಸಾಗರದಿ
ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು
ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಗುಂಡಲ್ಲ
ಬೆನ್ಗೆ ಬೆಂಡು!
ಈಜಿಸೋತಂದು
ರೇಜಿಗೆಯು ಹಿಡಿದಂದು
ಮುಳುಗಲೀಯದೆ ನಿಂದು
ಹೊರೆವುದಯ್ಯ!
ಬಾಳು ಹಣ್ಣಾದಂದು
ಬಳಲಿ ಬೆಂಡಾದಂದು
ಹೆಣ್ಣೆ ಹರಣವ ತಂದು
ಹೊರೆವಳಯ್ಯ!

ಸತಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮಳಾದ ಜೊತೆಗಾತಿ ಬೇರಾರಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ. ಹೆಣ್ಣು ಬರಿಯ ಒಡಲಿನ ಒಡನಾಡಿಯಲ್ಲ! ಆತ್ಮದ ಸಂಗಾತಿ. ಪ್ರೇಮಕಾಶ್ಮೀರ ಕವನಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಂದು ಕವನದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಜಗದೀಶ್ವರನೆ ವಿಶ್ವಸಂಸಾರಿಯಾಗಿರಲು
ಸಂಸಾರ ಪಾಶವೆಂದೆನಬೇಡವೈ

ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲು ನಿನಗೆ ಬಾರದಿರೆ, ಕೂಡದಿರೆ,
ಬರಿದೆ ನೀಂ ದೋಣಿಯನು ಶಪಿಸಬೇಡೈ
(ಪ್ರೇಮಕಾಶ್ಮೀರ, ಪುಟ. ೬, ಕವನ, ಒಬ್ಬ ತಾಯಿಗೆ)

ಸಂಸಾರವನ್ನು ಒಂದು ಪಾಶವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಶಿವನು ಜಗದ ಸಂಸಾರಿ, ದೋಣಿಯನು ಸರಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿ ನಡೆಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಸೋತು ಸಂಸಾರವೇ ಹೀನವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಸಂಯಮದಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು.

'ಮಾಡುವುದನೆಲ್ಲ ತನ್ನಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯೆಂದು ಕರ್ಮಗೈ; ಅದುವೆ ಪೂಜೆಯ ಮರ್ಮವೈ' ಎನ್ನುವರು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಕಂದನಲಿ ಶಿವನ ಕಾಣುವ ಬಂಧನವೆ ಮುಕ್ತಿ; ತಪಕೊಲ್ಲದದು ತಾಯ್ತನಕೆ ಸಾಧ್ಯವೈ!' ಎಂದು ಕೇಳುವರು. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಗದ ಮುಕ್ತಿ–ಮೋಕ್ಷ–ಪುಣ್ಯ ಎಂಬಿವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾಯಿಯಾಗಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಮಗುವಿಗೆ ತಾಯಿ ದೇವರು. ತಾಯಿಗೆ ಮಗು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ದೇವರು.

ಪ್ರೇಮ ಕಾಶ್ಮೀರ ಕವನ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ 'ಕವಿಯ ಪ್ರೇಮ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗಭೋಗ ಪ್ರೇಮಕಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕವಿಯ ಹೃದಯ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿ;
ಪ್ರೇಮವದರ ಉದರ ಶಿಖಿ
ಮಧುರಭಾವ, ಕಾಯ್ದ 'ಲಾವ'
ಕರಗಿ ಹರಿವ ತೆರದಲಿ.
ತ್ಯಾಗಕಿಂತ ಭೋಗವಿಲ್ಲ,
ಭೋಗಕಿಂತ ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲ;
ಪೂರ್ಣತ್ಯಾಗ ಪರಮಭೋಗ
ಪ್ರೇಮಾಮೃತಲೋಕದಿ
ರಸಪ್ರಣಯ ಪರಸ್ಪರತೆ
ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ಬತ್ತದೊರತೆ
ದಾಂಪತ್ಯದ ನಾಕದಿ,
(ಪುಟ ೫೮, ಪ್ರೇಮಕಾಶ್ಮೀರ, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ೮ನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೧೦)

"ಪ್ರೇಮ ಅಮರವಾದದ್ದು, ಕಾಮ ಕೇವಲ ಕ್ಷಣಿಕವಾದದ್ದು. ಪ್ರೇಮಭಕ್ತಿಯೂ ಹೌದು, ವಾತ್ಸಲ್ಯವೂ ಹೌದು. ಆದರೆ ಭೋಗ ಹಾಗಲ್ಲ. ಭೋಗ ಎಂಬುದು ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಪಡೆಯುವ ತೃಪ್ತಿಯಲ್ಲ. ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ವಂಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತತೆಯಿಂದ ಅನುಭವಿಸುವ ಮನಸ್ಥಿತಿಯೇ ಭೋಗ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಕ್ಷಣಿಕ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ದೇಹದ ವ್ಯಾಪಾರವಲ್ಲದ ಭೋಗ. ಈ ಕ್ಷಣಿಕ ದೇಹದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೇ ಬಹುಪಾಲು ಜನರು ಭೋಗವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದಲ್ಲ. ಇದು ದೇಹಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಇಲ್ಲವೇ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಸಿಗುವ ಕ್ಷಣಿಕ ಸುಖ ಮಾತ್ರ. ಪ್ರೇಮವೆಂಬ ಅಮೃತಮಯವಾದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಸುಖ(ಭೋಗ)ವೇ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣತ್ಯಾಗ. ಇದೇ ರಸಪ್ರಣಯ. ಇದು ದೇಹಗಳ ಒಂದಾಗುವಿಕೆಯಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸುಗಳು ಒಂದಾಗುವಿಕೆ. ದಾಂಪತ್ಯ ಎಂಬುದು ಸ್ವರ್ಗ ಸತಿಪತಿಗಳೊಂದಾದಾಗ. ದೇಹಗಳ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಹೆಣ್ಣುಗಂಡುಗಳು ಒಂದುಗೂಡುವುದು ದಾಂಪತ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ಸ್ವರ್ಗವೂ ಅಲ್ಲ; ಕೇವಲ ನರಕ. ಕೆಲವರು ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ನರಕವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಕಾಮತ್ವ ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ನರಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಶರಣರು ಹೇಳುವಂತೆ ಶರಣಸತಿ ಲಿಂಗಪತಿಯಂತಾಗಬೇಕು. ದಾಂಪತ್ಯ. ಆ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆದಾಗ ಹೆಣ್ಣುಗಂಡಿನಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಶಿವಶಕ್ತಿಗಳು ಒಂದುಗೂಡುವುದೇ ಪೂರ್ಣ. ಇದೇ ತ್ಯಾಗ, ಇದೇ ಭೋಗ, ಇದೇ ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ಕೂಡ. (ಪುಟ. ೧೨೪, ಕುವೆಂಪು ಸೂಕ್ತಿ ಸುಧಾ, ಹೆಚ್.ನಂಜೇಗೌಡ).

'ದಂಪತಿ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಅದರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ (ಚಂದ್ರಮಂಚಕೆ ಬಾ, ಚಕೋರಿ! ಪುಟ. ೨೪, ದಂಪತಿ).

ನಮ್ಮ ಬಾಳಿಗೆ
ಸಾಕ್ಷಿ ಹೋಳಿಗೆ!
ನಾನು ಕಣಕ ನೀನುಹೂರ್ಣ;
ನಿನ್ನನಪ್ಪೆ ನಾನು ಪೂರ್ಣ!
ನಾನಿಲ್ಲದೆ ನೀನು ಚೂರ್ಣ;
ನೀನಿಲ್ಲದೆ ನಾನು ಶೀರ್ಣ!

ಎರಡು ಹೆಸರು, ಒಂದೆ ಉಸಿರು;
ನಾನು ಪತಿ, ನೀನು ಸತಿ, ಒಂದೆ ದಂಪತಿ!

ಸಂಸಾರ ಜೀವನವನ್ನು ಒಂದು ಯೋಗ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಕುವೆಂಪು 'ತಮ್ಮ ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಮೈತ್ರಿ' ಕವನದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸುಕೃತ ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಮೈತ್ರಿ ಈ ಜನ್ಮದಲಿ ಬಂದು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನು ಮತ್ತೆ ಬಂಧಿಸಿಹುದೋ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪುರವರ ನೆಚ್ಚಿನ ಬಂಧು ಈಕೆ. ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ಹೇಮಾವತಿಯನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿ. ಒಬ್ಬ ಗಂಡ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸೂತ್ರ ನೇಯ್ದಿದೆ. ತಮ್ಮ ದಾಂಪತ್ಯ ಗೀತೆಯ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಪಾಠವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಜಗತ್ತಿನ ದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ. ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅವರು ಕಂಡ ರೀತಿ ಅನನ್ಯವಾದುದು.

ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ದೊಡ್ಡವನಾಗುವುದು ಅವನು ಏನನ್ನು ಬರೆಯುವನೋ ಏನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವನೋ ಅದರಂತೆ ನಡೆದಾಗ ಮಾತ್ರ. ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದ ಮಹಾ ಆದರ್ಶವಾದಿ ಕುವೆಂಪು. ನಡೆ–ನುಡಿ ಒಂದಾದ ಅವರ ಬದುಕು ಬರಹ ದೊಡ್ಡದು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಆಲೋಚನೆ ಚಿಂತನೆಗಳು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಗದ್ಯದಲ್ಲೇ ಬೇರೆ ಪದ್ಯದಲ್ಲೆ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವ ಪರಿಭಾಷೆ ಬೇರೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅವಲೋಕನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರು ಮಹಿಳಾ ಜಗತ್ತನ್ನು ಅವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಹೇಮಾವತಿಯವರ ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆಯೇ ವಿನಃ ಬರಿಗಣ್ಣಿನಿಂದಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯ ಚಿಂತನೆಗಳು, ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯ ಮೂಲಕ ಆ ಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೆಣ್ಣಿನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ವಿವಾಹವಾದ ನಂತರ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಅವರೇ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಾರೆ. "ನನಗೇ ಅತ್ಯಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಹಾಯಾತನಾಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ "ವಿರಹ" ಶುರುವಾಯಿತು! 'ವಿರಹ' ಪದವನ್ನು

ಉಪಯೋಗಿಸಿ 'ವಿರಹಯಾತನೆ'ಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದೆ. ಇತರ ಎಲ್ಲ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಪ್ರಲಂಭ ಶೃಂಗಾರದ ವಿರಹ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ವಿರಹಯಾತನೆ, ನರಕಯಾತನೆ, ಅರ್ಥವಾದುದು ಈಗಲೇ! 'ಅರ್ಥವಾದುದು' ಎಂದು ಬರೆದೆ; ಆದರೆ ಬರೆಯಬೇಕಾದುದು ಅರ್ಥವಾಗದುದು ಎಂದೇ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ನನಗೆ ಸಂಭವಿಸಿದ ಈ ಸಂಕಟದ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ದಿಗ್‌ಭ್ರಮೆಯುಂಟು ಮಾಡಿತು! ನನ್ನ ಹೃದಯ. ಸ್ಥಿತಿ ಬೆಂಕಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಸುಡುತ್ತಿರುವ ಪತಂಗದಂತಾಯ್ತು. ಆಗ ನಾನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಈ ವಿಯೋಗ ದುಃಖ ದಾವಾನಲನ ವರ್ಣನೆ ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಆ ಒಲವಿನ ಅಗಲುವಿಕೆಯ ಘೋರ ವೇದನೆಯೇ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು" (ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಪುಟ. ೧೧೫೭, ೫೮).

ಬಹುಶಃ ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಂದು ಇವರ ಹಿತಚಿಂತಕರು, ಗುರುಗಳು ಇವರನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥರಾಗಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದ್ದು. ಈ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗೃಹಸ್ಥನಾದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ, ವಿರಹ ಕಾವ್ಯಗಳು ಮೂಡಿ ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ ಎಂದು. ವಿವಾಹಪೂರ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಇವರ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಕಂಡು ಇವರನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥರನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬಯಸಿದವರಿಗೆ ನಿರಾಶೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರೇಮಕವನಗಳ ಸ್ರೋತ ಮೂಲ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಅವರ ಮಡದಿಯೇ. ಪ್ರಥಮ ಮಿಲನ ಮತ್ತು ವಿರಹಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಾದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. 'ಜೇನಿರುಳು ಅಥವಾ ಪ್ರಥಮ ಮಿಲನ' ಮತ್ತು ಪ್ರಥಮ ವಿರಹ ಕವನಗಳು.

ಮೊದಲನೆಯ ಮಿಲನವೇನ್?
ಅಹುದು ಈ ಜನ್ಮದಲಿ!
ಇಲ್ಲದಿರೆ, ಮರೆತ ಚಿರಪರಿಚಿತೆಯನಿನ್ನೊಮ್ಮೆ
ಎದುರುಗೊಂಡಂತಾದುದೇಕೆ!
ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದ ನಲ್ಲೆಯಾಕೆ!

ಇದು ಮೊದಲನೆಯ ಮಿಲನವೇ ಆಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮರೆತುಹೋದ ಚಿರಪರಿಚಿತಳಾದವಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೂಡಿದ ಅನುಭವದ ಆನಂದವಾಗುತ್ತಿರುವುದಾದರೂ ಏತಕ್ಕೆ? ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಋಣಾನುಬಂಧ

ರೂಪೇಣ ಪಶುಪತ್ನಿ ಸುತಾಲಯಾ ಎನ್ನುವಂತೆ. ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದ ಋಣ ಮತ್ತೆ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದೆ. ಪ್ರಥಮಮಿಲನದ ದಿನವೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಗಾಢವಾದ ಪ್ರೀತಿ ಹೊಮ್ಮಬೇಕೆಂದರೆ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿಂದಿನ ಅಪೂರ್ವ ಪರಿಚಯವಿರಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಜನ್ಮಾಂತರದ ಗೆಳತಿ ಇವಳು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇವರಿಬ್ಬರ ಮಿಲನದಲ್ಲಿ ವಿರಹ ಉಂಟಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮಿಲನವಾದಾಗ ಅಪರಿಮಿತ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕವನದ ಕೊನೆಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕವಿ ಉದಯಿಸಿದ ರವಿಗೇ ಧಮಕಿ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ.

"ಅಯ್ಯೋ ಆ ಜೇನಿರುಳು ಬೆಳಗಾದುದೇಕೆ?
ನಮ್ಮಿರ್ವರಾ ಬಿಗಿದ ನಲ್ಮೆತೋಳ್ ತಾವರೆಯ ಸೆರೆಗೆ
ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹಾಳು ರವಿ ಉದಯಿಸಿದನೇಕೆ?

(ಜೇನಾಗುವಾ, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಜೇನಿರುಳು, ಪುಟ. ೪)

ಇನ್ನೊಂದು ಕವನ 'ರವಿಗೆ ಕವಿಯ ಸರಸ ನಿಂದೆ' ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿ ರವಿಯನ್ನು ಭಂಡನೋ ನೀನು ಎಷ್ಟು ಸಾರಿ ಹೇಳುವುದು ಎಂದು ನಿಂದಾಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವರು.

ಅದೋ ಬಂದನೊಂದಿನಿತು ತಡವಿಲ್ಲ! ಓರವಿ,
ಕೆಲಸವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲವೆ ನಿನಗೆ
ಅಥವಾ ಹಿಡಿದಿದೆಯೆ ಕರ್ತವ್ಯದ ಪಿಶಾಚಿ?
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದಾ ಯಂತ್ರಜೀವನ ಸುಡಲಿ!
ನೀನು ಬಾಹಿರನಲಾ ಸೋಮಾರಿತನವೆಂಬ
ರಸಿಕತೆಗೆ! ರಸಿಕತೆಯೇ? ನಿನಗೆ ರಸಿಕತೆಯಲ್ಲಿ
ಶ್ರಮಜೀವಿ? . . . . . . (ಜೇನಾಗುವಾ, ಪುಟ. ೧೦)

ಹೀಗೆ ಲೇವಡಿ ಮಾಡುತ್ತಾ 'ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಬೇಗ ಮದುವೆಯಾಗು' ಎಂದು ಹಿತೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಹೇಮಾವತಿಯವರು ಬಳಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಕವಿಗೆ "ನೀನು ಬಳಿಯಿಲ್ಲದಿರೆ, ಓ ನಲ್ಲೆ ಹೇಮಾಕ್ಷಿ, ಜಗವೆಲ್ಲ ಜಡಬಂಡೆ, ಬೇಸರದ ಬೀಡು! ನೀನಗಲಿದೀ ಕವಿಗೆ ಇಂದು ಈ ಮಲೆನಾಡು, (ಹೇಳೆ ನಾಚಿಕೆಗೇಡು) ಹಿರಿಮರಳುಗಾಡು' (ಪುಟ. ೫, ಪ್ರಥಮವಿರಹ, ಜೇನಾಗುವಾ ಸಂಕಲನ) ಎನ್ನಿಸಿದೆ.

ಈ ವಿರಹದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಅತಿಶಯವಾದ ಪತ್ನಿ ಪ್ರೇಮದ ಆಳದ ಅರಿವೂ ನಮಗಾಗುತ್ತದೆ.

ಕವಿಯ ಎಲ್ಲ ಅನುಭವಗಳ ಆವಿರ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಚೈತನ್ಯದ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ ಹೇಮಾವತಿಯವರು. ವಿರಹವ್ಯಥೆಯನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಕವಿಹೃದಯ ತಮ್ಮ 'ವಿರಹಚಿತೆ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟಿದೆ.

ಗೃಹಿಣಿ, ನೀನೆ ಗೃಹದ ದೇವಿ;
ನೀನು ದೂರ ಹೋದರೆ
ಮಸಣದೊಂದು ಹಾಳುಬಾವಿ
ಗೃಹವಿದು! 'ಮನ' ಎಂಬರೆ? (ಜೇನಾಗುವಾ, ಪುಟ. ೨೨)

ಮನೆಯೊಡತಿಯನ್ನು ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವಿಯೋಗದ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಆಶೀರ್ವಾದವಾಗಿ ಬಾ ಎನ್ನುವರು. ಕವಿಗೆ ಅಂದವಾದುದೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದುದೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ವಿರಹದಿಂದ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿದೆ. ನೋವು ಆಳವಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪುರವರಿಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆಕೆ ಇವರ ಪಾಲಿಗೆ ದೇವತಾಶಕ್ತಿ ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಂತೆ ಈ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಕವಿಯ ಅಂತರಂಗದ ಅನುಭವದ ಮಾತು. ಮೋಹದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ನೇಯ್ದವುಗಳಲ್ಲ. 'ಬಾಳ್ವುದು' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆನ್ನುವರು.

ಬಾಳಬೇವು ಬೆಲ್ಲವಹುದೆ
ನಾವುಮುನಿದ ಮಾತ್ರದಿ?
....
ಒಲುಮೆಯೊಂದೆ ಮಂತ್ರ ಬಲ್ಲೆ;
ನೋವಿನ ಹೆಡೆಹಾವಿಗೆ!

(ಪುಟ. ೧೨, ಜೇನಾಗುವಾ ಬಾಳ್ವುದು ಕವನ)

ತನ್ನ ಮಡದಿ ಮೊದಲನೆ ಸಾರಿ ತವರೂರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಬುದ್ಧಿಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವರು 'ನಲ್ವಾತು' ಎಂಬ ಕವನದ ಮೂಲಕ. ತವರೂರಿಗೆ ಹೋದಾಗ 'ಗುಣ್ಪಿರಲಿ ನಡೆಯಲ್ಲಿ, ನುಣ್ಪಿರಲಿ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ, ಸೊಂಪಿರಲಿ ಶೀಲದಲಿ, ಚೆಲ್ವಿನ ಕಣಿ' ಏಕೆಂದರೆ ಶ್ರೀಮತಿಯವರ ನಡೆನುಡಿಯಿಂದ ಕವಿ ಕುವೆಂಪುರವರನ್ನು ಜನ ತೂಕಮಾಡಿ ಅಳೆಯುತ್ತಾರಂತೆ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಮಾವತಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೇಲೆ ಬೀರಿರುವ ಪ್ರಭಾವದ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಗರ್ಭಗುಡಿ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪುವಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮಮತೆ – ತಾಯಿಯ ಹೃದಯದಂತೆ ತುಂಬಿ ಹರಿದಿದೆ. ತೇಜಸ್ವಿ ತನ್ನ ತಾಯಿ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಕವಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸಡಗರ.

ಬಳೆಯುತಿರೆ ದಿವ್ಯಾರ್ಭಕಂ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ
ನಿನ್ನ ಮೈ, ಗರ್ಭಿಣಿಯೆ, ದೇವಾಲಯಂ; ಪೂಜ್ಯೆ
ನೀನೆನಗೆ, ಓ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಓ ಸೃಷ್ಟಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯೆ
....
ಪೂರ್ಣಾಂಗಿ, ತೇಜಸ್ವಿ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ಶರೀರೆ,
ಶಿವಕೃತಿ ಕಲಾರಂಗಮೆನಗೆ ನೀನ್, ಓ ನೀರೆ!

(ಜೇನಾಗುವಾ, ಪುಟ. ೧೮)

ಕವಿ ಅರ್ಭಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಗರ್ಭಗುಡಿ, ದೇವಾಲಯ ಎನ್ನುವರು ಎಂತಹ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಅನಿಸಿಕೆ. ಮಗು ಎರಡು ದೇಹಗಳ ಮಿಲನದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಹುಟ್ಟುವುದಲ್ಲ. ಆತ್ಮದ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿ. ತಮ್ಮ ಮತ್ತೊಂದು ಕವನದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ನೀನೆಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಶಿಶು ಕಣಾ, ತೇಜಸ್ವಿ;' ಎನ್ನುವರು. ತನಗೆ ಎಂತಹ ಪುತ್ರಸಂತಾನವಾಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಪತಿಪತ್ನಿಯರು ಪರಸ್ಪರ ಆಲೋಚಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯ ಸಂತಾನ ತಮಗಾಗಲಿ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಭೋಗವನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡಾಗ ಸತ್ಸಂತಾನವಾಗುತ್ತದೆ. 'ತನುವಿನ ಭೀಮತೆಗೆ ಮನದ ಭೂಮತೆಯೇ ಕಾರಣಂ' ಎನ್ನುವರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸತಿಪತಿಯೂ ಇದನ್ನು ಅರಿತು ದಾಂಪತ್ಯ ನಡೆಸಬೇಕು.

'ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿರಹಿ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿಯ ಅಗಲಿಕೆಯ ವಿರಹವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ನೀನು ಅಮ್ಮನ ಕೂಡಿ ಅಜ್ಜಿ ಮನೆಗೆ ಹೋದಿರುಳು ಬೆಳಗಾಯ್ತು ಎಂತೋ ಕೊನೆಗೆ........ ಶೂನ್ಯತೆಯೆ ಮಲಗಿತ್ತು ಇಡೀ ಮಂಚದಲ್ಲಿ. ಮಗುವಿನೊಡನೆ ಮಗುವಾಗಿ ಕುಣಿದಿದ್ದಾರೆ, ಕುಪ್ಪಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಆ ನೆನಪುಗಳು ವಿರಹದಲ್ಲಿ ಕಾಡುತ್ತವೆ' ನೀನಿಲ್ಲ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಸವಿಲ್ಲ, ರಸವಿಲ್ಲ! ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗು ಚೆಲ್ಲಿದ ಧೂಳು ರಂಗೋಲಿ ಆಗಿತ್ತು. ಹರಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಸ ಆಗಿತ್ತು ಜೀವರಸ! ಮಗುವಿಲ್ಲದ ಮನೆಯ ನೈರ್ಮಲ್ಯವೇ ಕವಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವಾಯಿತು. ಇಂಥ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಡೆದುಕೊಟ್ಟ ಹೇಮಾವತಿ ಕವಿಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಜೀವನವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡನೆಯ

ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಕೋಕಿಲೋದಯ ಚೈತ್ರ' ಎಂಬ ಕವನ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ಬಂದನಿದೊ ಕೋಕಿಲೋಲ್ಲಾಸ ಚೈತ್ರ, ಕವಿಯ ಜೀವನ ಸುಖವಹಿತ್ರಂ' ಕವಿಗೆ ರಸರೋಮಾಂಚನ. ಸಖಿನ ಪುಣ್ಯ ಜನ್ಮೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಕೈಲಾಸದಿಂದ ಶಿವಶಿವಾಣಿಯರು, ವೈಕುಂಠದಿಂದ ಕಮಲಾಕ್ಷ, ಸರಸ್ವತಿಬ್ರಹ್ಮ, ಋಷಿಗಳು, ಗುರುಗಳು, ಕವಿಗಳು ಸರ್ವದೇವತೆಗಳು ಬಂದು ಹರಸುತಿಹರು ಎಂದು ಕವಿಯ ಹೃದಯಗಾನವನ್ನು ಪಾಡುತ್ತಿದೆ. 'ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಹರಸುವೆನು ಚೈತ್ರನಂ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ. ತೇಜಸ್ವಿ ಸೋದರನೂ ಹೇಮಾಂಗಿನಿಯ ತನೂಭವನೂ ತನ್ನಾತ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೂಪಿಯೂ ಆದವನಿಗೆ ಕೋಕಿಲೋದಯ ಚೈತ್ರ ಹರಸುವೆನು ಹೆಸರಿಟ್ಟು........ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ. ಅವರನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಕ್ಕೊಯ್ದ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಜಿಗೆ ವಂದನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವರು. ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ 'ಇಂದುಕಲಾ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯ, ಜನ್ಮಧಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಚ್ಚರಿಪಡುತ್ತಾರೆ (ಚಂದ್ರಮಂಚಕೆ ಬಾಚಕೋರಿ, ಪುಟ. ೫೯).

"ಆವಮುಖದದಾವ ಸುಖದದಾವ ದುಃಖಕೆ
ಇಂದು ಕಲಾ ಬಂದಿಹೆ ನೀನಿಂದು ಪೃಥವಿಗೆ?
. . . .
ಏನದ್ಭುತಯೇನಚ್ಚರಿ ಜನ್ಮಧಾರಣೆ!
ಸಾವನುಳಿದು ಆ ಪವಾಡಕೆಣೆಗಳಿಹವೆ ಹೇಳ್?
. . . .
ಅಚ್ಚರಿಗಳ ನಡುವೆ ಹರಿವ ಬದುಕು ಅಚ್ಚರಿ.

ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಹಸ್ಯ ನಿಗೂಢವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದು ಅಚ್ಚರಿಗಳ ನಡುವೆಯೇ ಬದುಕು ಹರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ತನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಬಗೆಗೆ, ಮಡದಿ ಮಕ್ಕಳ ಬಗೆಗೆ ಇಷ್ಟು ವಿವರವಾಗಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಕವಿ ಇವರಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ. ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಸಾಂಸಾರಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಎಲ್ಲ ಅನುಭವಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರವಾಗಿ ಕೋಮಲವಾಗಿ, ಹಿತಮಿತವಾಗಿ ಸರಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಕವನದಲ್ಲೂ ಒಡಮೂಡಿವೆ. 'ಯೋಗವನು ಕಾಲ್ವಿಡಿದು ಭೋಗಮಾರ್ಗದಿ ನಡೆದು ತ್ಯಾಗವನು ಸಾಧಿಪ್ಪುದು ನಮ್ಮ ದಾರಿ' ಎನ್ನುವರು. ಇವರ ಕವನಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ "ಸಕಾಲಿಕ ಆವೇಶಗಳಿಗೆ ಮಿಡಿದರೂ ಅವರ ತುಡಿತವೆಲ್ಲ ಅಕಾಲಿಕ

ಚಿರಕಾಲಿಕವಾದುದರ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಒದಗಿ ಬಾರದ ಭಾರತೀಯ ತತ್ತ್ವಲೋಕದಂತೆಯೆ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯದ ತಾತ್ವಿಕ ಒದಗಿ ಬಾರದ ಭಾರತೀಯ ತತ್ತ್ವಲೋಕದಂತೆಯೇ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯದ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಕೂಡ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ, ಮೋಹಕವಾಗಿಯೂ ದಿಗ್ಭ್ರಾಮಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ" (ಕೃತಿ: ಶತಮಾನದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ – ಸುಜನಾ) ಎನ್ನುವುದು ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಕರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳ ಸಂಕಲನವಾದ 'ಅನುತ್ತರಾ'ದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ದಿವ್ಯವಾದ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಕವನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರೇಮೋಪನಿಷತ್ತು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಹೆಸರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇಲ್ಲಿರುವ ಕವನಗಳು ದೇಹಭಾವದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ನಾಲ್ಕಾರು ಕವನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಐದು ಪ್ರೇಮ ಕವನಗಳ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರೊ. ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ ಪುಣೇಕರ್ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ೧೯೭೭ರಲ್ಲಿ Jnanpeet Caureates of Karnataka ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. "They are not 'love' poems in the ordinary sense of the term. If a Vashishtha or a Yajnavalkya were to write poems, they would have written the kind of love poetry Kuvempu has written in his later collections like Anvtharaa" "ದೈವೀಕರಣಗೊಂಡ 'ಪ್ರೇಮ'ದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಣಯ ಜೀವನದ ಕೊಟ್ಟ ಕೊನೆಯ ಕವನ ಸಂಕಲನ "ಪ್ರೇಮೋಪನಿಷತ್ತು" ಎಂದು ಉಪಶೀರ್ಷಿಕೆ ಹೊತ್ತಿರುವ 'ಅನುತ್ತರಾ' ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಹೆಸರನ್ನೆ ತಕ್ಕ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಾಗಿ ಪಡೆದಿರುವ ಮಹಾ ಪ್ರಗಾಢವೆಂದು ಅವರು ಬಣ್ಣಿಸಿರುವ.......... (ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪುಟ ೧೧೬೪).

ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ನಿಜಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಆರಾಧಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರೇಮ ಕವನಗಳೂ ಪರಂಪರಾಗತ ಮಾತೃ ಆರಾಧನೆಯ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದ

ಬಂದದ್ದು ಎಂಬುದು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಒಂದು ಕವನ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ (ಅನುತ್ತರಾ ಪುಟ ೯ ಯಾರು ಪುರಸ್ಕರಿಸಲೇನು)

ಯಾರು ಪುರಸ್ಕರಿಸಲೇನು?
ಯಾರು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲೇನು?
ಹೊಗಳಲೇನು? ತೆಗಳಲೇನು?
ಲೋಕ ತೊರೆದು ಬಿಟ್ಟರೇನು?
ಕೊಟ್ಟ ಕೊನೆಗೆ
ಬರಲು ಮನೆಗೆ
ನಿನಗೆ ನಾನು, ನನಗೆ ನೀನು!
ಎರಡು ಸೊನ್ನೆ
ಸೇರಿ, ಚೆನ್ನೆ
ಪೂರ್ಣವಲ್ತೆ 'ಒಂದು' ತಾನು!

ನಿಜವಾದ ಪ್ರೀತಿ ದೇಹದ ಬಯಕೆ ಮೀರಿದ ಆತ್ಮಿಕ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುವುದು – ಇದು ನವೋದಯದ ಆದರ್ಶದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸಬೇಕಾದ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಿನಿಯಾಗಿ, ಮೋಕ್ಷಪ್ರದಾಯಿನಿಯಾಗಿ, ಚೈತನ್ಯಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಇರುವ ಹೇಮಾವತಿಯವರು ಕೈಹಿಡಿದ ಮಡದಿ ಮಾತ್ರವಾಗಿರದೆ ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ವಕ್ಷದ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಂತೆ. 'ಅನುತ್ತರಾ' ಕವನದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಏರಿ ಕಾಣ್, ಈ
ಉತ್ತರವೆ ಏಣಿ:

"ನನ್ನ ಚಿನ್ನ!
ನನ್ನ ಹೇಮಿ!
ನನ್ನ ಶ್ರೀಮತಿ!
ನನ್ನ ರಾಣಿ!
ನನ್ನ ಮುದ್ದಿನ ಹೆಂಡತಿ
ನನ್ನ ದೇವಿ,

ಜಗನ್ಮಾತೆ
ಆದಿಶಕ್ತಿ,
ಮಹಾಮಾಯೆ,
ಅನುತ್ತರಾ
ಓಂ!"
ಸರ್ವಮಂಗಳ ಮಾಂಗಲ್ಯೇ..... (ಅನುತ್ತರಾ, ಪುಟ. ೪)

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

"ಸತಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನನಗಿದ್ದ ಈ ಪವಿತ್ರಭಾವನೆ ಮೇಲೇರುತ್ತಾ ಹೋಗಿ, ನಾನಾ ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಋತಚಿನ್ಮಯೀ ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಅಸಂಖ್ಯ ಆವಿರ್ಭಾವದ ಅವತರಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಗೆ ನೆಲೆಸಿತು!" (ಪುಟ ೧೧೬೪ ನೆನಪಿನದೋಣಿ) ಗುರುಕೃಪೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವಗಳು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ದೇವರ ಮನೆ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿರೆ ನಾ
ಧ್ಯಾನಾನಂದದಲಿ
ಬಂಧಿಸಿ ಹೃದಯವ ಬಂದುದು ಗುರುಕೃಪೆ
ಸುಂದರಿಯಂದದಲಿ
. . . .
. . . .
ಗುಡಿಯಿಂದೀಪರಿ ತಾನೊಲಿದಾಕೆ
ನಡೆತರೆ ಬೇರೆಯ ಗುರುಕೃಪೆ ಬೇಕೆ?
(ಪ್ರೇಮಕಾಶ್ಮೀರ, ಪುಟ. ೬೧, ಗುರುಕೃಪೆ)

ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತವಾಗಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನಾ ಭವ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಮನದನ್ನೆಯ ಮೈಚೆಲುವಿನ ಸೊಬಗು ಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳನ್ನು ಕವಿ, ಹೇಗೆ ಪೂಜಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರವಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

'ಮಡದಿ ಗುರುಕೃಪೆ' ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಅವರ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಬೀಜರೂಪದಿಂದಿದ್ದು ಮೊಳೆತು ಗಿಡವಾಗಿ ಮರವಾಗಿ ಪ್ರೇಮದ ದೈವೀಕರಣದ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಸಫಲಗೊಂಡಿದೆ.

ಕುವೆಂಪುರವರಿಗೆ ದಾಂಪತ್ಯ ಎನ್ನುವುದು ಕೇವಲ ಗಂಡು, ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡಿ ನಡೆಸುವ ಜೀವನ ಮಾತ್ರವಾಗಿರದೆ ಅದೊಂದು ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದ ಮಹಾತತ್ವವೆಂದು ತೋರಿದೆ. ಆಕೆಯಿಂದಲೇ ಕವಿ ಕುವೆಂಪುರವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಂತೆ, ಆ ಭಾವವನ್ನು ಸರಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರದಿ ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆ' ಎಂಬ ಕವನದ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಮುಂದಿಡುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವರ್ಗದ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕ 'ಯಾರು ನೀನು' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಕವಿ ನಾನು, ಎನ್ನುವರು. 'ನೀನು ನಿಜವಾಗಿ ಯಾರಾಗಿಹೆಯೋ, ಏನಾಗಿಹೆಯೋ ಆ ಹೆಸರ ಹೇಳಿದರೆ ತೆರೆವುದೀದ್ವಾರ' ಎಂದಾಗ, ಇವರು ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಕುವೆಂಪು, ಲೆಕ್ಚರರ್, ಪ್ರೊಫೆಸರ್, ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್......... ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ' ಅಂದರು ಒಂದಕೂ ಜಗ್ಗಲೊಲ್ಲದೆ ಹೊಯ್ತು ಸಗ್ಗದಾ ಬಾಗಿಲು ಕೊನೆಗೆ ಶ್ರೀ ಗುರುಕೃಪೆಯೆ ಮೆಯ್ವೆತ್ತು ಬಂದಿರುವ ಶ್ರೀ ಮಹಾಮಾತೆಯಡಿದಾವರೆಯೆ ಆಗಿರುವ ಸತಿಯ ಒಲವಿನ ಸೆರೆಯ ನಾನು..... ನಾನು...... ನಾನು.... ಹೇಮೀಗಂಡ"! (ಅನುತ್ತರಾ, ಪುಟ. ೧೬) ಎನಲು ಕವಿಗೆ ಸಗ್ಗದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಿತಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿಯಾದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಹೇಮಲತೆಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂಬ ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯ ಹಿಂದೆ ಅವರ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರೀತಿ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಕವಿಯ ಜೀವನದ ನರನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಂತಶಕ್ತಿಯಂತೆ ಹರಿದು ಚೈತನ್ಯ ತುಂಬಿದ ಶ್ರೀಮತಿಯನ್ನು ಕವಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಾರು ಕೈಬಿಟ್ಟರೂ ನೀ ಬಿಡದಿರು, ನೀನೆನ್ನ ತಾಯ್, ತಂದೆ, ಗುರು, ದೇವರು! ನಿನ್ನೊಡನೆ ಹಿಂದೆನಿತೊ ಸಾರಿ ಹುಟ್ಟಿದೆ ಸಾತ್ತೆ: ಮುಂದೆಯೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಜನ್ಮಜನ್ಮವನೆತ್ತೆ.... ಹೀಗೆ ಇವರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕವಿ ಜನ್ಮಜನ್ಮದ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಇಂದು ಜೊತೆಗೂಡಿದಂತೆ ಮುಂದೆಯೂ ಒಂದಾಗಲು ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಇವರ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಪ್ಪುಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಆಸ್ಪದವಾಗಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾಲ್ಕುಮಕ್ಕಳ ತಂದೆಯಾದ ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರು ಎಂಬಂತೆ ಕೆಲಶಿಷ್ಯರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡಿ ತಪ್ಪುಭಾವನೆಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ದೈವೀಭಾವದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾರಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಕುವೆಂಪು ಬರೆದ ಒಂದು ಕವನದಿಂದ ಆ ಭಾವನೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳಾದ ನಂತರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತ ಆಚರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಸೋತುದನ್ನೂ ಕುರಿತು ಕವನಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ.

'ಚಂದ್ರಮಂಚಕೆ ಬಾ, ಚಕೋರಿ'ಯಲ್ಲಿ ವ್ರತಭಿಕ್ಷೆ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಕವನ ಹೀಗಿದೆ.

"ಇಂದು ಕೈಕೊಳ್ಳುವೆವು ನಿಮ್ಮ ಪದತಲದಲ್ಲಿ
ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವ, ಗುರುವೆ, ತಾಯಿ
ಪಶುಮಾನವರು ನಾವು; ನಿತ್ಯ ಮುಕ್ತರು ನೀವು;
ನೋಂಪಿ ಗೆಲುವಂತೆಮ್ಮ ಹರಸಿ, ಕಾಯಿ"

ಮತ್ತೊಂದು ಕವನ ಅವರ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಲುಂಟಾದಾಗ ಬರೆದುದು, ಅದೇ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅದರ ಶೀರ್ಷಿಕೆ 'ವಿಜಯಸೇತು'

"ಯೋಗವನು ಕಾಲ್ವಿಡಿದು ಭೋಗಮಾರ್ಗದಿನಡೆದು
ತ್ಯಾಗವನು ಸಾಧಿಪುದು ನಮ್ಮ ದಾರಿ
ಮೊದಲು ಕಾಲುವೆನೆಗೆದು ಮೇಲೆ ಕಡಲನುನೆಗೆವ
ಸಾಹಸವೆ ನೀತಿ, ಓ ನನ್ನ ನಾರಿ!"

ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಂಗವನ್ನು ತಕ್ಷಣ ವಿಸರ್ಜಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ನಮಗೆಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನುವರು. "ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಗಂಡೂ ಶಿವನ ಅಂಶವಾಗಿರುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣೂ ಶಕ್ತಿಯ ಅಂದರೆ ಶಿವೆಯ ಅಂಶವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಪತ್ನಿಯನ್ನೂ ದೇವಿಯ ಅಂಶವೆಂದು ಗೌರವಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆಕೆಯೊಡನೆ ದೇಹ ಸಂಬಂಧವು ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. 'ಚಂದ್ರಮಂಚಕೆ ಬಾ, ಚಕೋರಿ' ಎಂಬ ಪ್ರೇಮಗೀತಾ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿರುವ 'ಹರಗಿರಿಜಾ' ಎಂಬ ಕವನ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಕೇಂದ್ರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೊದಗಿಸುತ್ತದೆ" (ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪುಟ. ೧೯೬೮).

ದಾಂಪತ್ಯ ಪ್ರೇಮಜೀವನದ ವಿಚಾರವಾದ ಕುವೆಂಪುರವರ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಅವರ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದ್ದರು ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ತುಸು ಪ್ರಯತ್ನ ಅವಶ್ಯಕ. ಏಕೆಂದರೆ ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಬಂಧದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತೀ ಮಡಿವಂತಿಕೆ ಉಳ್ಳ ನಾವು ದೇವರು ಧರ್ಮ, ಪೂಜೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಈ ವಿಷಯದೊಡನೆ ಸೇರಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅರವಿಂದರು ಹೇಳುವಂತೆ 'ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ, ಬದುಕೆಲ್ಲವೂ ಯೋಗವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವ, ಸಾಧಕನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ನಮ್ಮ ಇತರ ಜೀವಿತ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ 'ವಿಷಯೋಪಭೋಗಗಳೂ ಪೂಜೆಯೇ ಆಗುತ್ತವೆ.

ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಇವರು ಪ್ರೇಮಮಯಿ, ತ್ಯಾಗಮಯಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯಮಯಿ ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಿಣಿ ಎಂದು ಮಾತ್ರವಷ್ಟೇ ವರ್ಣಿಸಿಲ್ಲ. ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಂತೆಯೇ ಕಾಳಿ, ಕರಾಳಿಯೂ ಆಗಬಲ್ಲಳು. ಒಲಿದರೆ ನಾರಿ ಮುನಿದರೆ ಮಾರಿ ಎಂಬಂತೆ

"ನೀನು ಶಕ್ತಿಯಂಶಳಲ್ತೆ?
ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಿಹುದೆ ಎಲ್ಲೆ?
ನರಕಶೂಲಕೆತ್ತಬಲ್ಲೆ;
ಸ್ವರ್ಗ ವೃಕ್ಷಕೊತ್ತಬಲ್ಲೆ!
ಇಹುದೆ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆಲ್ಲೆ
ಹೇಳ ನನ್ನ ಮುದ್ದುನಲ್ಲೆ?

(ಚಂದ್ರಮಂಚಕೆ ಬಾ ಚಕೋರಿ, ಪುಟ. ೧೦)

ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ತಾಳ್ಮೆ, ಕರುಣೆ ಅರ್ಪಣಾ ಮನೋಭಾವ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಬಂದವುಗಳು. ಅವಳ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮೇರೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವಳ ಸಹನೆ ಮೀರಿದರೆ ನರಕಕ್ಕೂ ತಳ್ಳಬಲ್ಲಳು. ಗೃಹಿಣಿ ಗೃಹಮುಚ್ಯತೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸುಳ್ಳುಮಾಡಿ ಸ್ಮಶಾನ ಸದೃಶ ಮಾಡಬಲ್ಲಳು. ಅವಳನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಕೆರಳಿಸುವುದೂ ಗಂಡಿನ ಕೈಯಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಗಂಡಿಗೆ ಕಿವಿ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವರು.

ಯಾವ ದೇವತೆಯೊಲಿದರೇನು
ಮನೆಯ ದೇವತೆ ಮುಳಿದರೆ?
ಯಾವ ದೇವತೆ ಹೊಗಳಲೇನು
ಮನೆಯ ದೇವತೆ ಹಳಿದರೆ

(ಚಂದ್ರಮಂಚಕೆ ಬಾ ಚಕೋರಿ, ಪುಟ. ೩೨)

ಗೃಹದೇವತೆಗೆ ಅಷ್ಟು ಗೌರವವಿದೆ. ಅವಳು ಹಳಿದರೆ ಮುಳಿದರೆ ಇಡೀ ಜಗತ್ತೇ ಹೊಗಳಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ಗೌರವವಿಲ್ಲ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ತಮ್ಮ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು 'ಅನುತ್ತರಾ'ದ ಕೊನೆಯ ಕವನ 'ಕೃಪೆಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ'ದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಉಪನಿಷದ್‌ವಾಣಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ವೇದಘೋಷಗೈಯುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರೇಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಅನುತ್ತರಾ ವಾಕ್ಯವಾಗಿ

ಜಗವನಾಳುವ ತಾಯೆ ನನ್ನನಾಳುವ ಮಾಯೆ
ತಾನಾಗಿ ಬಂದಿಹಳು ನನ್ನ ಜಾಯೆ!

....

....

ಸರ್ವಾಂತರಾತ್ಮೆ ಆ ಮುಕ್ತ ಭಕ್ತಿಗೆ ಸಿಲುಕಿ
ತೋಳ್ಸೆರೆಗೆ ಇಳಿದಿಹಳು ತನ್ನ ತಾಂ ತೆತ್ತು;

ಅಲ್ಲಿ ಸಿರಿಯಡಿಗೆರಗಿ ಪೂಜಿಸುವ ನನಗಿಲ್ಲಿ
ಚೆಂದುಟಿಯ ಜೇನೀಂಟುವವಕಾಶವಿತ್ತು!
ಅದು ಪೂರ್ಣ; ಇದು ಪೂರ್ಣ; ಪೂರ್ಣದಂಶವು ಪೂರ್ಣ;
ಪೂರ್ಣವೆರಡರ ನಡುವೆ ನಾನೂ ಸುಪೂರ್ಣಪೂರ್ಣ!

[ಪುಟ ೩೨, ಅನುತ್ತಾರಾ]

ಕುವೆಂಪುರವರು ವಿಮರ್ಶಕಾರರಿಗೆ 'ನಾನೇರುವೆತ್ತರಕೆ ನೀನೇರಬಲ್ಲೆಯ?', ನಾನಿಳಿಯುವಾಳಕ್ಕೆ ನೀನಿಳಿಯಬಲ್ಲೆಯಾ? ಎಂದಂತೆ ಇವರ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನ ನಡೆಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದರೂ, ಆ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಗೌರವವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಆ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಸಾಧಿಸುವತನಕ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಏನೂ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲು ಎಂಬುದೂ ಸಿದ್ಧಸತ್ಯ.

ತಮ್ಮ ಬಹುಪಾಲು ಪ್ರೇಮಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಮಾವತಿಯರ ಹೆಸರನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಅವರನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ: ನನ್ನ ಹೇಮಿ, ಹೇಮಿಗಂಡ, ಹೇಮೋಜ್ವಲಾವೇಶ, ಹೇಮೇಂದು, ಹೇ..ಮಾ..ವ..ತಿ, ಪ್ರೇಮಹೇಮ, ಹೇಮಬಂಧನ, ಹೇಮಾರೂಪಸೀ!, ಹೇಮಾಕ್ಷಿ, ಹೇಮಲತೆ, ಹೇಮಾಂಗಿನಿ, ಹೇಮಾಸತಿಯೇ ಇತ್ಯಾದಿ ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಉತ್ಕಟತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ನನ್ನ ಮದುವೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವರ ಅರ್ಧಸಾಹಿತ್ಯವೇ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿತ್ತು. ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು. ನಾನೇನು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ? ಎಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುವರು. ಆದರೆ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದವರು ಮಹಾಕವಿಯಾದದ್ದು ವಿವಾಹದ ನಂತರವೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಇವರ ಪಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ (ಕಡಲ್ಗಿದಿರ್ ಪನಿಗೇಂಪ್ರದರ್ಶನಂ ಎಂದು ಊರ್ಮಿಳೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೇಳುವರು).

ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಅಗಾಧವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು "ಅವರ ಸಾವಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಆದರು. ಎಷ್ಟೋಬಾರಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು" ಅಮ್ಮ ಹೋದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿ ಶಕ್ತಿ ಸಮಸ್ತವೂ

ತಿರೋಹಿತವಾಯಿತು". ಈ ಮಾತು ಕಠೋರ ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಅವರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೇಮಾವತಿಯವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಲು ಬಂದ ಭಗವತಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಉತ್ಕಟ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು, ಅವರ ಪ್ರೇಮಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಣೆಮಾಡಿರುವ ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಉದಾ: 'ಚಂದ್ರಮಂಚಕೆ ಬಾ ಚಕೋರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಣೆ ಹೀಗಿದೆ.

ನನ್ನ ಜೀವನ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ
ನನ್ನ ಹೃದಯದ ವಾಣಿಗೆ
ಪ್ರೇಮದೀ ಕೃತಿಕಾಣಿಕೆ
ಚೆಲುವಿನೊಲವಿನ ರಾಣಿಗೆ

ಆನಂದದೀ ಕೇಂದ್ರಕೆ!
ಸೌಂದರ್ಯದೀ ನೇಮಿಗೆ
ರಸತಪಸ್ಯೆಯಕಾಣಿಕೆ
ಗೃಹತಪಸ್ವಿನಿ ಹೇಮಿಗೆ.

ಇಂತಹ ಕಾಣಿಕೆಗಿಂದ ಮಿಗಿಲಾದದ್ದು ಯಾವುದು?

'ಪ್ರೇಮಕಾಶ್ಮೀರ'ದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಉಕ್ಕುತಿದೆ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಮೋಹ
ಚಿತ್ತಮಧುವ ನೆಕ್ಕುತಿದೆ ದೇಹಕೆಳಸಿ ದೇಹ
ದೇವರಿಚ್ಛೆಗಿದಿರೆ ಹೇಳು ನನ್ನ ನಿನ್ನ ಬೇಟ?
ಅವನು ಒಪ್ಪುವತನಕ ತಾಳಲೆಮ್ಮ ನೇಹ ನೋಟ;
ಅವನು ಒಪ್ಪಿದೊಲವೆ ನಮಗೆ ಬಾಳೊಳಮೃತದೂಟ;
ಅವನು ಒಪ್ಪದಿರಲು ಅದುವೆ ಮೃತ್ಯು ಕಾಳಕೂಟ
ಅವಸರವೇಕೊಲಿವುದೆಮಗೆ ಜನುಮ ಜನುಮದಾಟ!

"ಹೇಮಾವತಿಯವರು ದಿವಂಗತರಾದ ದಿನ ಅವರ ಪಾರ್ಥಿವ ಶರೀರದ ಮುಂದೆ ಕೆಲವರು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದ ಮೇಲೆ. ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಆ ತಾಯಿಯ ಪಾದದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು "ಸರ್ವಮಂಗಳ ಮಾಂಗಲ್ಯೇ....... ನಾರಾಯಣೀ ನಮೋಸ್ತುತೇ" ಎಂದು ಹೃದಯ ಮಿಡಿಯುವಂತೆ

ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ ಅವರ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಹಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೌನವಾದರು. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಶಾರದಾದೇವಿಯವರು ಆ ದಿವ್ಯದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಅತೀವ ಸಮಾಧಾನಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ವಿಚಾರಶೀಲ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ನಾವು ಅವರ ಈ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಯ ನಿರ್ಮಲವೂ ಉತ್ಕಟವೂ ಆದ ದಾಂಪತ್ಯಯೋಗದ ಕುವೆಂಪುರವರನ್ನು ಮಬ್ಬುಗಾಣುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕುವೆಂಪು ಒಂದು ಸರಳವಾದ ನೋಟಕ್ಕೆ ದಕ್ಕದವರು" (ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಪಂಚ – ಡಿಸೆಂಬರ್ ಸಂಚಿಕೆ, ೧೯೯೪, ಮಡಿಬಾಳ್ವೆಯ ರಸತಪಸ್ವಿ – ಲೇಖಕರು ಸುಜನಾ ಪುಟ. ೪೪) ಈ ದಂಪತಿಗಳು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರಂತೆ ಇದ್ದವರು. ಹೆಂಡತಿಯ ಸಾವಿನನಂತರ ಆಕೆಯ ನೆನಪಿನಲ್ಲೆ ತಮ್ಮ ಜೀವಿತವನ್ನು ಕಳೆದರು. ಮುಂದೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಾಲನ್ನೂ ಅವರಿಂದ ಬರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದು ನಿಜವಾದ ದಾಂಪತ್ಯ. 'ನಾ ನಿನಗೆ ನೀನೆನಗೆ' ಎಂಬುದು ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಈ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಪತ್ನಿವಿಯೋಗದ ನಂತರ ಹೆಚ್ಚು ಅಂತರ್ಮುಖಿಗಳಾಗತೊಡಗಿದರು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲಿನ ಕುವೆಂಪು ಮಾಯವಾಗಿ ವಿರಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಪತ್ನಿಯ ಭಾವಚಿತ್ರದ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಧ್ಯಾನಮಗ್ನರಾಗಿ ಯಾವುದೋ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಂತೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಪತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮಹಾಸೌಭಾಗ್ಯವಂತೆ ಹೇಮಾವತಿಯವರು.

ಇಂಥ ಕುವೆಂಪು ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಕೀರ್ತಿ ಶರೀರವಾಗಿ ನಮ್ಮೊಂದಿಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ನೀಡಿದ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಬದುಕಿರುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವರೆಗೆ ಜೀವಂತವಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ತತ್ವಾದರ್ಶಗಳು ಅನುಸರಿಸದಿದ್ದಾಗ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇವರು. ಇವರ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶ, ಜಗತ್ತಿನ ದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ.

* * * * *

ಅಧ್ಯಾಯ – ೫

ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಚಿತ್ರಣ

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರದ್ದು ಬಹುಮುಖ್ಯ ಹೆಸರು. ೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಇವರ ಮೊದಲ ಕವನ ಸಂಕಲನ 'ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ' ಪ್ರಕಟವಾಯ್ತು. 'ಒಲವಿನ ಕವಿ' ಎಂದು ಕನ್ನಡದ ಸಹೃದಯರಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಂಡ ಕವಿ. ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ಅವರ 'ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ' ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಂಚಲನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಕೃತಿಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾವ್ಯಕೃತಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಯಾವ ಕವಿಗೂ ಈ ಬಗೆಯ ದಿಢೀರ್ ಯಶಸ್ಸು ಮೊದಲ ಕವನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅದು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರುಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಒಂದು ಕಾವ್ಯಸಂಗ್ರಹ. ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮಣಿಯದೆ ಹಣ್ಣಾಗದೆ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಮಾಗುತ್ತ ಬಂದ ಈ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯ ಈಗ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಆಸ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರು ಜನಿಸಿದ್ದು ೧೯೧೫ರ ಜನವರಿ ೨೬ರಂದು ಮಂಡ್ಯಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆ.ಆರ್.ಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಿಕ್ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ. ತಂದೆ ಸುಬ್ಬರಾಯ, ತಆಯಿ ಹೊಸಹೊಳಲಿನ ನಾಗಮ್ಮ. ಮೈಸೂರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ೧೯೩೬ ಮಾರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ವೆಂಕಮ್ಮನೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ. ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಗುಮಾಸ್ತರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡರು. ಮೈಸೂರು, ನಂಜನಗೂಡು, ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸೇವಾವಧಿ ಮುಗಿಸಿ ೧೯೭೦ರಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತರಾದರು. ಮೂಲತಃ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಲೀ ವೃತ್ತಿಯಾಗಲೀ ಇಲ್ಲದೇ ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರು ಕವನರಚನೆಯನ್ನು ಆಸಕ್ತಿಯ ಹವ್ಯಾಸವಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡವರು. ತಂದೆ ಸುಬ್ಬರಾಯರು ಪಿಟೀಲುವಾದಕರೂ ಸಂಗೀತಪ್ರೇಮಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದು ಸಂಗೀತಗಾರರ ಒಡನಾಟವಿದ್ದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸಂಗೀತದ ವಾತಾವರಣವಿದ್ದು, ಅದು ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅವರನ್ನು ತುಂಬಾ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತಂದೆಗೆ ಮಗ ಸಂಗೀತಗಾರನಾಗಲಿ ಎಂಬ ಆಸೆ. ಆದರೆ ಮಗ ಕವಿಯಾಗುವ ಹಂಬಲ

ತಳೆದಾಗ ಅದನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಆಯಾಮವಾದ ಗೇಯತೆಗೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ವಾತಾವರಣವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದು, ಮದುವೆಯಾದದ್ದು, ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಬೇಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದು – ಇವು ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರ ಆರಂಭದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳು. ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯರಚನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಅನನ್ಯ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಛಾಪನ್ನು ಒತ್ತಿದರು. ಇವರು ಕನ್ನಡದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಈ ಪದವಿ, ಇಚ್ಛಿತ ಅಧ್ಯಯನ, ವೃತ್ತಿ. ಇವ್ಯಾವುವೂ ಅಡ್ಡಿಬರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ.

ನವೋದಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ಅಂದಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಜೀವಿತಾವಧಿಯ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಾವ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಒಡನಾಟ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಒಲವಿನ ಕವಿಯೆಂದೇ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಈ ಕವಿ ಬದುಕನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕಂಡು ಅದನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಮನಗಂಡು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿದರು. ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಮ್ಯಕಾವ್ಯ ಉಚ್ಛ್ರಾಯಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಹೊಸ ಹೊಸ ಆಶಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯ ಅಂಶಗಳು ಕವಿತೆಯ ವಸ್ತುಗಳಾಗಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಯೇ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಲೋಚನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ ತರುಣ ತರುಣಿಯರ ನವಿರು ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರ ಒಲುಮೆ ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಆ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅವರ ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಅಸಾಧಾರಣ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಅವನ ಬಯಕೆ ಅವರ ವಸ್ತು. ಆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುವ ಕಾವ್ಯ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರದ್ದಾಗಿದೆ.

ಸರಳತೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ. ಅದು ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯನೆ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಓದುಗನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ, ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಬಹುಜನರ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕು ಎನ್ನುವ ನಿರಂತರ ಹಪಾಹಪಿಯಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಇವರು, ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪರ

ನಿಲುವು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಚೆಲುವು, ತಾರುಣ್ಯದ ಸೊಗಸು – ಇವುಗಳನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗುಳ್ಳ, ಗೇಯತೆಯೇ ಪ್ರಧಾನಗುಣವಾಗಿರುವ ಸರಳ ಕವನಗಳು ಇವೆ. ಕುಟುಂಬ – ಕೇಂದ್ರಿತ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ, ನಿಧಾನವಾಗಿ ಊರು, ಸಮುದಾಯ, ದೇಶ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವ – ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ದೇವರು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯಲೋಕದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮೂರ್ತರೂಪದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುವುದಕ್ಕೂ ತಂದೆ–ತಾಯಿ–ಮಗ ಎಂಬ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನೇ ಬಳಸಿದರು. "ಹೀಗೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಸದಾ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲರಾಗಿ, ನೂತನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಅರಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ ಕವಿ. ಸರಿ ಸುಮಾರು ಅವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕವನಸಂಕಲನವೂ ಹಿಂದಿನ ಸಂಕಲನಕ್ಕಿಂತ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಗೀತೆಗಳು; ಕೆಲವಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಒತ್ತಾಗಿ ಬಂದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವಲ್ಲಿ ಉಪಮೆ–ರೂಪಕಗಳು" (ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಸಮಗ್ರ ವಾಙ್ಮಯ : ಸಂಪುಟ ಮೂರು : ಗದ್ಯ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಸಂ. ಡಾ॥ ಸಿ.ಎನ್.ರಾಮಚಂದ್ರನ್) ಹೀಗೆ ವಸ್ತು, ಭಾಷೆ ಶೈಲಿ ಮೊದಲಾದ ಹತ್ತು ಹಲವು ನೆಲೆಗಳಿಂದ ಸರಳತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕವೇ ಮಹತ್ವದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಕೊಡುಗೆಯತ್ತ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರು ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಕವಿಗಳು ಹಲವರಿಲ್ಲ.

ತಮ್ಮ ಕವನಗಳ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು 'ಇರುವಂತಿಗೆ'ಯ (ಪು. ೭) ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ನನ್ನೊಬ್ಬನ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಕವಿತೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿಲ್ಲ; ಅಷ್ಟೆ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಬರೆದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡಲು ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ಥಳವಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಅಚ್ಚಿನ ಮನೆಗೆ ದಬ್ಬುವ ಪ್ರಮೇಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ಹಿರಿದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹಾಗೆ ಹಗೇವಿನಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಡುವುದು ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಕುರುಹಲ್ಲ. ಕವಿತೆ ಕೂಡ ಕಟ್ಟುವ ತನಕ ಕವಿಯ ಅಧೀನ; ಕಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ 'ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮಗಳಂತೆ' ಪರಾಧೀನ. ಬಿಟ್ಟು ಬಾಳುವುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ". ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದ ಕವಿ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅವರು ಕವನಗಳಲ್ಲಿ 'ದಾಂಪತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ'ವನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಹೇಗೆ ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಒಟ್ಟು ವಿವರನ್ನು ಮುಂದೆ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ಕಾವ್ಯಜೀವನದ ಮುಖ್ಯ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನೇಕರ ಸಂಪರ್ಕ-ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಪಡೆದದ್ದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸಂಗತಿ. ಇವರ ಮೊದಲ ಕವಿತೆ 'ಕಬ್ಬಿಗನ ಕೂಗು' ಎ.ಆರ್.ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ 'ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಇವರ ಕವನಗಳನ್ನು ಓದಿ ಸಲಹೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುದುದನ್ನು ಕವಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

"ಅವರು ನೀಡಿದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೇ ನನ್ನ ಕವಿತೆಯ ತಳಹದಿಯಾಯಿತು. ನನ್ನ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೆಜ್ಜೆ ದೃಢವಾಯಿತು" (ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮಾಲೆ ಮುನ್ನುಡಿ, ಪು. iv) ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಇವತ್ತು 'ಒಲುಮೆಯ ಕವಿ' ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದವರು 'ಒಲುಮೆ' ಎಂಬ ಪ್ರೇಮಕವನಗಳ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಅಂದಿನ ಒಲುಮೆಯ ಕವಿ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರು ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ತಮ್ಮ ಕವನಗಳನ್ನು ಇವರಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿ.ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ಕೂಡ ಇವರ ಕಾವ್ಯಜೀವನದ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತ ಪ್ರತಿಭೆ. ಜೀವನದ ಅನುಭವಗಳು ಮುಖ್ಯವೆನ್ನ-ಬಹುದಾದರೂ ಅವರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಡೆದ ಸ್ನೇಹ ಸಂಪರ್ಕದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಕಡೆಗಣಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

"೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ' ಕನ್ನಡ ಪ್ರೇಮಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಅನನ್ಯವಾದುದು ಎಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ಇದರ ಮೊದಲ ಎಳೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಆಚಾರ್ಯ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳಲ್ಲಿ. ಆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ Duncan Gray (ಮಾದಮಾದಿ) O my love's like a red Rose(ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಹುಡುಗಿ); Ae fond Kiss (ಒಂದು ಮುತ್ತು); Bonnie Doon (ಬಿಟ್ಟ ಹೆಣ್ಣು) Landor ಕವಿಯ Rose my (ಪದುಮ) ಮೊದಲಾದ ಅನುವಾದಿತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಕವಿತೆಯ ಭಾಷೆ, ವಸ್ತು ಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ". (ಪುಟ. ೮೬ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ೧೯೮೭ ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಹೆಚ್.ಎಸ್.ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ ಸಂ. ಬುದ್ದಣ್ಣ ಹಿಂಗಮಿರೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ).

ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರೇಮಕವಿ. ಒಲವಿನ ಕವಿ. ತಮ್ಮ ಸರಳ ಸುಂದರ ಮತ್ತು ಮನೋಜ್ಞ ಕವನಗಳ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದವರು ಈ 'ಮೈಸೂರ ಮಲ್ಲಿಗೆ'ಯ ಕವಿ. ಈ ಕೃತಿಯನಂತರ ಅನೇಕ ಕವನಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಹೆಸರು ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಸಂಕಲನದೊಡನೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಆ ಸಂಕಲನದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಹೋಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಜನರಕವಿ. ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲುವ ಜನಪ್ರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯಕೃಷಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಹೆಸರು ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಕಾವ್ಯಪಂಡಿತರಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನೂ ರಂಜಿಸಿದ ಇವರ 'ಮೈಸೂರ ಮಲ್ಲಿಗೆ'. ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಕಂಪನ್ನು ನಾಡಿಗೇ ಪಸರಿಸಿತು. ಯುವ ಪ್ರೇಮಿಗಳ, ನವದಂಪತಿಗಳ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ನಲಿದಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ನವೋಲ್ಲಾಸ ಚಿಮ್ಮಿಸಿತು. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಟಣ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಂತೂ ಈ ಸಂಕಲನ ಹೊಸದಾಖಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ. ಮದುವೆ ಮತ್ತಿತರ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಉಡುಗೋರೆ ಕೊಡುವವರ ಮೊದಲ ಆಯ್ಕೆ ಇದಾಗಿದೆ. ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರೇಮದ ಬಗ್ಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸರಳವಾಗಿ, ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಬರೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೇನೋ ಎನ್ನಿಸುವಷ್ಟು ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಬರೆದವರು ಇವರು. ಬದುಕಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುತ್ತಾ ಬಂದರೂ ತಮ್ಮ ನೋವನ್ನು ನುಂಗಿ ನಲಿವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಜನತೆಗೆ ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದ ಧೀಮಂತಕವಿ. ಓದುಗರು ಬದುಕನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಕಾವ್ಯದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದು ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ನಿಲುವು.

"ನೊಂದ ನೋವನ್ನಷ್ಟೆ ಹಾಡಲೇಬೇಕೇನು?
ಬೇಡವೇ ಯಾರಿಗೂ ಸಿರಿಮಲ್ಲಿಗೆ?' (ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮಾಲೆ, ಪು. ೬೪೨)
"ನೋವು, ಕಂಬನಿ; ಬದುಕು; ಕರವಸ್ತ್ರ ಕವಿತೆ
ಕವಿತೆ ಬದುಕಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುವುದು"
(ಬದುಕು–ಕವಿತೆ" ಪು. ೬೪೨)

ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕವನಸಂಕಲನದಿಂದ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಕೃಷಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ಕವಿ ಪ್ರೇಮದಂತಹ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿದರೂ ಅವನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಪ್ರೇಮಕವಿತೆಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಐದಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನಗಳಿವು. ವಿವಾಹಪೂರ್ವ ಅಥವಾ ಪ್ರೇಮವಿವಾಹದಂತಹ ವಿಷಯಗಳೇನೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಓದುಗರು

ವಿಮರ್ಶಕರು ಇವರನ್ನು ಪ್ರೇಮಕವಿ ಎಂದು ಕರೆದರೂ ಇವರು ತಮ್ಮನ್ನು 'ದಾಂಪತ್ಯ ಕವಿ' ಎಂದೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ರಚನೆಗಳೆಲ್ಲ ದಾಂಪತ್ಯ ಪ್ರೇಮದ ಕವಿತೆಗಳೇ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ, ತೌರಿನ ವಿಷಯ, ಮದುವೆ, ಮನೆ, ಮಕ್ಕಳು ಇವೇ ಈ ಕವನಗಳ ವಸ್ತು. ಅದನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯವಾದ ದಾಂಪತ್ಯದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಇಟ್ಟು ನೋಡಿದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಕುಟುಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇವರು ಬರ್ನ್ಸ್‌ಕವಿಯ ಕವನಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರೂ ಅವನಂತೆ ಪ್ರೇಮಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ತಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದನ್ನು ಮನಗಂಡು, ಭಾರತದಂತಹ ಪರಂಪರಾಗತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಹುಜನ ಸಮ್ಮತವಾದ ಸಮಾಜ ಒಪ್ಪಿತವಾದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ನೆಲೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರೇಮ ಅರಳಬೇಕು. ಹಾಗಾದಾಗ ಅದರ ಮೌಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನವವಿವಾಹಿತರ ನವಿರು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಬೇರೆ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಇವರು ಪ್ರೇಮ-ಮಿಲನ-ದಾಂಪತ್ಯಗಳ ಲೋಕವನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ತೆರೆದಿಟ್ಟರು. ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ದಂಪತಿಗಳ ಕಲಹ, ಅನುಮಾನ, ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವಿರಹ – ಸಮಾಗಮ, ತಾಯ್ತನ, ಬಡತನ, ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ತಂದರು. ನವವಿವಾಹಿತರಿಗೆ ವಿವಾಹಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ವೈಭವೀಕೃತ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿತು ಈ ಸಂಕಲನ. ಮತ್ತು ಈ ಕನಸು ಕೇವಲ ಹಗಲುಗನಸಾಗದೆ ನನಸಾಗಬಹುದೆಂಬ ಸಕಾರಾತ್ಮಕ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿತು.

ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಕವನಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತೈದು ಕವನಗಳಿವೆ. ಎಲ್ಲ ಕವನಗಳ ವಸ್ತು ದಾಂಪತ್ಯಪ್ರೇಮ. ನವವಿವಾಹಿತರ ರಮ್ಯ ಪ್ರಪಂಚ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 'ದೀಪದಮಲ್ಲಿ', 'ದುಂಡುಮಲ್ಲಿಗೆ', 'ಇರುವಂತಿಗೆ', 'ಉಂಗುರ' ಇತ್ಯಾದಿ ಕವನಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲೂ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನದ ದಿನನಿತ್ಯದ ಬದುಕನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೊಗಸಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದಾಂಪತ್ಯಗೀತೆಗಳನ್ನು ವಿವಾಹಪೂರ್ವ, ವಿವಾಹನಂತರದ ಅನುರಾಗ ಗೀತೆಗಳು, ಗೃಹಿಣಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಕಂಡುಕೊಂಡ ನಂತರದ ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ಚಿತ್ರಣವಿರುವ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಗೀತೆಗಳು, ಅಲ್ಪಕಾಲದ ವಿರಹ, ಕೋಪತಾಪದ ಗೀತೆಗಳು, ವಾತ್ಸಲ್ಯಗೀತೆಗಳು ಹೀಗೆ ವಿಂಗಡಿಸಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ಮೊದಲ ಪ್ರೇಮ ಗೀತೆ 'ಹಳ್ಳಿಯ ಚೆಲುವೆಗೆ' ವಿವಾಹವಾಗಲಿರುವವಳ ವರ್ಣನೆ ಇದರ ವಸ್ತು. ವಿವಾಹಪೂರ್ವ ವಿಷಯವಿದ್ದರೂ ಅದು ವಿವಾಹದ ಸಿದ್ಧತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇವರ ಕವಿತೆಗಳೆಲ್ಲ ರಚನೆಯಾಗಿರುವುದು ವಿವಾಹದ ಸಂಬಂಧದೊಂದಿಗೇ. ಹಾಗಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಣಯ ಕವನಗಳೆನ್ನುವುದು ಅವರಿಗೆ ಸುತರಾಂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲ. ದಾಂಪತ್ಯ ಗೀತೆಗಳೆಂದೇ ಕರೆಯುವರು. ಗಂಡಿನ ಸಂಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕವನದ ಪೂರ್ಣ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿದೆ.

ನವಿಲೂರಿನೊಳಗೆಲ್ಲ ನೀನೆ ಬಲು ಚೆಲುವೆ!
ಅದಕೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ನಾಳೆಯೇ ಮದುವೆ॥

(ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಪುಟ. ೧೯)

ಪಲ್ಲವಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಸಾಲುಗಳು ಕವನವನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸುತ್ತವೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತ, ತೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೇಟೆಗಾರನ ಬಿಲ್ಲಿನಂತಿರುವ ರೇಸಿಮೆಗಿಂತ ನುಣುಪಾದ ಮೈ, ಬೆಟ್ಟದರಗಿಳಿಗಿಂತ ಇಂಪಾದ ನುಡಿಗೆ ಮನಸೋತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವನು "ನಂಬಿ ನನ್ನನು ವರಿಸಿ ಸಂತಸದಿ ಬಾಳು ನವಿಲೂರಿಗೆಲ್ಲ......" ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ದುಡಿದು ಅವಳನ್ನು ಸುಖವಾಗಿಡುವೆನೆಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ "ಪ್ರೀತಿಯೊಂದನೆ ನಿನ್ನ ಕೇಳುವುದು ನಾನು" ಎನ್ನುವನು. ಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆ, ಸರಳತೆಗಳೇ ಈ ಕವನದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

ಈ ಪದ್ಯದ ಯಾವ ಸಾಲುಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸರಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅನುಭವಿಸುವುದೇ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗ.

ಮದುವಣಗಿತ್ತಿಯ ತಾಕಲಾಟ, ಸಂಕಟಗಳನ್ನು 'ಕಾರಣ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು' ಎನ್ನುವ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬಿಡಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

"ಮದುವೆಯ ಹೆಣ್ಣು; ನಾಳೆಯೆ ಮದುವೆ; ಇವಳೇಕೆ
ಮೂಲೆಯ ಹಿಡಿದು ಮಲಗಿಹಳು?
ಬಿಳಿವಲ್ಲಿ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿರವಿಹುದು; ಹೂದಂಡೆ
ಹೆರಳಲ್ಲಿ; ಮಾತಿಲ್ಲ; ಉಸಿರು

(ಪುಟ. ೧೧, ಇರುವಂತಿಗೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಕಾವ್ಯಾಲಯ, ೧೯೮೧)

ಮದುವೆಯ ಹಿಂದಿನದಿನ ಸಿಂಗಾರಗೊಂಡ ಮದುವಣಗಿತ್ತಿಯ ಅನ್ಯಮನಸ್ಕತೆಯ ಚಿತ್ರಣವಿದು. ಮದುವೆಯಾಗಿ ಆಗತಾನೆ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಕೀರ್ಣಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುವಂತಿದೆ. ಉಂಗುರ ಕವನಸಂಕಲನದಲ್ಲಿರುವ 'ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಹೆಣ್ಣು' ಕವನ. ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ 'ಶಬ್ದ ಚಿತ್ರ' ಪ್ರತಿಭೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಪರಿಚಿತ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹೆಣ್ಣು ದಿನಸರಿದಂತೆ ಆ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಅವಳ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಯಾವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಸಮರ್ಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಜೂಕಾಗಿ, ಸೊಗಸಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

"ಮೊದಲದಿನ ಮೌನ ಅಳುವೇ ತುಟಿಗೆ ಬಂದಂತೆ
ಚಿಂತೆ ಬಿಡಿ ಹೂವ ಮುಡಿದಂತೆ"
ಹತ್ತು ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ಸಣ್ಣಗೆ ದೀಪ ಉರಿದಂತೆ;
ಜೀವದಲಿ ಜಾತ್ರೆ ಮುಗಿದಂತೆ
ಎರಡನೆಯ ಹಗಲು ಇಳಿಮುಖವಿಲ್ಲ ಇಷ್ಟುನಗು–
ಮೂಗುತಿಯ ಮಿಂಚು ಒಳಹೊರಗೆ;
ನೀರೊಳಗೆ ವೀಣೆ ಮಿಡಿದಂತೆ ಆಡಿದ ಮಾತು,
ಬೇಲಿಯಲಿ ಹಾವು ಹರಿದಂತೆ

(ಉಂಗುರ, ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ. ೩೬)

'ಮೊದಲದಿನ ಮೌನ ಅಳುವೇ ತುಟಿಗೆ ಬಂದಂತೆ' ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿದ್ದಾಳೆ. ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಾದರೂ ಅದು ತುಳುಕಬಹುದು. ಅಂಥ ಸ್ಥಿತಿ. 'ಚಿಂತೆ ಬಿಡಿ ಹೂವ ಮುಡಿದಂತೆ', ಬಿಡಿ ಹೂವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕಷ್ಟೇ ಮುಡಿಯುವರು. ಸಂತೋಷಕ್ಕಲ್ಲ. ಮನೆಯವರಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ನಿಂತ ಧ್ವನಿ 'ಬಿಡಿ ಹೂ' ಪದದಲ್ಲಿದೆ. ಹತ್ತು ಕಡೆಯೂ ಆತಂಕದಿಂದ ಗಮನಿಸುತ್ತಿವೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳು. ಹೇಗೆ ನಡೆದರೆ ಏನೋ ಎಂಬ ಭಾವ. 'ಜೀವದಲಿ ಜಾತ್ರೆ ಮುಗಿದಂತೆ' ಒಂದು ಹಂತ ಮುಗಿದು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮ ಕಳೆದು ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊರಬೇಕಾದ ಆತಂಕದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಇದು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ದಿವಸ ಮೌನ ಮುರಿದು ಆಡಿದ ಮಾತನ್ನು "ನೀರೊಳಗೆ ವೀಣೆ ಮಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ" ಹೋಲಿಸಿರುವುದು, ಬೇಲಿಯೊಳಗೆ ಹಾವು ಹರಿದಂತೆ ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಹೊಸ ಆವರಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇರುವ ಚಿತ್ರಣ

ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಅವಳು ಹಳಬಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಸಮೃದ್ಧ ಬಾಳಿಗೆ ಸಜ್ಜಾಗುವ ಪರಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ "ಹೆರಳಿನ ತುಂಬ ದಂಡೆಹೂ ಹೂವಿಗೂ ಜೀವ ಬಂದಂತೆ" ಎನ್ನುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದವೂ, ಸಾಲೂ, ಚಿತ್ರವೇ ಆಗಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಹೂವಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿದೆ.

ಪ್ರೇಮ ತನ್ನ ಮಿತಿಯನ್ನು ಮೀರಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಮ, ಅನೈತಿಕತೆ ಅಥವಾ ವಂಚನೆ ಆಗಿಬಿಡಬಹುದು. ದಾಂಪತ್ಯದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪರಸ್ಪರ ಅವಲಂಬನೆ, ಸಹಜೀವನ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದ ಸಾರ್ಥಕತೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಮತ್ತು ಸರಿಯಾದದ್ದು ಎಂಬ ಅನಿಸಿಕೆ ಕವಿಯದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರ 'ಬಾರೆ ನನ್ನ ಶಾರದೆ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ನಲ್ಲನಲ್ಲೆಯ ಮೊದಲ ಭಾವಗಳಿಂದಲೇ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬದುಕಿನ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತದೆ. ದಾಂಪತ್ಯದ ಆರಂಭದ ಪರಿಸರವನ್ನು ಈ ಮಾತುಗಳು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

"ಮದುವೆಯಾಗಿ ತಿಂಗಳಿಲ್ಲ,
ನೋಡಿರಣ್ಣ ಹೇಗಿದೆ!
ನಾನು ಕೂಗಿದಾಗಲೆಲ್ಲ
ಬರುವಳೆನ್ನ ಶಾರದೆ!
ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡದೆ
ಎದುರು ಮಾತನಾಡದೆ"

ಪ್ರೇಮದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎರಡು ರೀತಿ ಸಾಧ್ಯ. ಸಾಂಸಾರಿಕ ವಲಯದೊಳಗೇ ಸಂಕೋಚದ ಎಲ್ಲೆ ದಾಟದೆ, ಔಚಿತ್ಯದ ಹದ ಮೀರದೆ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ತರುವುದು ಒಂದು. ಮತ್ತೊಂದು ನಮ್ಮ ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ. ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಹದತಪ್ಪಿ ವರ್ಣಿಸಿದರೆ ಅಶ್ಲೀಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಂದು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಪದವಿಟ್ಟರೆ ಹದಗೆಟ್ಟು ನೀರಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಹದದಲ್ಲಿ ಹುದುಗು ಬಂದಾಗ ಅದರ ಸೊಗಸನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡಬೇಕು. ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರದು ಮೊದಲ ರೀತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ. ಜೀವನದ ಚೆಲುವಾದ ಮುಖವನ್ನೇ ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕವನಗಳು ಚಿತ್ರಿಸುವುದಾದರೂ ಬದುಕಿನ ದಾರುಣತೆಯ ಅರಿವು ಕವಿಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿಗೊಂದು ಗಂಡು
ಹೇಗೊ ಸೇರಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು
ಕಾಣದೊಂದು ಕನಸ ಕಂಡು
ಮಾತಿಗೊಲಿಯದಮೃತವುಂಡು,
ದುಃಖ ಹಗುರವೆನುತಿರೆ,
ಪ್ರೇಮವೆನಲು ಹಾಸ್ಯವೇ?

(ಬಾರೆ ನನ್ನ ಶಾರದೆ, ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಸ್ಟಾಂಡರ್ಡ್ ಪ್ರೆಸ್, ೨೦೧೧, ಪುಟ. ೨೦).

ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿದ್ದ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಬದುಕಿನ ದಿನನಿತ್ಯದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಕನಸಿನ ಲೋಕದಿಂದ ವಾಸ್ತವ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಎಳೆದು ತರುವುದನ್ನು ಈ ಕವಿತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. 'ಪ್ರೀತಿ' ಜೀವಪರ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಮಾಡುವವರನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

"ಪಗಡೆಯಾಡಬಾರದೆ
ನಾನು ನನ್ನ ಶಾರದೆ"

ಸಾಮಾಜಿಕ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಪ್ರೀತಿಯ ಹಕ್ಕನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಒಳ ಬಂಡಾಯ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಬದುಕು ಹೇಗೋ ಏನೋ" ಬದುಕು ನೆಳಲ ಬಿಸಿಲದಾರಿ ಮಿತ್ತು ಕಳ್ಳ ಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ಹೊಂಚುತಿಹುದು....... ಇಂದೆ ಅದಕೆ ಕರೆವುದು। ನನ್ನ ಹುಡುಗಿ ಎನುವುದು।ಹೂವ ಮುಡಿಸಿ ನಗುವುದು। ಅಪ್ಪಿ ಮುತ್ತ ನೀಡುವುದು.– ಬಾರೆ ನನ್ನ ಶಾರದೆ. (ಮೈಸೂರುಮಲ್ಲಿಗೆ, ಪುಟ.೨೧) ಹೀಗೆ ವರ್ತಮಾನ, ವಾಸ್ತವ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಎಳೆದುತಂದು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವರು.

ನವದಂಪತಿಗಳ ಸುಂದರ ಜೀವನದ ಮಾದರಿಯಾಗಿ 'ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿ' ಕವನವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು ಸಂಸಾರದ ಸೊಗಸುಗಾರಿಕೆಗೆ ಇಡೀ ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. "ನನ್ನವಳು ನನ್ನೆದೆಯ ಹೊನ್ನಾಡನಾಳುವಳು। ಬೆಳಗುಚೆನ್ನೆಯ ಚೆನ್ನೆ ನನ್ನ ಮಡದಿ; ಹೊಳೆಯ ಸುಳಿಗಳಿಗಿಂತ ಆಳ ಕಣ್ಣಿನ ಚೆಲುವು"... ಈ ವರ್ಣನೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. 'ನನ್ನವಳು' ಎಂಬ ಆರಂಭದ ಮಾತೇ ಕವನಕ್ಕೆ ಆಪ್ತತೆಯ ಸಿಂಚನ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವವಳ ಚಿತ್ರಣದಿಂದ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಭಾವನೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಕಣ್ಣಿನ ಚೆಲುವು

ಹೊಳೆಯ ಸುಳಿಗಳಿಗಿಂತ ಆಳವೆನ್ನುವುದು ವಿನೂತನ ಕಲ್ಪನೆ. "ಕರೆದಾಗ ತೌರುಮನೆ–ನೆನೆದಾಗ ನನ್ನ ಮನೆ ಹಳ್ಳಿಯೆರಡರ ಮುದ್ದು ಬಳ್ಳಿಯವಳು" – ಹೆಂಡತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎರಡೂ ಊರಿನ ಸಂಬಂಧ ಇಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯೆರಡರ ಮಾತು ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇವರ ಕವಿತೆಗಳುದ್ದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದ ಚಿತ್ರಣವಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ದಂಪತಿಗಳು ಹಳ್ಳಿಯ ಪರಿಸರದವರು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬಂಗಾರದೊಡವೆ ಬಯಸದ ಆಕೆ 'ಬಂಗಾರದಂಥ ಹುಡುಗಿ'ಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ ಕವಿಗೆ. ಜೀವನದ ಸಾಫಲ್ಯ ದಾಂಪತ್ಯದ ಸಾಫಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕವನ ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಬದುಕಿನಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದಾದ ನಿರ್ಮಲ ಆನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೇ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ಹಂಬಲ. ಈ ಹಂಬಲದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೇ "ತಾರೆಗಳ ಮೀಟುವೆವು ಚಂದಿರನ ದಾಟುವೆವು। ಒಲುಮೆಯೊಳಗೊಂದು ನಾವು। ನಮಗಿಲ್ಲ ಸಾವು ನೋವು" ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವಂಥದು.

ಅಲ್ಪಕಾಲದ ವಿರಹ, ಹುಸಿಮುನಿಸು, ನಂತರದ ಭೇಟಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು 'ತಿಂಗಳಾಯಿತೆ, 'ಮಾವನಮನೆಯಲ್ಲಿ' 'ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ' ಇತ್ಯಾದಿ ಕವನಗಳು ವರ್ಣಿಸುವುವು ಪಯಣ ಹೊರಟ ಗಂಡನಿಗೆ 'ಇನ್ನೆಂದು ಬರುವಿರಿ' ಎಂದು ಹೆಂಡತಿ ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಎಂಬುದು ಗಂಡನ ಉತ್ತರ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿರಹದಲಿ ನಿಲ್ದಾಣದೆಡೆಗೆ ಸಾಗಿದವನಿಗೆ ಬಂಡಿ ಹೊರಟುಹೋದ ವಿಷಯ ಮಧ್ಯ ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ತಿಳಿಯುವುದು. ಆಗ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದ ಗಂಡನಿಗೆ 'ತಿಂಗಳಾಯಿತೆ? ಎಂದು ಹೆಂಡತಿ ಕುಚೋದ್ಯಮಾಡುವುದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ನವಿರಾದ ಹಾಸ್ಯ, ತುಂಟತನ, ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯವೇ ಸರಿ. ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಎಲ್ಲರ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾವ್ಯ ಮಾಡುವ ಕಲೆ ಇವರಿಗಷ್ಟೇ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ.

ಈ ಕವನ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ಯವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತ–ವಾದದ್ದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. 'ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಹುಡುಗಿ' ಕವನದಲ್ಲಿ

"ಹೋಗಿಬರುವೆನು ಹೆಣ್ಣೇ, ಪ್ರೇಮದೊಂದೇ ಹೆಣ್ಣೆ,
ಹೋಗಿಬರುವೆನು ಸಹಿಸು, ಎರಡುಗಳಿಗೆ

ಕೋಟಿಯೋಜನವಿರಲಿ, ದಾಟಿ ಬರುವೆನು ಹೆಣ್ಣೆ
ಬೇಗ ಬರುವೆನು ಹಾರಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ

(ಪುಟ. ೭೬, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳು)

"ಪಯಣಿಸುವ ವೇಳೆಯಲಿ ಬಂದು ಅಡಿಗೆರಗಿ
ಮುಂದೆ ನಿಂದಳು ನನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದ ಹುಡುಗಿ
ಇನ್ನೆಂದು ಬರುವಿರೆಂದೆನ್ನ ಕೇಳಿದಳು
ಇನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು

(ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಪುಟ. ೨೨, ತಿಂಗಳಾಯಿತೆ)

ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಮೂಲ ಶ್ರೀಯವರು.

ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾವ್ಯ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ 'ರಾಯರು ಬಂದರು ಮಾವನ ಮನೆಗೆ' ಕವನವೇ ಉದಾಹರಣೆ. ಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಬರುವ ಅಳಿಯನನ್ನು 'ರಾಯರು' ಎಂದು ಕರೆಯುವಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ವಾತಾವರಣ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವರೋಪಚಾರದ ನಂತರ ಅಳಿಯೋಪಚಾರವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನ ಈ ಕವಿತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾವನಮನೆಗೆ ಬಂದ ಅಳಿಯನಿಗೆ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಉಪಚಾರಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಹತಾಶನಾಗುತ್ತಾನೆ. ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಪತ್ನಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇವನು ಕೇಳಲೊಲ್ಲ ಅವರು ಹೇಳಲೊಲ್ಲರು. ತಾಂಬೂಲತರಬೇಕಾದ ಪದುಮಳ ಸುಳಿವಿಲ್ಲ. ಬದಲು ನಾದಿನಿತರುವುದು ಇವನಿಗೆ ಮುಜುಗರ, ಕೊನೆಗೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ 'ಅಕ್ಕನ ಕರೆಯಮ್ಮ' 'ಪದುಮಳು ಒಳಗಿಲ್ಲ' ನಕ್ಕಳು ನಾದಿನಿ. ಭಾವನ ಪೇಚಾಟ ಕಂಡು ನಗು. 'ರಾಯರು ನಗಲಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಮಾತು ಅವರಿಗಾದ ಆಘಾತವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನಿರಾಶೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟು ನಿಂತವನಿಗೆ 'ನೀರಾಯಿತು' ಪದ ಕೇಳಿ ಹರುಷ ಉಕ್ಕುವುದು. ಅದೂ ನಾದಿನಿ ರಾಗವಾಗಿ ಹೇಳುವಳು ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ತುಂಟತನದ ಧ್ವನಿ ಇದೆ. 'ಪದುಮಳು ಬಂದಳು ಹೂವನು ಮುಡಿಯುತ ರಾಯರ ಕೋಣೆಯಲಿ', ಸಾಂಸಾರಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸನ್ನಿವೇಶ ಇವತ್ತಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗದಿದ್ದರೂ. ಆ ಪರಿಸರವನ್ನು ಕಣ್ಮುಂದೆ ತರಬಲ್ಲದು. ಇವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಪದುಮ, ಗೌರಿ ಮೊದಲಾದ

ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಒಳಗಿಲ್ಲ, ಕಣ್ಣನು ಕಡಿದರು ನಿದ್ದೆಯು ಬಾರದು, ನೀರಾಯಿತು ಇತ್ಯಾದಿ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. "ಕೊಂಚ ಹದ ತಪ್ಪಿದರೆ ಅಶ್ಲೀಲವೆನಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಈ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕವಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಬಗೆ ಅವರ ಅದ್ಭುತ ಕಾವ್ಯ ಕೌಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ" (ಪುಟ. ೫೦, ಇಹದ ಪರಿಮಳದ ಹಾದಿ, ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಲಿಪಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೯೫).

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ 'ಒಲುಮೆ' ಎಂಬ ಪ್ರೇಮ ಕವಿತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ತಂದರು. ಅದನ್ನು ನಹರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ ಮದುವೆಯ ಉಡುಗೋರೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದರು. ಇದು ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಪ್ರೇಮ ಕವನಸಂಕಲನ. ನಂತರ ಅವರ ದಾರಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನವಾಯಿತು. ಆದರೆ 'ಒಲುಮೆ'ಯನ್ನು ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಸಾರ್ಥಕತೆಯಿಂದ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರೆದು ಒಲುಮೆಯ ಕವಿಯಿಂದಲೇ ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಇವರನ್ನು ತುಂಬಾ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ ನೋಡಬಹುದು.

'ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ' ಕವನ
"ಮಣಿದವಳ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಮುಂಗುರುಳ ತಿದ್ದಿ
ಅಣಿಯಾಗಿ ತುಟಿಕೆನ್ನೆ ಕಣ್ಣ ಮುತ್ತಿಟ್ಟು
ಸೆಳೆದಪ್ಪಿ ನಲ್ನುಡಿಯನೇಕಾಡಲಿಲ್ಲ?
ಕುಲದ ಕಟ್ಟಳೆಗಂಜಿ ಮೋಸವಾಯ್ತಲ್ಲ!
ಆ ರೀತಿ ಮುನಿಸಿಂದ ಕುಲದ ಕಟ್ಟಳೆಯೆ
ದೂರವಿರಿಸಿಹುದೀಗ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನು!

(ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ : ಒಲುಮೆ)

ಸಂಜೆಗೆನ್ನ ಪಯಣವೆಂದು
ತಿಳಿದಳೆನ್ನ ಸುಂದರಿ
ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂದು
ತಡೆದಳಿಂತು ವಿನಯದಿ
ಕೆಂಪು ತುಟಿಗಳಿಂದ ಹರಸಿ
ನುಡಿಯಲಿಲ್ಲ ನಿಜವನು
ತೆರೆದ ಕಂಗಳುದಕ ಸುರಿಸಿ
ತೊಳೆದುವೆನ್ನಮನವನು

....

ಇರುಳನಲ್ಲೆ ಕಳೆಯಲಿಲ್ಲ
ಅಪ್ಪಿ ಮುತ್ತನೊತ್ತಲಿಲ್ಲ
ಕಣ್ಣನೀರನೊರೆಸಲಿಲ್ಲ
ಒರಟನಾದನೇತಕೆ?
ಸರಸ ವಿರಸವಾಯಿತಲ್ಲ
ಹೊರಟು ಬಂದೆನೇತಕೆ?

(ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ : ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ)

ಎರಡೂ ಕವಿತೆಗಳ ಸಂದರ್ಭ ಒಂದೇ. ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಧಾಟಿಯೂ ಒಂದೇ. ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ ಅವರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದು, ಚೆಲುವಾದ ಸಾಲುಗಳಿಂದ ಕವನವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೃದಯಂಗಮಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರಾದರೂ ಕವಿತೆಯ ಮೂಲ ಎಳೆ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ.ಯಲ್ಲಿದೆ.

ದಾಂಪತ್ಯದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಆಕರ್ಷಕ ಮತ್ತು ಆತಂಕದ ಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಕವಿ ಸೊಗಸಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮೂಡಿಸಬಲ್ಲರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವೇ ಆದರೂ ಹೇಳುವ ರೀತಿ ವಿಭಿನ್ನ. ತಮ್ಮ ಸರಳ ಮೋಹಕ ವಿಧಾನದಿಂದ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ತಲುಪಿಸುವ ರೀತಿ ಅನನ್ಯ. 'ಇದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳು' ಎಂಬ ಕವನವೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳೆಂದು ನೀವೇಕೆ ಕೊರಗುವಿರಿ!
    ಒಬ್ಬಳೇ ಮಡದಿಯೆನಗೆ!
ಹಬ್ಬದೂಟದ ನಡುವೆ ಕಣ್ಣೀರ ಸುರಿಸದಿರಿ;
    ಸುಮ್ಮನಿರಿ ಮಾವನವರೇ (ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಪುಟ. ೨೦)

ಇಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸತೇನಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಇರುವುದು 'ಒಬ್ಬಳೇ ಮಡದಿಯೆನಗೆ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ. ಹೀಗೆ ಅನುಭವವನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿನಿಂದ ನೋಡುವ ಪ್ರತಿಭೆಯೇ ಕವಿಯನ್ನು ಉಳಿದವರಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿಸುತ್ತದೆ. 'ಒಬ್ಬಳೆ ಮಗಳು' ಎಂಬ ಮಾತು ಸಹಜೋಕ್ತಿ. 'ಒಬ್ಬಳೆ ಮಡದಿ' ವಿಶೇಷೋಕ್ತಿ. 'ನನಗೇನು ಹತ್ತಾರು ಹಎಂಡತಿಯರಿದ್ದಾರೆಯೇ? ನನಗೂ ಒಬ್ಬಳೆ ಮಡದಿ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಚಮತ್ಕಾರವಿದೆ. 'ಅತ್ತ ನೀವೆಳೆಯುವಿರಿ ಇತ್ತ ನಾನೆಳೆಯುವೆನು, ನಲುಗುವಳು ನಡುವೆ ಹುಡುಗಿ' ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ

'ಅಳಿಯನಿಂದಲೆ ಮಗಳು ಎಂದೆಲ್ಲ ಹೇಳುವರು ಅಳಿಯನೇ ಬೇಡ ನಿನಗೆ' ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವರು.

ಇದೇ ಸಂಕಲನದ ಮತ್ತೊಂದು ಉತ್ತಮ ಕವಿತೆ. 'ಬಳೆಗಾರನಹಾಡು' ಒಂದು ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸೃಜನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾವನ ಮೇಲಿನ ಕೋಪದಿಂದ ತನ್ನ ಬಸುರಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಪತಿರಾಯ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನೋವನ್ನು ಬಳೆಗಾರನ ಮೂಲಕ ಗಂಡನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ರೀತಿ, ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಬಳೆಗಾರನ ಸಂದೇಶಕ್ಕೆ ಗಂಡನ ಉತ್ತರ ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿ ನಮ್ಮ ಊಹೆಗೇ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪಾತ್ರಗಳು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಚಿತ್ರಗಳು ಯಾವುವೂ ನಮಗೆ ಅಪರಿಚಿತವಾದುದಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನಿಂದಲೇ ನೇರವಾಗಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. 'ಹೆಂಡತಿಯ ಕಾಗದ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ

ತೌರಸುಖದೊಳೆನ್ನ ಮರೆತಿಹಳು ಎನ್ನದಿರಿ
ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವ ನೀವೆ ಒರೆಯನಿಟ್ಟು,
ನಿಮ್ಮ ನೆನಸೇ ನನ್ನ ಹಿಂಡುವುದು ಹಗಲಿನಲಿ
ಇರುಳಿನಲಿ ಕಾಣುವುದು ನಿಮ್ಮ ಕನಸು.

....

ನಾಳೆ ಮಂಗಳವಾರ; ಮಾರನೆಯ ದಿನ ನವಮಿ
ಆಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವೆನೆ ನಾನು ಇಲ್ಲೆ?

(ಪುಟ. ೩೬, ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ)

"ಮರೆತಿಹಳು ಎನ್ನದಿರಿ, ಬಂದುಬಿಡುವೆನು ಬೇಗ ಮುನಿಯದಿರಿ ಕೊರಗದಿರಿ ಚುಚ್ಚದಿರಿ ಮೊನೆಯಾದ ಮಾತನೆಸೆದು" ಎನ್ನುವಳು. ಗಂಡನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಬಹುದಾದ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೆ ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ನಿಲುವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಇವರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕವನಗಳು ಹೆಣ್ಣಿನ ಪರವಾದವು. ಅಂದರೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಪರವಾದವು. ಅವರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕೆಳಗಿನ ಪದ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ.

ನಿನ್ನೊಲುಮೆಯಿಂದಲೇ ಬಾಳು ಬೆಳಕಾಗಿರಲು
ಚಂದ್ರಮುಖಿ ನೀನೆನಲು ತಪ್ಪೇನೆ?
ನಿನ್ನ ಸೌಜನ್ಯವೇ ದಾರಿ ನೆರಳಾಗಿರಲು
ನಿತ್ಯಸುಖಿ ನೀನೆನಲು ಒಪ್ಪೇನೆ?

(ಪುಟ. ೧೨ ಇರುವಂತಿಗೆ ಕಾವ್ಯಾಲಯ, ೧೯೯೧)

ಇವಳ ಒಲುಮೆಯಿಂದಲೇ ಬಾಳು ಬೆಳಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ಕವಿಯ ನಂಬಿಕೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಹೆಣ್ಣುಗಂಡಿನ ಸಹಬಾಳ್ವೆಯ ಸಹಜ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಇದು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರೇಮದ ಅನನ್ಯತೆ, ಅನ್ಯೋನ್ಯ ದಾಂಪತ್ಯ. ಸಂಸಾರದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕಾಮದಹನದ ವಿಷಯ ತುಂಬ ಗಹನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಮನದರಸಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವರು.

ಆ ಅರ್ಧಕಾಮನೇ ರಾಮನನು ಕೆರಳಿಸಿದ;
ಪಾಂಡವರ ನರಳಿಸಿದ ಕಾಡುಗಳಲಿ,
ಲೋಕದಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡೆಲ್ಲ ಕಾಮನ ಬಳಗ;
ಅವನದೇ ಆಡಳಿತ ರಾಜ್ಯದಲಿ

(ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಪುಟ ೨೫, ಕಾಮದಹನ)

ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಂದು ನಡೆಯುವ ಕಾಮದಹನದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಕವಿತೆ ಕಾಮನ ಕತೆಯ ಪೌರಾಣಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಕಾಮ ಅಮರ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಸರಸದಾಂಪತ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಮೊದಲು ಸಿಗುವುದು ಮುದ್ದಣನಲ್ಲಿ. ಮುದ್ದಣ ಮನೋರಮೆಯರ ಸರಸಸಲ್ಲಾಪ ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕವಾದುದು. ಹೀಗೆ ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ತಾಂಬೂಲ ಮೆಲ್ಲುತ್ತ ಸರಸವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅದರ ಸಮಗ್ರ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ "ಒಂದಿರುಳು ಕನಸಿನಲಿ ನನ್ನವಳ ಕೇಳಿದೆನು। ಚೆಂದ ನಿನಗಾವುದೆಂದು। ನಮ್ಮೂರು ಹೊನ್ನೂರೂ, ನಿಮ್ಮೂರು ನವಿಲೂರೂ ಚೆಂದ ನಿನಗಾವುದೆಂದು – ಹೀಗೆ ಸಾಗುವ ಕವನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಊರಿನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ.

ಹೊಸವರ್ಷವನ್ನು ದಂಪತಿಗಳು ಸ್ವಾಗತಿಸುವುದು ಹೀಗೆ

"ಪಲ್ಲವಗಳ ಪಲ್ಲವಿಯಲಿ ಗರಿಗೆದರಿದೆ ಗೀತ
ತಂಬೆಲರಲಿ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದೆ ಕೋಕಿಲಸಂಗೀತ"
"ನಲ್ಲೆಯ ತುಟಿ ಅದುರುತ್ತಿದೆ ನಲ್ಲನ ತುಟಿಯಲ್ಲಿ;
ನಸುಗೆಂಪಿನ ಉಂಗುರವಿದೆ ಆಕೆಯ ಬೆರಳಲ್ಲಿ
ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೂ ಪರಿಮಳವಿದೆ ತುಂಬಿದ ಹೆರಳಲ್ಲಿ
ಹೊಸವರ್ಷದ ಹೊಸ ಹಾಡಿದೆ ಆಕೆಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ"

(ದುಂಡುಮಲ್ಲಿಗೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಪುಟ. ೪೩)

ಕಾವ್ಯಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದದ್ದನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಹಿತವುಂಟು ಮಾಡಬೇಕು. ಆಶಾವಾದ ಮೂಡಿಸಬೇಕು. ಇದು ಕವಿಯ ನಿಲುವು. ಗೃಹಿಣಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೆಲೆ ಕಂಡುಕೊಂಡ ನಂತರದ ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ಚಿತ್ರಣಗಳಿರುವ ಹಲವಾರು ಕವನಗಳು ಮನಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನದ ದಿನನಿತ್ಯದ ಬದುಕನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೊಗಸಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದುವರೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಕವನಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು 'ಅಕ್ಕಿಯಾರಿಸುವಾಗ' ಕವನ. ಇದುವರೆಗೂ ಕಂಡು ಬಂದ 'ಪ್ರೇಮ' ಇದರ ವಸ್ತುವಲ್ಲ. ಹೂವಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ಇಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಶಬ್ದಚಿತ್ರ. ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದ ಹಿಂದಿನ ನೆರಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾ ಅಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲನ್ನು ಅನ್ಯಮನಸ್ಕಳಾಗಿ ಎಲ್ಲೋ ಎಸೆಯುವಳು.

ಅಕ್ಕಿಯಾರಿಸುವಾಗ ಚಿಕ್ಕನುಚ್ಚಿನ ನಡುವೆ
ಬಂಗಾರವಿಲ್ಲದ ಬೆರಳು;
....
ಕಲ್ಲಹರಳನು ಹುಡುಕಿ ಎಲ್ಲಿಗೋ ಎಸೆವಾಗ
ಜಲ್ಲೆನುವ ಬಳೆಯಸದ್ದು

(ಪುಟ ೯, ಇರುವಂತಿಗೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಕಾವ್ಯಾಲಯ, ೧೯೯೧)

ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳಂತೂ ದೃಶ್ಯವೊಂದನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೋ ನಿಗೂಢತೆ ಮತ್ತು ದೃಢತೆಗಳು ಕವನದಲ್ಲಿ ಕಾಡಿದಂತಿವೆ. ಅದಕ್ಕೇನು

ಕಾರಣ ಎಂಬುದು ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಕಿಯಾರಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕವನ ಅಭಿನಯಿಸಿ ತೋರಿಸಿದೆ.

ಸಂಸಾರದ ಹೊಣೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಸಾಂಸಾರಿಕಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಾನಾ ತಾಪತ್ರಯಗಳು ಹಣಿಕಿಹಾಕುತ್ತವೆ. ಮೊದಲಿನ ಸಂತೋಷ ಹಾಗೇ ಉಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ. ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಕನಸಿನ ಲೋಕದಿಂದ ವಾಸ್ತವ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಎಳೆದು ತರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಈ ಕವಿತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

"ಸಂಬಳದ ಸಂಜೆ ಒಳಜೇಬು ಬೆಳಕಾಗಿರಲು
ಮುಗುಳುನಗೆ ಸೂಸಬೇಕು!
ತಂದಹಣ ತುಂಡಾಗಿ ತಲೆನೋವು ಬಂದಿರಲು
ಮಂದಲಗೆ ಹಾಸಬೇಕು!
ಏಳಡಿಯ ಕಿರುಮನೆಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ರುಪಾಯಿ
ಬಾಡಿಗೆಯ ಚಾಚಬೇಕು!
"ಅಂಗಡಿಯ ಸೆಟ್ಟಿ ಬಂದರೆ ಅವನ ಉಂಗುರದ
ಕೈಗೆ ಮೂವತ್ತು ಸುರಿದು
ಮನುವನದ ತನಕ ಹೋಗೇಳು ಎಂದಿತು ಜೀವ
ಎದೆಯೊಳಗೆ ತಣ್ಣಗುರಿದು"

(ದೀಪದಮಲ್ಲಿ, ಪುಟ. ೭೬, ಸಂಬಳದ ಸಂಜೆ)

ಹೀಗೆ ಖರ್ಚಿನ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಕವಿತೆ. ಬಹುಶಃ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ನಾಯಕ ಹೊಣೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹೊರಿಸಿ ಅದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸುವನೇನೋ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

"ಬೆಳಗಾದರೆ ಸಂಜೆಯಾದರೆ ಮಾತೆತ್ತಿದರೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೆ–
ನಿನ್ನ ಮನೆ ನಿನ್ನ ಮಗು ನಿನ್ನ ಸಂಸಾರ ಇದು
ನಿನ್ನ ನಿನ್ನದು ನಿನಗೆ ನೀನೆಲ್ಲ ಎನ್ನುವಿರೆ –
ನಿರ್ಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ನೀವು? ಏನಿರಿ ಮಾತು?"

(ಪುಟ ೪೮, ದೀಪದಮಲ್ಲಿ 'ನಿಮ್ಮ ಸಂಸಾರ ಇದು')

ಮತ್ತೂ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತ ಅಧಿಕಾರ ಮಾತ್ರ ನಿಮ್ಮದು ದುಡಿಮೆನನ್ನದೆ? ಎಂದು ಕೇಳುವಳು. ಅವಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಸಹನೆಯ ಧ್ವನಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಬಹಳ

ನಾಜೂಕಾಗಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಶೋಷಣೆ ನಡೆಯುವ ಚಿತ್ರವೂ ಇದರಿಂದ ಲಭ್ಯವಾಗುವುದು. ಅಸಹನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ಥಿತಿ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವಳು 'ಕಟ್ಟಿಹೆನು ಒಂದು ತೊಟ್ಟಿಲನು' ಈ ಮಾತು ಗಂಡಹೆಂಡಿರ ಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಮಗು ಸೇತುವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. "ಹತ್ತಾರು ವರುಷ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಏನಿದೀ ಹಗಲ ಸನ್ಯಾಸ"? ಸಂಸಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗಿರುವ ಅನಾಸಕ್ತಿ, ಔದಾಸೀನ್ಯಕ್ಕೆ ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಳು. "ಆಡಿದ್ದು ತಪ್ಪುಮಾತೆಂದು, ಕಂದನ ತುಟಿಗೆ ಮುತ್ತಿಟ್ಟು ಎದ್ದು ಹೋಗಿರಿ, ಸಾಕು ಈ ಮಾತು, ಹೆಣ್ಣ ಕಣ್ಣೀರಿನಲಿ ಮನೆಮಾರು ತೆಪ್ಪತೇಲಿತು!". ಅವಳ ಈ ತಣ್ಣನೆಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಆದರೂ ಅವಳು ಅವನಿಗೆ ವಿಧಿಸುವ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಮಧುರ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಣ್ಣೀರು ಮನೆಮಾರನ್ನು ಸರ್ವನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಚಲಾಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ರಚನೆಗೆ 'ದೀಪದ ಮಲ್ಲಿ' ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಕವನವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. 'ಹೀಗಾಯಿತು' ಕವಿತೆಯ ವಸ್ತು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾದುದಾದರೂ ಕವನ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ನಿಗೂಢ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳುತ್ತದೆ. ಗಂಡ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಾಗ ಆತನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಯಾರೋ ಬಂದು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಆಕೆ ಅವರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಉಡಾಫೆಯ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನ ಕಂಡಕವಿ ಉರಿಯುತ್ತ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವರು.

"ಯಾರೋ ನನ್ನವರಂತೆ, ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಂತೆ
ಬಂದಿದ್ದರಂತೆ ಸಂಜೆಯಲಿ
ನನ್ನ ಬಲ್ಲವರಂತೆ; ನನ್ನ ಕೇಳಿದರಂತೆ
ಇಲ್ಲ ಎಂದಟ್ಟಿದಳು ಗೌರಿ"

"ಇಹರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಅವರಿವರು ಕೇಳಿದರೆ
ಇಲ್ಲ ಎಂದೋಡಿಸುವುದುಚಿತವಲ್ಲ."

"ಇಲ್ಲ ಎಂದವಳೊಮ್ಮೆ ನಿಲ್ಲಿ ನೀವಾರೆಂದು
ಏಕೆಂದು ಕೇಳಿದಳೆ, ಪಾಪಿ ಹೆಣ್ಣು"

ಇಲ್ಲಿ ಗಂಡನ ವ್ಯಗ್ರ ಮನಸ್ಸು ಹೆಂಡತಿಯ ತಣ್ಣನೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಎರಡರ ವೈದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆಯುವ ಕವನದಲ್ಲಿ ಸಂವಾದ ಚಾತುರ್ಯವಿದೆ. ಇರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷದಿಂದಿದ್ದ ಕವಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ "ಇಂಥವರು ಆಗಾಗ ಒಳನುಗ್ಗಿ ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಕಾಡುತಿಹರು" ಎನ್ನುವ ಕವಿಯ ಚಿಂತನೆ ನಿಗೂಢತೆಯ ಕಡೆ ಹೊರಳುತ್ತದೆ. ಅದರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ನಿದ್ದೆಯಿಲ್ಲದಂತಾಗುವರು. ಬಂದವರು ದೇವದೂತರಿರಬಹುದೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ.

'ಉಂಗುರ' ಕವನಸಂಕಲನದಲ್ಲಿಯ ಈ ಕವನ ನೋಡಿ.

"ಮುನಿಯದಿರು ಮಾನಿನಿಯೆ ಮುಡಿದ ಹೂವಿನ ಮೇಲೆ;
ಪರಿಮಳವೆ ಹಗೆಯೆನಿನಗೆ?
ಹೊಂದಾರೆ ಸೆರಗಿನಲಿ ಚಂದುಟಿಯನೊರಸಿದರೆ
ಆ ಮುತ್ತು ಮಾಯವಹುದೆ?"

"ಈ ಸಣ್ಣ ಮಳೆಗೆ ಈ ಕಿರುಗಾಳಿಯಬ್ಬರಕೆ
ಬಲ್ಲವನು ಬೆದರಬಹುದೇ?
ಒಲಿದೆದೆಗೆ 'ಬಲ್ಲೆ'ನೆನ್ನುವ ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡವೆ
ಒಪ್ಪಾಯ್ತೆ ಒಂದು ಗಳಿಗೆ (ಉಂಗುರ, ಪುಟ. ೫೮)

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಸಹಜ. ಯಾವುದನ್ನೇ ಆದರೂ ಕವಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ನೋಡುವರು. ಇರುವಂತಿಗೆ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಜಿ.ಪಿ.ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರ ನೇರ ಪ್ರಭಾವವಿರುವ 'ನನ್ನ ಲಚ್ಚಿ' ಮತ್ತು 'ನಿನ್ನ ಹೆಸರು' 'ನನ್‌ಚಿನ್ನ' ಇತ್ಯಾದಿ ಕವನಗಳು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪ್ರೇಮ ಕವನಗಳಾಗಿವೆ.

ಪ್ರೀತಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖವಾದ 'ವಾತ್ಸಲ್ಯ'ವೂ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದ ಮುಂದಿನ ರೂಪವೆಂಬಂತೆ ಸೊಗಸಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾದರೂ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಕವಿತೆಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕು ಎನ್ನುವಷ್ಟು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿರುವ ಈ ವಸ್ತು ನವೋದಯದ ಕಾವ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ರೂಪಿಸಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅವರ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಸಾಕಷ್ಟಿದೆ.

'ದೀಪದ ಮಲ್ಲಿ' ಕವನ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿರುವ 'ತುಂಗಭದ್ರೆ' ಕವನದ ಮೂಲಭಾವ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೇ ಆದರೂ ಅದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಲೇ ಕವಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ

ಬೇರೊಂದು ತಾತ್ವಿಕ ದರ್ಶನದ ನೆಲೆಗೆ ಹೊರಳಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಮಗುವಿನ ಆಟ ಪಾಠ, ತುಂಟತನಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಚಿತ್ರವೊಂದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ಎತ್ತರದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪುವ ಅವರ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

> "ಈ ತುಂಗಭದ್ರೆ–ಹೊಳೆಯಲ್ಲ ವರುಷದ –ಮಗಳು;
> ಇವಳೆನ್ನ ದೇವರಾಗಿಹಳು"

ಎಂದು ಆರಂಭವಾಗುವ ಕವನದಲ್ಲಿ ಮಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಗು ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಲೇ ಬದುಕಿನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಬದಲಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಹೊಸತನಗಳೂ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಮಗುವಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಸಾರದ ಬದುಕೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಬದಲಾಗುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥದ್ದೇ ಒಂದು ಚಿತ್ರಣ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿದೆ.

> "ಇವಳೆನಗೆ ಸರ್ಪಗಾವಲು, ಹೊಸಿಲದಾಟಿದರೆ
> ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು ಕಾಡುವಳು.... ಸಂಜೆಯತನಕ
> ತಾಯ ಬಳಿ ಇವಳ ಅಧಿಕಾರ. ನಡುರಾತ್ರಿಯಲಿ
> ನನ್ನೆದೆಗೆ ಇವಳು ದೇವರ ಪದಕ (ದೀಪದಮಲ್ಲಿ, ಪುಟ. ೪೧)

ಮಗುವಿದ್ದೆಡೆ ಎಲ್ಲವೂ ತಿರುಗುಮುರುಗು. ಇವಳೇ ತಂದೆಗೆ ಸರ್ಪಗಾವಲು ತಾಯಿಯ ಮೇಲೆ ಇವಳದೇ ಅಧಿಕಾರ. 'ನನ್ನೆದೆಗೆ ಇವಳು ದೇವರ ಪದಕ ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಅಪ್ಪನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಮಗು ಮಲಗುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಡುವರು. "ಸಂಸಾರ ಒಂದು ಸಾಗರ. ನಾನು ಒಂದು ದಡ' ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಇನ್ನೊಂದು ದಡ ನಡುವೆ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಹಡಗು ಚಂದಿರನ ಹೊತ್ತು ಓಡಾಡುವುದು. ಆ ಧೈರ್ಯ ನನಗಿಲ್ಲ" ಎನ್ನುವರು. "ಒಂದು ದಡಗದರಿದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ದಡವಿಹುದು ಅಲ್ಲಿ ತಂಗಿದರೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮಂಗಳವೆನುವ ಒಂದು ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ". ಮಗುವಿನ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವ ಕವಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಸಂಶಯದ ಮುಳ್ಳಿಡಿದ ಜೀವ ಎದುರಿಸುವ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಮಗುವಿನ ಆಟಪಾಠಗಳ ಮೂಲಕ ಬದುಕಿನ ಆಳವಾದ ಸತ್ಯವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಮಗುವನ್ನು ಮಲಗಿಸುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ತಾಯಿಯ ಗೃಹಕೃತ್ಯಗಳು ಅದು ಮಲಗಿದಾಗಲೇ ನಡೆಯಬೇಕು. ನಿದ್ದೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಸರಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಲಗಿಸಲು ಹೊರಟರೆ ತುಂಗಭದ್ರೆಯಂತಹ

ಮಗು ತುಂಟಾಟವಾಡುತ್ತ ತಾಯಿಯ ಸಹನೆಯನ್ನು ಕೆಣಕುತ್ತದೆ. 'ತೊಟ್ಟಿಲ ಹಾಡು' ಇದಕ್ಕೊಂದು ನಿದರ್ಶನ ಮಗುವನ್ನು ನಾನಾ ಪರಿ ಓಲೈಸುತ್ತ ಜೋಗುಳ ಹಾಡಿ ತೂಗುವಾಗ ತಾಯಿಯ ಪ್ರೀತಿಯೆಲ್ಲ ಹಾಡಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

"ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡದಿರು ಅತ್ತು ಹೊರಳಾಡದಿರು;
ನಿದ್ದೆ ಬರುವಳು ಹೊದ್ದು ಮಲಗು, ಮಗುವೆ
ಸುತ್ತಿ ಹೊರಳಾಡದಿರು, ಮತ್ತೆ ಹಟಹೂಡದಿರು;
ನಿದ್ದೆ ಬರುವಳು ಕದ್ದು ಮಲಗು ಮಗುವೆ."

ತಾನು ತನ್ನ ಮಗುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಕಂಡ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯ ಕನಸನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡ ಮಗು ತನ್ನ ತೊದಲುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತಾಯಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ಆಕೆಯದು ತಾವೇ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಗುವಿನ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿಕೇಳಿ ಸಂತೋಷ ಪಡುವ ತಾಯಿಯರಂತೆ ಇದೂ ಒಂದು ಸಹಜ ಬಯಕೆಯೇ, 'ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು' 'ಆನಂದ', 'ರಾಮಬಂಟ' ಮಗುಮಲಗಿದೆ ಮುಂತಾದ ಕವಿತೆಗಳೂ ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಅವು ನೀಡುವ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಚಿತ್ರಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆ ಜನರ ಭಾವನೆ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಇವರಂತೆ ಮಿಡಿದವರು ವಿರಳ. ಇವರಂತೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದವರೂ ವಿರಳ. ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಓದುಗವರ್ಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯರ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಸಾಂತ್ವನವನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಆಶಯ." ವೈವಾಹಿಕ ಮತ್ತು ಕೌಟುಂಬಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಸಡಿಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಅಥವಾ ಸಂಕೀರ್ಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಪ್ರಪಂಚ ಹಳೆಯದರಂತೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕುಟುಂಬದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದು ಈ ಎಲ್ಲ ಕವನಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಚೆಲುವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅರಿವನ್ನೂ ಕೂಡ. ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಮೀಮಾಂಸೆಗಳೆರಡೂ ಇಲ್ಲ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿವೆ." (ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಡಾ.ರಾಮೇಗೌಡ ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ೨೦೦೫, ಪುಟ. ೧೨೪)

ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಯನ್ನು, ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕನ್ನು ಕಂಡವರು. ಅವರೇ ತಮ್ಮ 'ನವಿಲದನಿ' ಕವನ ಸಂಕಲನದ ಅರಿಕೆಯಲ್ಲಿ

ಹೀಗೆಂದಿದ್ದಾರೆ. "ಕೆಲವು ಅನುಭವಗಳು, ಕೆಲವು ನೆನಪುಗಳು, ಕೆಲವು ಇಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ ಬಂದಿದ್ದು- ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಕವನಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆದದ್ದನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಅಡಕವಾಗಿ, ಹಿತಮಿತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ...... ಈ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ನಾನು' ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲ ಮತ್ತು ನೀನು ಎಂದರೆ ನನ್ನ ಮಡದಿಯೇ ಅಲ್ಲ" ಈ ಮಾತನ್ನು ಅವರ ಒಟ್ಟು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು." (ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಡಾ.ರಾಮೇಗೌಡ, ಪುಟ. ೧೨೬)

ಆಧುನಿಕ ಮನೋಭಾವ, ನಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯ ಪರಿಸರದ ಹಿನ್ನಲೆ- ಇವೆರಡನ್ನೂ ಹದವಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡು ಇವರ ಕವಿತೆಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿವೆ.

* * * * *

ಅಧ್ಯಾಯ – ೬

ಉಪಸಂಹಾರ

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿ ಪ್ರೇಮಕವನಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಆಗುತ್ತಲೂ ಇವೆ. ಇದರ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ, ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲ. ಪ್ರೀತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೊಡ್ಡದು. ಇಡಿಯ ಬದುಕು ಪ್ರೀತಿಯ ದಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಹುಟ್ಟಿದಾಗಲಿನಿಂದ ಸಾಯುವತನಕ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಏಕಸೂತ್ರ; ಪ್ರೀತಿ. ಒಲವು, ಪ್ರೀತಿ, ಜೀವನದ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾಯೀಭಾವ. ಒಲವಿನ ಮುಖವೂ ಹಲವು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಕೆಲವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮುಖಗಳ ಆವಿಷ್ಕಾರ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಔಚಿತ್ಯ ಸ್ಫುಟವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳು' ನವೋದಯದ ಈ ಮೂವರೂ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಕೃತಿ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತೆ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರೂ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ. ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕಸಿನ್ಸ್ ಎಂಬುವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರನ್ನು ಅವರ ಮೇಷ್ಟ್ರು ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮನ್ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರೂ ಶೆಲೆ, ಕೀಟ್ಸ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಕವಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದವರೇ.

"ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಧಾರೆಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ, ಆತನ ಮಾತಿನ ಬಳಕೆಗೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟ ರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯ. ಇದು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವೀಕರಣಗೊಳಿಸುವ ಧಾರೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಮತ್ತೊಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಒಲವಿನ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಬದುಕಿನ ನಿಗೂಢವನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸುವ ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯ" (ಪುಟ. ೨೬, ಇಹದಪರಿಮಳದ ಹಾದಿ ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಲಿಪಿಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೯೫).

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರು ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕಾವ್ಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಧಾರೆಯು ನಂತರ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಶ್ರೀ ಅವರು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ಬಿಟ್ಟ ಇನ್ನೊಂದು ಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ, ಸಾರ್ಥಕ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ನವೋದಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಳಸುವಷ್ಟೇ ಸಹಜವಾಗಿ ದೇಸೀಪದಗಳನ್ನು, ಅಚ್ಚಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸಿ ಕಾವ್ಯಕಟ್ಟುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯಿತು. ಬೇಂದ್ರೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ರಾಜರತ್ನಂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸಮನ್ವಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ದಿನದಿನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ವ್ಯಷ್ಟಿ, ಸಮಷ್ಟಿ, ಸಮನ್ವಯದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಕಟ್ಟುವುದನ್ನು ಉತ್ಸಾಹಶೀಲತೆಯಿಂದ ಕಂಡುಕೊಂಡರು.

ಈ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ 'ದಾಂಪತ್ಯ' ಎಂಬ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದವನ್ನು ಹಳೆಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ಗ್ರಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪರಂಪರೆಯ ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ದಾಂಪತ್ಯವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಶೃಂಗಾರ ಪ್ರಣಯವಲ್ಲ. ಪ್ರೀತಿಯ ಎರಡನೆಯ ಮುಖವಾದ ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಕೋಪ ಪ್ರೀತಿಯ ಮರಿಯೂ ಹೌದು ಪ್ರೀತಿ ಕೋಪದ ಗುರಿಯೂ ಹೌದು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಆಧಿದೈವಿಕ. ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವು ಮುಖಗಳನ್ನು ಪ್ರೇಮಜೀವನವು ದೈವಿಕ–ಭಕ್ತಿಬಾಂಧವ್ಯದ ಪ್ರಸಾದವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಹವಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕೌಟುಂಬಿಕನು ತನ್ನ ಬಳಗದ ಮುದ್ದು ಮಾತಿನ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಕನಸುಗಾರನಿಗೆ ಒಲವಿನ ಬದುಕಿನ ಬಾಹ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದ ಬೆಳಕಿನ ಕಾಣ್ಕೆಯ ಕುರುಹಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತವೆ. ತಂತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಂತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳ ಪರಿಧಿಯೊಳಗೆ ಸಿಗುವ ಪ್ರೇಮರಸದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿರುವ ಈ ಕವಿಗಳು ತೃಪ್ತಿಯ, ಅಸಮಾಧಾನದ, ಕೋಪದ, ವಿರಹದ ಉದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸುಖಮಯ ದಾಂಪತ್ಯವು ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿಯಂತಹುದು ಹಳೆಯದಾದಷ್ಟು ಸ್ವಾದಿಷ್ಟತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಒಲವಿನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಸಹನೆಯಿದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಸುಖವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವುದೇ ಅಜರಾಮರ ಪ್ರೇಮ. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳು ನಮಗೆ ನೀಡಿರುವ ಪ್ರೇಮವೆಂಬ ದಿವ್ಯ ಕುಸುಮಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ತೆರೆದ ಹೃದಯದಿಂದ ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಪ್ರೇಮವೊಂದು ದಿವ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿ. ಪ್ರಪಂಚದ ಅಣುರೇಣುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆದಿರುವ ರಾಸಲೀಲೆಯ ಒಂದು ಅಂಶ. ಕವಿಗಳು ನಿತ್ಯಜೀವನದ ಪ್ರಣಯದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನಾನಾಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು, ಅನುಭವಿಸಿ ನಮಗೆ ಅದರ ತಿರುಳನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರೇಮವಿಕಸನವಾದಂತೆಲ್ಲ, ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ

ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಹೇಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಕವನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ನಮಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿರುವಷ್ಟಾದರೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಇದೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಪ್ರಿಯನ/ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಪ್ರೇಮಭಾವನೆ ಪವಿತ್ರವಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆ ಅದರ ಸವಿ ಎಷ್ಟು ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವಾದುದು ಎಷ್ಟು ಆನಂದದಾಯಕವಾದುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಮಾನವ ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಮಾನಸಿಕ-ಬೌದ್ಧಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ-ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಶುದ್ಧ ಒಲವಿನ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಭಾವುಕತೆಯ ಕೆಚ್ಚನ್ನು ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದಿದವರು ಯಾರಾದರೂ ಗುರುತಿಸದೆ ಇರಲಾರರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ಪ್ರೀತಿ' ಎಂಬುದು 'ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ', ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ತತ್ವವಾಗಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ರಹಸ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹುದುಗಿವೆ ಎನ್ನುವರು ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಣಯದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ತಮ್ಮ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ಇತರರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. "ಪ್ರಣಯ ಕುರಿತಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿರುವ ಮಹೋನ್ನತ ಭಾವನೆಗಳೇ ಅವರನ್ನು ಉಳಿದ ಕವಿಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ ಎನ್ನುವಂತೆ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೇಮ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರೇ ಬಹುಮಂದಿ. ಇಂಥ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಬರೆದಿರುವರಾದರೂ ಯಾವುದೋ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಸೌಂದರ್ಯ ತತ್ವವನ್ನು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಔನ್ನತ್ಯದ ನೆಲೆಯತ್ತ ಸಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರೇಮಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶೃಂಗಾರಭಾವ, ಪ್ರಣಯಾನುಭವ ಆದರ್ಶಪ್ರೇಮ, ಸೌಂದರ್ಯಕಲ್ಪನೆ, ರಸಿಕತೆಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕಾಮದ ಉನ್ಮತ್ತತೆಯನ್ನು ಮಾತಿನ ಕೆಸರಲ್ಲದ್ದುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಎಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರದು. ಅಂಗಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುವ ಅಲ್ಪತೆಗಿಂತ ಅಂತರಂಗ ಮಿಲನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾತರಿಸುವ ಮಹತ್ತಿನಿಂದಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ"(ಪುಟ. ೩೬ ರಸಸಿದ್ಧಿ, ಪ್ರಣಯಗೀತೆಗಳು, ಡಾ॥ ಭೈರಮಂಗಲ ರಾಮೇಗೌಡ). ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕುವೆಂಪುರವರ ಕೆಲವು ಕವನಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅವರ ಪ್ರೇಮಕವನಗಳ ಚೌಕಟ್ಟು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗಿನ ದಾಂಪತ್ಯ ಪ್ರೇಮದ್ದಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ್ನು ದಾಂಪತ್ಯ ಗೀತೆಗಳೆಂದೇ ಕರೆಯುವುದು ಸಮಂಜಸ.

ಇನ್ನು ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ಪ್ರೇಮ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರೇಮಕವಿತೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅವರ ಕವಿತೆಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಸಂಸಾರದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಬರುವ ಸಂಗಾತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೇ ಮೂರ್ತವಾಗಿ ದಾಂಪತ್ಯಾನುಭವಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದರೂ ಸಂಸಾರ ಎನ್ನುವುದು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯ ಒಂದು ಅಂಗ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಮಧುಮಂಚಕೆ ಮದುಮಗಳನ್ನು ಕರೆಯುವ ರೀತಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರದೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ರೀತಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ 'ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಪ್ರೀತಿ' ದೈವಿಕ ಪ್ರೀತಿಯ ಛಾಯೆ ಇರುವಂಥದು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶವಾಗಿ ವಸ್ತುವಾದ ಪ್ರೀತಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಕೀರ್ಣ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರದು ಈ ನೆಲದ ಸತ್ವವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರೀತಿ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅವರ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು, ಸೆಡವು, ಅಸಹನೆ, ಉತ್ಕಟತೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧ್ಯ. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧದ ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳೂ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡು-ಕೊಳೆಗಳು ಬೇರೆಯವು ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಡವಿ ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿನ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರೇಮದ ತತ್ವ ವಾಸ್ತವ ಬದುಕನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನ ಕಟುವಾಸ್ತವದ ಫಲಗಳಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಕವನಗಳಿವೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ಪ್ರೇಮಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ವಾಸ್ತವ ಬದುಕಿನ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಗಳಾಗಲೀ, ಕುವೆಂಪುರವರ ಆದರ್ಶೀಕರಣವಾಗಲೀ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ ಬದುಕಿನ ದಾರುಣ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಕವನಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುವುದು "ಕಂಪು ತಂಪಿಂಪು, ಅದುವೆ ರಸ, ರೇಕು"; ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸಹಜ ಲಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿರುವುದೇ ಇವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಾಧನೆ ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವಾದದ್ದು. ಅನುಕೂಲ ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗಂಡ ತೆರೆದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಹೆಂಡತಿ ಅಷ್ಟೇ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಅಗತ್ಯವನ್ನು 'ಬಾರೆ ನನ್ನ ಶಾರದೆ' ಕವನ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರೂ ಕೂಡ ಸಮಾನ ಹೃದಯಗಳು

ಒಂದಾಗುವಾಗ 'ನಾ ನಿನಗೆ ನೀನೆನಗೆ ಜೇನಾಗುವಾ ... ಬಾ ಬಾರಸಖಿ' ಎಂದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಡದಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಅರಿವು ಅಗತ್ಯ. ಅದನ್ನು 'ನನ್ನವಳು ನನ್ನೆದೆಯ ಹೊನ್ನಾಡನಾಡುವಳು', 'ಹೆಂಡತಿಯೊಂದಿಗೆ ಬಡತನ, ದೊರೆತನ ಏನೂ ಭಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಬರೆಯಲಿ, 'ನಾನು ಬಡವಿ ಆತ ಬಡವ ಒಲವೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು' ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಬರೆಯಲಿ. ಎಲ್ಲ ಮಾತಿನ ಹಿಂದೆಯೂ ಬದಲಾಗಿ, ನೆಲೆಯೂರುತ್ತಿದ್ದ ವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಪರಸ್ಪರ ಅರಿವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ನಿಂತಿದೆ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕವಿತೆಗಳು ಬದುಕಿನ ರುದ್ರ ಅರಿವಿನ ಫಲಗಳು. ಬೆಂದರೆ ಯಾರೂ ಬೇಂದ್ರೆಯಾಗಬಹುದು ಎಂದು ಅವರೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಕವನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಗಿರಬೇಕು. ಕವಿ ಸಹೃದಯರ ಸಹಯೋಗವಾಗಬೇಕು. ಕುವೆಂಪು ಪ್ರೇಮ ಕವಿತೆಗಳು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಗುಂಗಿನವು. ಉಪನಿಷತ್ ಸದೃಶವಾದ ಅವರ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಪ್ರೇಮವನ್ನು ದೈವೀಕರಿಸಿ ಆತ್ಮದರ್ಶನಕ್ಕೆ, ಸತಿಪತಿಗಳ ಅದ್ವೈತಸಿದ್ಧಿಗೆ ನೆರವಾಗುವ ದಾಂಪತ್ಯದರ್ಶನದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುವ ಅವರ ಪ್ರೇಮಸಾಹಿತ್ಯ ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಲು ಬೌದ್ಧಿಕ, ತಾತ್ವಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತದೆ. ಕೆ.ಎಸ್.ನ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಕಾವ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಜನಸಮ್ಮುಖವಾಗಿರುವುದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ. "ಕಬ್ಬಿಗತನ್ನಯ ಕವನವ ಹಾಡಲು ಜನದಲಿ ಮೂಡುವುದಾನಂದ" ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರು ತಮ್ಮ ಈ ಮೊದಲ ಕವನದಲ್ಲಿ ಆಶಿಸಿದಂತೆ ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳ ಮೂಲಕ ನಾಡಿನ ಜನತೆಗೆ ಸಂತೋಷ ನೀಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತ ಹೊರಟರೆ ಇದೊಂದು ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವೇ ಆದೀತು. ಸಮಯದ ಮಿತಿಯಿಂದ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಚೊಕ್ಕದಾಗಿ ಬರೆಯುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಬಂಧ ಒಂಲು ಪುಟ್ಟಹೆಜ್ಜೆಯ ಪಥಕ್ರಮಣ.

* * * * *

ಅನುಬಂಧ

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಅನುತ್ತರಾ, ಕುವೆಂಪು ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮುದ್ರಣ.

೨. ಇರುವಂತಿಗೆ, ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶಕರು, ೧೯೯೧.

೩. ಇಹದ ಪರಿಮಳದ ಹಾದಿ, ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಲಿಪಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೯೫.

೪. ಉಂಗುರ, ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶಕರು, ೧೯೯೧.

೫. ಒಲುಮೆ, ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಶಾರದಾ ಮಂದಿರ, ೧೯೬೫, ಮೂರನೆ ಮುದ್ರಣ.

೬. ಒಲವೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು, ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ, ಪ್ರಥಮ ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ, ಮೂರನೆ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೩, ಪ್ರಕಾಶಕರು, ಕೆ.ಜಯಾಚಾರ್ಯ.

೭. ಔದುಂಬರಗಾಥೆ, ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ಸಮಗ್ರಕಾವ್ಯ, ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ ಜೀವನ ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೬, ಸಂ.: ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆ, ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆ.

೮. ಕುವೆಂಪು ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾ, ಲೇ: ಹೆಚ್.ನಂಜೇಗೌಡ, ಸರಸ್ವತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹಾರೋಹಳ್ಳಿ, ಪಾಂಡವಪುರ, ಪ್ರಥಮಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೨.

೯. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ಸ್ವರೂಪ, ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ, ೨೦೦೬, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪುನರ್ ಮೌಲ್ಯೀಕರಣಮಾಲೆ, ಸಂ.: ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ವಿ.ಎನ್.ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಸ್ವಾಮಿ, ಇಳಾಮುದ್ರಣ.

೧೦. ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಡಾ॥ ರಾಮೇಗೌಡ, ಸಂ.: ಡಾ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ೨೦೦೫, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ, ಕೇಂದ್ರಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರ ಬದುಕು ಬರಹ.

೧೧. ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಸಮಗ್ರ ವಾಙ್ಮಯ, ೨೦೦೬, ಸಂಪುಟ ಮೂರು: ಗದ್ಯ, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಮನು ಬಳಿಗಾರ್ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ.

೧೨. ಕುವೆಂಪು ಕೊಡುಗೆ, ಜಿ.ವರದರಾಜರಾವ್, ೧೯೮೫, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾ ಪರಿಷತ್ತು, ಮೈಸೂರು.

೧೩. ಕನ್ನಡ ಪ್ರತಿಭೆ, ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, ಸಂ.: ದೇ.ಜವರೇಗೌಡ, ಪ್ರಥಮಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೫, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿ.

೧೪. ಚಂದ್ರಮಂಚಕೆ ಬಾ ಚಕೋರಿ, ಕುವೆಂಪು, ಏಳನೆ ಮುದ್ರಣ, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ.

೧೫. ಜೇನಾಗುವಾ, ಕುವೆಂಪು, ಆರನೇ ಮುದ್ರಣ, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೇತರು, ಬೇಂದ್ರೆ, ಡಾ॥ ಡಿ.ಮಂಗಳಾ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಸಂ: ಶಾಂತರಸ, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಬಿ.ಎಸ್.ದಕ್ಷಿಣಾಮೂರ್ತಿ.

೧೬. ದೀಪದಮಲ್ಲಿ, ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೯೧, ಮೈಸೂರು.

೧೭. ದುಂಡು ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಡಾ. ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ತುಷಾರ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ, ಮಣಿಪಾಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೩.

೧೮. ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ೮ನೆಯ ಮುದ್ರಣ, ಮೈಸೂರು.

೧೯. ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಪಂಚ, ಸಂಪುಟ ೪೫, ಡಿಸೆಂಬರ್, ೧೯೯೪, ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು, ಡಾ. ದೇಜಗೌ.

೨೦. ಪ್ರೇಮಕಾಶ್ಮೀರ, ಕುವೆಂಪು, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಎಂಟನೆಯ ಮುದ್ರಣ.

೨೧. ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಬೇಂದ್ರೆ, ಎನ್ಕೆ (ಎನ್ಕೆ ಕುಲಕರ್ಣಿ) ಶ್ರೀ ಪ್ರೇಮಸಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೨೨. ಭುವನದ ಭಾಗ್ಯ, ಬೇಂದ್ರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಜಿ.ಎಸ್.ಆಮೂರ, ಸ್ನೇಹ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೊದಲನೆ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೧.

೨೩. ಬೇಂದ್ರೆ ಜೀವನ ಪರಿಚಯ, ಸಂ. ಡಾ॥ ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆ, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಪಾಂಡುರಂಗ ಬೇಂದ್ರೆ, ನಾಲ್ಕನೆ ಮುದ್ರಣ, ಶ್ರೀಮಾತಾ ಪ್ರಕಾಶನ.

೨೪. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿ, ಕೆ.ವಿ.ತಿರುಮಲೇಶ್, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಕನ್ನಡ ಸಂಘ, ೧೯೮೭, ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜ್, ಬೆಂಗಳೂರು.

೨೫. ಬೇಂದ್ರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಹಾರ, ಸಂ.: ಜಿ.ಎಸ್.ಭಟ್ಟ, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಚೇತನಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಪ್ರಥಮಮುದ್ರಣ, ಮೈಸೂರು.

೨೬. ಮಲ್ಲಿಗೆಯಮಾಲೆ, ಸಮಗ್ರಕಾವ್ಯ, ೧೯೪೨-೨೦೦೪, ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹ ಸ್ವಾಮಿ, ಲಿಪಿಪ್ರಕಾಶನ.

೨೭. ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ೩೫ನೆ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೧೧, ಸ್ಟ್ಯಾಂಡರ್ಡ್ ಬುಕ್ ಕಂಪೆನಿ, ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ.

೨೮. ಮೇಘದೂತ, ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ, ವರಕವಿ ಡಾ॥ ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ ಜನ್ಮಶತಾಬ್ದಿಯ ಪ್ರಕಟಣೆ, ಸಂ. ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆ, ಶ್ರೀಮಾತಾ ಪ್ರಕಾಶನ.

೨೯. ರಸಸಿದ್ಧಿ, ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ, ೨೦೦೩, ಡಾ॥ ಬೈರಮಂಗಲ ರಾಮೇಗೌಡ, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಸಮಾನ ಮನಸ್ಕರ ಒಕ್ಕೂಟ, ಬಿ.ಟಿ.ಎಂ. ಬಡಾವಣೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.

೩೦. 'ರತ್ನನ ಪದಗಳು' ಕುರಿತು (೧೯೭೮) ಸಂ: ಚಿ.ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಜು, ಪ್ರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಂಗಳೂರು.

೩೧. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಬೇಂದ್ರೆ, ಜನ್ಮಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ನೆನಪು, ಸಂ. ವಾಮನ ಬೇಂದ್ರೆ, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಡಾ॥ ಕೆ.ಎಸ್.ಶರ್ಮಾ, ಶ್ರೀಮಾತಾ ಪ್ರಕಾಶನ.

೩೨. ಷೋಡಶಿ, ಕುವೆಂಪು, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಐದನೆಯ ಮುದ್ರಣ.

೩೩. ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದಾಂಪತ್ಯ ದರ್ಶನದ ನಾಲ್ಕು ಮಹಾಕವನಗಳು, ದೇ.ಜವರೇಗೌಡ (ಸಂ.), ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೮೬, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾ ಪರಿಷತ್ತು, ಮೈಸೂರು.

೩೪. ಸಖೀಗೀತ, ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ, ಸಂ: ಡಾ. ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆ, ಶ್ರೀಮಾತಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪ್ರಕಾಶಕರು ಡಾ॥ ಕೆ.ಎಸ್.ಶರ್ಮಾ, ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೭.

೩೫. ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ೧೯೮೭, ಸಂ: ಬುದ್ದಣ್ಣ ಹಿಂಗಮಿರೆ, ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ.

೩೬. ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ, ಆಯ್ದ ಕವನಗಳ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಸಂಗ್ರಹ, ಸಂ. ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆ, ಶ್ರೀಮಾತಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪ್ರಥಮ ಆವೃತಿ, ೧೯೯೬, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಪಾಂಡುರಂಗಬೇಂದ್ರೆ.

*****